

**Kancelaria Sejmu
Ośrodek Informacji
i Dokumentacji Europejskiej**

PARLAMENT EUROPEJSKI

Wybrane zagadnienia

Zeszyty OIDE

4

**Wydawnictwo Sejmowe
Warszawa 2004**

KANCELARIA SEJMU

Biblioteka Sejmowa

Ośrodek Informacji i Dokumentacji Europejskiej

Recenzja naukowa artykułów: *Wybory do Parlamentu Europejskiego w prawie Unii Europejskiej*
i *Projekt Statutu członków Parlamentu Europejskiego* – prof. dr hab. Piotr Winczorek

Redaktor serii: Regina Wąsowicz

Zespół OIDE:

Justyna Branna, Bartosz Dominiak, Bartłomiej Giszczak, Maria Górka, Anna Makos, Kinga Ostasńska

© Copyright by Kancelaria Sejmu, Warszawa 2004

ISSN 1730-8054

ISBN 83-7059-671-1

VAT 0%

SPIS TREŚCI

Artykuły

Filip Jasiński, Cezary Mik

Partie polityczne na poziomie europejskim. 5

Agnieszka Grzelak

Wybory do Parlamentu Europejskiego w prawie Unii Europejskiej. 24

Ryszard Piotrowski

Projekt Statutu członków Parlamentu Europejskiego 53

Dokumenty

Rozporządzenie (WE) nr 2004/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z 4 dnia listopada 2003 r. w sprawie przepisów regulujących partie polityczne na poziomie europejskim oraz zasad dotyczących ich finansowania 68

Akt dotyczący wyborów członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich 75

Statut członków Parlamentu Europejskiego (P5_TA(2003)0236)

Decyzja Parlamentu Europejskiego w sprawie przyjęcia Statutu członków Parlamentu Europejskiego [3 czerwca 2003 r.] 81

Przyjęcie Statutu członków Parlamentu Europejskiego (P5_TA(2003)0241)

Uchwała Parlamentu Europejskiego w sprawie przyjęcia Statutu członków Parlamentu Europejskiego (2003/2004(INI)) [4 czerwca 2003 r.] 96

Statut członków (P5_TA-PROV(2003)0573)

Uchwała Parlamentu Europejskiego w sprawie Statutu członków Parlamentu Europejskiego [17 grudnia 2003 r.] 98

Bibliografia 100

ARTYKUŁY

*Filip Jasiński**, *Cezary Mik***

PARTIE POLITYCZNE NA POZIOMIE EUROPEJSKIM***

WPROWADZENIE

Pogłębianie więzi integracyjnych w ramach Wspólnot Europejskich/Unii Europejskiej w powiązaniu z jej etapowym poszerzaniem od początków lat 70. w warunkach narastającej różnorodności na wielu płaszczyznach integracji prowadzi do rozbudowy instytucji i prawa unijnego. Jednocześnie rośnie poczucie alienacji i oddalenia obywateli od struktur i procesów decyzyjnych UE, potwierdzone kolejnymi badaniami Eurobarometru. Zapobieganiu temu niekorzystnemu zjawisku służą różne inicjatywy podejmowane na szczeblu europejskim. Najnowszą z nich jest rozporządzenie Parlamentu i Rady (WE) nr 2004/2003 z 4 listopada 2003 r. w sprawie przepisów o partiach politycznych na poziomie europejskim oraz zasad dotyczących ich finansowania¹, zwane dalej rozporządzeniem. Ono też jest przedmiotem niniejszego komentarza.

1. EUROPEJSKIE PARTIE POLITYCZNE JAKO INSTRUMENT ELIMINACJI DEFICYTU DEMOKRATYCZNEGO W UNII EUROPEJSKIEJ – GENEZA I TŁO PROBLEMU

Zrozumienie idei wydania rozporządzenia dotyczącego partii politycznych na poziomie europejskim wymaga kilku uwag wprowadzających. W Unii Europejskiej istnieje niekwestionowany „deficyt demokracji”. Łączy się go przede wszystkim z faktem, że stanowienie prawa wspólnotowego odbywa się z nikłym udziałem społecznym. W szczególności ustanowienie Wspólnot Europejskich doprowadziło

* Dr Filip Jasiński – doktor nauk prawnych, główny specjalista w Departamencie Polityki Integracyjnej Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej. Niniejszy tekst przedstawia wyłącznie osobiste opinie autora.

** Prof. dr hab. Cezary Mik – dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

*** Artykuł opublikowany w „Kwartalniku Prawa Publicznego”, nr 3/2003, drukujemy, z niewielkimi zmianami redakcyjnymi, za zgodą wydawnictwa Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa – „Dom Organizatora”, któremu tą drogą wyrażamy gorące podziękowania.

¹ OJ 2003, L 297, s. 1. Zob. też F. Jasiński, C. Mik: *Europartie, w trosce o tożsamość europejską. Nie tylko dla pieniędzy*, „Rzeczpospolita” z 27.12.2003 r.

do pozbawienia parlamentów narodowych części władzy ustawodawczej lub ograniczenia jej wykonywania na rzecz rządów działających w ramach Rady UE, co jedynie w niewielkim stopniu zostało skompensowane elekcyjnym charakterem Parlamentu Europejskiego (począwszy od czerwca 1979 r.)². Instytucje unijne nadal są postrzegane przez obywateli państw członkowskich jako zbyt zbiurokratyzowane, nierzadko skorumpowane i oderwane od rzeczywistych problemów społeczeństw „piętnastki”. Badania opinii publicznej wykonywane w ramach Eurobarometru wykazują spadek poparcia dla pogłębiania współpracy między państwami członkowskimi i wzrost tendencji antyintegracyjnych.

Wspólnoty, a dzisiaj Unia Europejska, starają się podejmować wysiłki zmierzające do ograniczenia i – docelowo – eliminacji deficytu demokracji. Dążenia te nabrały aktualności w związku z ustanowieniem Unii Europejskiej na mocy Traktatu z Maastricht (7 lutego 1992 r.; wszedł w życie 1 listopada 1993 r.). Wówczas to bowiem zdecydowano się m.in. stworzyć obywatelstwo UE (wprowadzając do *Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*, dalej: TWE, część II „Obywatelstwo UE” i łącząc z obywatelstwem kilka uprawnień podmiotowych: art. 17–22) oraz określić zakres spraw, w których zastosowanie będzie miała procedura współtworzenia aktu jednocześnie przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej (tzw. procedura współdecyzji – art. 251 TWE). Wśród uprawnień podmiotowych nie znalazło się prawo obywateli do tworzenia „europejskich” partii politycznych³.

Niemniej jednak Traktat z Maastricht dodał do części V TWE, odnoszącej się do Parlamentu Europejskiego, jedno interesujące postanowienie dotyczące znaczenia partii politycznych dla procesu integracji w Europie (art. 138a). Brzmiało ono następująco: „Partie polityczne na poziomie europejskim są ważnym czynnikiem integracji w ramach Unii. Przyczyniają się one do kształtowania świadomości europejskiej i wyrażania woli politycznej obywateli Unii”. W doktrynie to dość ogólne postanowienie poddano jednak ostrej krytyce. Zarzucono mu zwłaszcza deklaratorywny, wręcz symboliczny tylko charakter. Nie powiązано z nim bowiem żadnej szczegółowej normy kompetencyjnej, pozwalającej wydać akt wykonawczy⁴. W debacie podnoszono też argumenty, że istnieją pozaprawne bariery dla powsta-

² Zob. C. Mik: *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, tom 1, Warszawa 2000, s. 436–437. Zob. też R. Grzeszczak: *Problem deficytu demokratycznego w strukturach wspólnotowych*, „Sprawy Międzynarodowe” 2002, nr 3. Autor ten podaje ponadto, że „w odniesieniu do przyjętych zasad demokracji w wewnętrznych ustrojach państw członkowskich, struktura Wspólnot i UE nie odpowiada wewnętrznym standardom demokratycznym” (s. 5).

³ Mimo to w doktrynie artykuł ten bywa pojmowany jako „jedna z konsekwencji obywatelstwa europejskiego” („l’un des corollaires de la citoyenneté européenne”). Tak np. R. Godet w komentarzu do art. 191 [w:] *Union européenne. Communauté européenne. Commentaire article par article des traités UE et CE*, sous la direction de Ph. Léger, Bâle-Genève-Munich-Paris-Bruxelles 2000, s. 1477.

⁴ V. Constantinesco [w:] *Traité sur l’Union européenne. Commentaire article par article*, red. V. Constantinesco, R. Kovar, D. Kimon, Paris 1995, s. 511; R. Godet, op. cit., s. 1477. Odmienne: R. Bieber: *Les perspectives d’un statut pour les parties politiques européens*, „Revue Trimestrielle de Droit Européen” 1999, t. 35, nr 3, s. 348.

nia takich partii: różnorodność językowa, zróżnicowanie kulturowe, odmienność interesów narodowych i społecznych (nawet pozornie bliskie sobie grupy, jak rolnicy z poszczególnych państw członkowskich, mają różne interesy)⁵.

Przeszkód natury formalnej i merytorycznej nie zdołano pokonać w ramach Konferencji Międzyrządowej 1996–1997. Projekty modyfikacji traktatu wysuwały rządy Austrii, Grecji i Włoch, Parlament Europejski zaś jeszcze przed konferencją wskazywał na potrzebę zastosowania i rozwinięcia art. 138a TWE⁶, a w jej trakcie kilkakrotnie wzywał do podjęcia odpowiednich decyzji, przyjmując kolejne rezolucje: 10 grudnia 1996 r. w sprawie statusu konstytucyjnego europejskich partii politycznych⁷, 16 stycznia 1997 r. w sprawie ogólnego zarysu projektu rewizji traktatów (pkt 5)⁸, 29 maja 1997 r. w sprawie wyników spotkania Rady Europejskiej z 23 maja 1997 r.⁹, 11 czerwca 1997 r. w sprawie projektu traktatu opracowanego przez Prezydencję niderlandzką¹⁰. Działania te okazały się jednak bezskuteczne. W konsekwencji, wprawdzie Traktat z Amsterdamu (2 października 1997 r., wszedł w życie 1 maja 1999 r.) wprowadził w art. 1 *Traktatu o Unii Europejskiej* (TUE) zasadę, iż decyzje mają być podejmowane „w najbliższym poszanowaniu zasady otwartości i jak najbliższej obywatela”, a do TWE włączył nowe artykuły dotyczące ochrony danych osobowych i dostępu do dokumentów publicznych UE, to jednak nie znolizował art. 138a (wg nowej numeracji art. 191).

Brak rozstrzygnięć w Amsterdamie nie zatrzymał dążeń do powołania europejskich partii politycznych. Przykładem tego typu działań, chociaż dość specyficznym w perspektywie przyszłej regulacji prawnej, jest przyjęcie 5 grudnia 1997 r. przez Komitet Doradczy UE ds. Rasizmu i Ksenofobii (tzw. komitet Kahna) *Karty europejskich partii politycznych dla społeczeństwa bezrasowego*, która, zgodnie z oczekiwaniami autorów, miała być zaakceptowana zwłaszcza przez Parlament Europejski i stać się podstawą jego prac¹¹. Kwestią wdrażania tej karty zajmuje się

⁵ D. Tsatsos: *Europäische politische Parteien?*, „Europäische Grundrechte-Zeitschrift” 1994, s. 4, 5.

⁶ Zob. rezolucję z 17.5.1995 r. w sprawie funkcjonowania Traktatu o Unii Europejskiej w kontekście Konferencji Międzyrządowej 1996 – implementacja i rozwój Unii, OJ 1995, C 151, s. 56, pkt 8.

⁷ OJ 1997, C 20, s. 29.

⁸ OJ 1997, C 33, s. 66, pkt 5.

⁹ OJ 1997, C 182, s. 19, pkt 9.

¹⁰ OJ 1997, C 200, s. 70, pkt 14.

¹¹ Zob. rezolucję Parlamentu Europejskiego z 29.1.1998 r. odnotowującą przyjęcie *Karty europejskich partii politycznych dla społeczeństwa bezrasowego* i jej zamierzone znaczenie: Rezolucja w sprawie rasizmu, ksenofobii i antysemityzmu oraz wyników Europejskiego Roku Przeciwko Rasizmowi (1997), OJ 1998, C 56, s. 35, pkt L, 15. Warto zauważyć, że w rezolucji z 17.12.1998 r. w sprawie poszanowania praw człowieka w Unii Europejskiej (1997) oraz w rezolucji z 18.12.1998 r. w sprawie komunikatu Komisji „Plan działania przeciwko rasizmowi” Parlament Europejski wezwał partie polityczne państw członkowskich i grupy polityczne w samym Parlamencie Europejskim do akceptacji wymienionej karty, odpowiednio: OJ 1999, C 98, s. 279, pkt 94, OJ 1999, C 98, s. 491, pkt 8. Z jeszcze większym naciskiem, w związku ze zbliżającymi się wyborami do Parlamentu Europejskiego w 1999 r., zapelował on do wymienionych podmiotów o „przyjęcie publicznie” karty i „związanie się” nią – rezolucja z 18.12.1998 r. w sprawie rasizmu, ksenofobii i antysemityzmu oraz w sprawie dalszych kroków w zakresie zwalczania dyskryminacji rasowej, OJ 1999, C 98, s. 488, pkt 14. Więcej: F. Jasiński: *Walka z rasizmem i ksenofobią w Unii Europejskiej*, Warszawa 2000.

obecnie Europejskie Centrum Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii (EUMC)¹². W kontekście przygotowań do spotkania szefów państw i rządów w październiku 1998 r. w sprawie przyszłości politycznej Unii Europejskiej Parlament Europejski ponownie zabrał głos. W swej rezolucji z 22 października 1998 r. podkreślił, że rozwój europejskich partii politycznych będzie stanowił istotny wkład we wzmocnienie legitymacji demokratycznej Unii¹³. Do bezpośredniego potępienia europejskich partii nieprzestrzegających podstaw demokracji doszło z kolei m.in. w rezolucji Parlamentu z 20 lutego 1997 r., w której deputowani przeciwstawili się demagogicznej retoryce skrajnie prawicowych partii politycznych.

Zmianę stanu prawnego przyniósł dopiero Traktat z Nicei (26 lutego 2001 r., wszedł w życie 1 lutego 2003 r.). Inicjatywa rewizji wyszła od Komisji Europejskiej, która 12 lipca 2000 r. złożyła dokument wnoszący nowe treści do prac Konferencji Międzyrządowej w sprawie reformy instytucjonalnej: „Przepisy dotyczące europejskich partii politycznych”¹⁴. Komisja zwróciła uwagę na brak operacyjnego znaczenia i deklaratywność art. 191 oraz na fakt, że potrzebę nowelizacji sygnalizowała w czasie debat w Parlamencie Europejskim w czerwcu 2000 r. i potem w propozycjach złożonych w związku z rozpoczęciem Konferencji Międzyrządowej w lutym 2000 roku. Komisja podzieliła też punkt widzenia Parlamentu, iż najlepszym sposobem dla przyjęcia aktu wykonawczego do art. 191 będzie procedura współdecyzji.

Ostatecznie zatem Traktat z Nicei osłabił krytykę formalną art. 191. Uzupełnił on bowiem art. 191 o nowy akapit zawierający upoważnienie do wykonania postanowienia materialnego w brzmieniu: „Rada, stanowiąc zgodnie z procedurą określoną w artykule 251, ustala status partii politycznych na poziomie europejskim, a zwłaszcza przepisy dotyczące ich finansowania” (Komisja proponowała w komunikacie z lipca 2000 r., aby przepisy dotyczyły także warunków uznawania partii). Wraz z nowelizacją traktatu Konferencja Międzyrządowa przyjęła deklarację w sprawie art. 191 (nr 11) w następującym brzmieniu: „Konferencja przypomina, że postanowienia artykułu 191 nie powodują żadnego przeniesienia kompetencji na Wspólnotę Europejską i nie naruszają stosowania odpowiednich krajowych przepisów konstytucyjnych. Finansowanie partii politycznych na poziomie europejskim z budżetu Wspólnot Europejskich nie może być wykorzystywane bezpośrednio lub pośrednio do finansowania partii politycznych na poziomie krajowym. Przepisy w sprawie finansowania partii politycznych stosuje się na tej samej zasadzie do wszystkich sił politycznych reprezentowanych w Parlamencie Europejskim”.

W kontekście finalizowania prac nad traktatem i stanowiska Komisji w trakcie Konferencji Międzyrządowej zaskakuje fakt, że, nie czekając nawet na podpisanie Traktatu z Nicei, przedstawiła ona 13 lutego 2001 r. propozycję rozporządzenia Rady w sprawie statutu i finansowania europejskich partii politycznych. Komisja wskazała, że odpowiednią podstawą prawną powinien być art. 308 (kompetencja

¹² Podczas szczytu Rady Europejskiej 12.12.2003 r. postanowiono o przekształceniu w przyszłości EUMC w Europejską Agencję ds. Praw Człowieka.

¹³ OJ 1998, C 341, s. 128, pkt 19.

¹⁴ COM(2000) 444 final.

uzupełniająca) w związku z art. 191 TWE¹⁵. Oznaczałoby to pozbawienie istotnego wpływu Parlamentu Europejskiego na treść aktu (art. 308 wymaga tylko opinii), a ponadto konieczność jego przyjęcia jednomyślnie, a nie większością kwalifikowaną, jak w przypadku współdecyzji. Komisja kierowała się potrzebą lepszego zorganizowania debaty politycznej w perspektywie wyborów parlamentarnych. W rzeczywistości Komisję skłoniła do podjęcia działania krytyczna ocena praktyk deputowanych przez Trybunał Obrachunkowy: okazało się bowiem, że niejednokrotnie finansowali oni ze źródeł PE konkretne europejskie organizacje polityczne, tym samym ostatecznie zasilając budżet Parlamentu¹⁶. Procedurę rozpoczęto. Parlament Europejski przedstawił swoją opinię 17 maja 2001 r., sugerując 25 poprawek¹⁷. Komisja zaakceptowała 16 z nich w pełni i 4 częściowo. Komisja zmieniła swoją propozycję 21 czerwca 2001 roku¹⁸. W tym momencie prace przerwano. Formalnie dyskusja nad tym projektem została zawieszona do czasu, aż zmieni się nastawienie krajów „piętnastki”, bądź też modyfikacji ulegną traktatowe podstawy wydawania aktów prawa wtórnego w odniesieniu do art. 191 (Rada po raz ostatni debatowała nad projektem 29 października 2001 r.). Na nowo prace podjęto już po wejściu w życie Traktatu z Nicei, w trybie art. 251 TWE, czyli w ramach procedury współdecydowania.

Dla ustalenia roli europejskich partii politycznych w procesie integracji europejskiej znaczenie miała również Karta Praw Podstawowych ogłoszona uroczystie 7 grudnia 2000 roku¹⁹. Oto w art. 12 karty, który dotyczy wolności organizowania zgromadzeń i uczestniczenia w nich oraz wolności zrzeszania się, dodano postanowienie (ust. 2), iż „partie polityczne na poziomie Unii przyczyniają się do wyrażania woli politycznej obywateli Unii”. Tym samym *implicite* uznano, że stwierdzenie to może być kojarzone z prawem podmiotowym, co dotąd nie było bynajmniej oczywiste.

Warto też zwrócić uwagę na wyrok Sądu Pierwszej Instancji z 2 października 2001 r.²⁰, w którym sąd ten wyraźnie uznał, nawiązując do art. 191 TWE, że „pojawienie się partii politycznych na poziomie europejskim jest czynnikiem integracji w ramach Unii, przyczyniającym się do formowania świadomości europejskiej i do wyrażania woli politycznej obywateli Unii. Takiej roli nie mogłaby spełniać grupa techniczna lub mieszana złożona z członków Parlamentu, którzy nie wykazywaliby jakiegokolwiek powiązania politycznego pomiędzy sobą”. Konkluzja ta wcale nie musi być jednak odczytywana nadmiernie pozytywnie dla europejskich partii politycznych. Wydaje się bowiem, że sąd łączy je z grupami politycznymi działającymi w Parlamencie Europejskim, a nie z samodzielnymi partiami.

¹⁵ Zob. C. Mik, op. cit., s. 279–280.

¹⁶ Raport Specjalny nr 13/2000, OJ 2000, C 181.

¹⁷ Nieopublikowana.

¹⁸ OJ 2001, C 270 E, s. 103.

¹⁹ OJ 2000, C 364, s. 1.

²⁰ Połączone sprawy T–222/99, T–327/99 i T–329/99 Jean-Claude Martinez, Charles de Gaulle, Front Narodowy i Emma Bonino oraz inni przeciwko Parlamentowi Europejskiemu, ECR 2002, s. II–2823, § 148.

Powściągliwie należy wreszcie oceniać rezultaty prac Konwentu Europejskiego 2002–2003 i jego projekt Traktatu Konstytucyjnego, który nie wnosi niczego nowego do regulacji statusu europejskich partii politycznych (por. ogólny art. III–185 oraz – w szczególności – art. I–45 ust. 4 i art. III–233 projektu Traktatu Konstytucyjnego, które zastępują art. 191 TWE²¹). Wydaje się, że ówczesny stan prac nad omawianym tu rozporządzeniem, przynajmniej w okresie Konferencji Międzyparlamentarnej (październik – grudzień 2003 r.), pozwalał na wprowadzenie do treści traktatu istotnych nowych elementów w tym zakresie. Tym bardziej, że w rezolucji z 24 września 2003 r. deputowani do Parlamentu Europejskiego wskazali, że nowy traktat winien sankcjonować silną legitymizację polityczną Unii m.in. za pomocą europejskich partii politycznych. Nie udało się jednak tego dokonać.

2. PRZEBIEG PRAC LEGISLACYJNYCH NAD ROZPORZĄDZENIEM Z 2003 R.

Proces przyjmowania rozporządzenia trwał nadzwyczaj krótko, zważywszy że podejmowanie decyzji w formule współdecydowania, zgodnie z art. 251 TWE, jest na ogół czasochłonne (nie zaszła m.in. potrzeba zwoływania komisji pojednawczej). Procedura ta charakteryzuje się przede wszystkim szerokim uwzględnieniem roli Parlamentu Europejskiego w procesie stanowienia prawa pochodnego, w którym kompetencje tego organu zostały praktycznie zrównane z pozycją Rady.

Komisja Europejska przyjęła projekt rozporządzenia w sprawie statutu i finansowania europejskich partii politycznych 19 lutego 2003 roku²². W dołączonym do niego memorandum finansowym wskazano, że szacunkowe koszty wdrożenia projektu będą wynosiły rocznie ok. 8,4 mln euro. Potwierdzono również, że chociaż celem Wspólnoty Europejskiej nie jest tworzenie nadmiernie restrykcyjnego systemu rejestrowania tych partii, to jednak niezbędne jest, aby partie polityczne przestrzegały minimalnych standardów postępowania demokratycznego. Projekt przekazano tego samego dnia do Parlamentu i do Rady.

Pierwsza dyskusja w Radzie odbyła się 16 czerwca 2003 roku²³. Projektowi sprzeciwiły się wówczas delegacje Austrii, Danii i Włoch uznając, że nie mogą poprzeć porozumienia politycznego w przedstawionej postaci²⁴. Do uzyskania mniejszości blokującej zabrakło wówczas 9 głosów członków Rady. Ponadto, w poprawce zgłoszonej 2 grudnia 2003 r. do projektu sprawozdania z pierwszego posiedzenia Rady zapowiedziano, że poza Belgią i Irlandią, także Francja w chwili formalnego przyjęcia rozporządzenia przez Radę, zgłosi jednostronne stanowisko do sprawozdania²⁵.

²¹ CIG 50/03 z 25.11.2003 r.

²² COM(2003) 77 final. Por. informacja prasowa IP/03/260.

²³ 10574/03 COR 1 PV/CONS 42.

²⁴ 10574/03 PV/CONS 74 z 16.10.2003 r.

²⁵ 10574/03 COR 1 PV/CONS.

Parlament Europejski przyjął sprawozdanie w sprawie projektu 21 maja 2003 roku²⁶. Komisja do Spraw Konstytucyjnych pracująca pod kierunkiem Jo Leinena zaproponowała 24 poprawki, z kolei Komisja do Spraw Budżetowych przedstawiła propozycje 6 zmian w tekście, Komisja do Spraw Kontroli Budżetowej – 8, a Komisja do Spraw Prawnych i Rynku Wewnętrznego – 13. Pierwsze czytanie odbyło się 19 czerwca 2003 roku. Tekst przyjęto przy 345 głosach za, 102 przeciw i 34 wstrzymujących się. W trakcie debaty Zieloni określili projekt jako „przyspieszenie rozwoju europejskiej kultury politycznej”, natomiast część eurosceptycznych członków PE²⁷ oświadczyła, że skieruje rozporządzenie przed Trybunał Sprawiedliwości, jako dyskryminujące mniejsze europejskie partie polityczne²⁸.

Jeszcze 19 czerwca 2003 r. Komisja przyjęła poprawki deputowanych. Rada zaakceptowała rozporządzenie 29 września, przyjmując wszystkie poprawki zaproponowane przez deputowanych w ich pierwszym czytaniu²⁹. Te same kraje co poprzednio, czyli Austria, Dania i Włochy, głosowały przeciw projektowi. Na spotkaniu Rady przyjęto ponadto stanowisko Irlandii i Francji, które, podkreślając doniosłość porozumienia osiągniętego w sprawie projektu 16 czerwca 2003 r., zwróciły szczególną uwagę na jego art. 8, w związku z którym ich odpowiednie przepisy wewnętrzne będą również stosowane w odniesieniu do finansowania i ograniczania wydatków wyborczych w wyborach krajowych i do Parlamentu Europejskiego³⁰. Z kolei Belgia zaznaczyła w swoim stanowisku, że rola europejskich partii politycznych winna być zwiększona w świetle zbliżającego się rozszerzenia Unii. Podkreśliła też, iż przyjęte przepisy nie będą miały wpływu na odpowiednie stosowanie belgijskiej ustawy z 4 lipca 1989 r. w sprawie ograniczania i sprawdzania wydatków na cele wyborcze oraz przejrzystości finansowania partii politycznych.

Rada ostatecznie podpisała przedmiotowe rozporządzenie wraz z Parlamentem 4 listopada 2003 roku. Ze strony Parlamentu uczynił to przewodniczący Pat Cox, a Rady – jej przewodniczący Giulio Tremonti.

3. CHARAKTER FORMALNY ROZPORZĄDZENIA NR 2004/2003

3.1. Art. 191 TWE jako podstawa rozporządzenia

Rozporządzenie zostało wydane na podstawie *Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*, a w szczególności jego art. 191 (akapit 1 wstępu do preambuły rozporządzenia). Art. 191 ma następujące brzmienie:

²⁶ A5-0170/2003.

²⁷ Jens-Peter Bonde, Graham Booth, Nigel Farage i Jeffrey Titford.

²⁸ Sprawa T-13/04 Jens Peter Bonde i inni przeciwko Parlamentowi Europejskiemu i Radzie Unii Europejskiej.

²⁹ PRES/03/351 z 29.9.2003 r.

³⁰ 13031/03 ADD 1 PV/CONS 50 z 22.10.2003 r.

„Partie polityczne na poziomie europejskim są ważnym czynnikiem integracji w ramach Unii. Przyczyniają się one do kształtowania świadomości europejskiej i wyrażania woli politycznej obywateli Unii.

Rada, stanowiąc zgodnie z procedurą określoną w artykule 251, ustala status partii politycznych na poziomie europejskim, a zwłaszcza przepisy dotyczące ich finansowania”.

Wybór art. 191 jako podstawy prawnej rozporządzenia jest zatem jedynie poprawny. Jest to bowiem jedyne postanowienie traktatowe odnoszące się do partii politycznych na poziomie europejskim zawierające zarazem upoważnienie do stanowienia prawa, a konkretnie ustalające zakres materialny upoważnienia (przedmiot aktu wykonawczego), organ upoważniony do wydania aktu, charakter upoważnienia oraz tryb stanowienia aktu.

W pierwszej kwestii art. 191 akapit 2 stanowi, iż Rada ma określić status partii politycznych na poziomie europejskim, w tym zwłaszcza przepisy dotyczące ich finansowania. Ten fragment normy należy pojmować w perspektywie akapitu 1 art. 191, który – chociaż wciąż ma głównie symboliczny i deklaracyjny charakter – to jednak wskazuje cel działania i rolę partii politycznych w procesie integracyjnym: „Partie polityczne na poziomie europejskim są ważnym czynnikiem integracji w ramach Unii. Przyczyniają się one do kształtowania świadomości europejskiej i wyrażania woli politycznej obywateli Unii”. Są one zatem traktowane jako ważny element ładu konstytucyjnego w Unii Europejskiej (zob. ust. 1 preambuły do rozporządzenia).

Art. 191 posługuje się też pojęciem „partii politycznych na poziomie europejskim”, co – jakkolwiek jest formułą ogólnikową – należy rozumieć nie jako europejskie partie polityczne (partie ponadnarodowe), lecz jako partie działające na poziomie europejskim. Innymi słowy chodzi o partie krajowe działające w Unii Europejskiej, mające reprezentację paneuropejską (co najmniej w kilku państwach członkowskich), w szczególności w Parlamencie Europejskim (choćby niekoniecznie). Taka perspektywa będzie miała istotny wpływ na treść aktu wykonawczego.

Jednocześnie art. 191 nie decyduje o tym, czy zakres regulacji ma być pełny, czy też może być ograniczony do niektórych aspektów, w szczególności do zasad finansowania partii politycznych. Deklaracja nr 11 wyjaśnia w związku z tym, że: „Finansowanie partii politycznych na poziomie europejskim z budżetu Wspólnot Europejskich nie może być wykorzystywane bezpośrednio lub pośrednio do finansowania partii politycznych na poziomie krajowym. Przepisy w sprawie finansowania partii politycznych stosuje się na tej samej zasadzie do wszystkich sił politycznych reprezentowanych w Parlamencie Europejskim”. Ustalono zatem dwie kluczowe zasady finansowania: separacji finansowej działalności partii na różnych poziomach – europejskim i krajowym, oraz równości traktowania partii pod względem finansowym.

Art. 191 akapit 2 stanowi również, że organem upoważnionym do wydania aktu jest Rada. Biorąc wszakże pod uwagę fakt, że akt ma zostać wydany w trybie współdecyzji, trzeba przyjąć, że twórcami aktu będą jednocześnie Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej. Ponadto, art. 191 stwierdza, że „Rada [...] ustala

status”. Upoważnienie zostało zatem określone jako jej obowiązek, a nie możliwość. Rada musi wykonać art. 191 (tym samym Komisja ma obowiązek przedstawić odpowiednią propozycję), a nie tylko może to zrobić. Takie brzmienie normy traktatowej jedynie zwiększało swoiste poczucie bezradności po stronie legislatora unijnego w związku z niemożnością szybkiego przyjęcia przepisów wdrażających regulację art. 191 TWE.

Art. 191 nie przesądza *de iure* o formie aktu wykonawczego. Formy nie determinuje ustalenie, iż ma być dwóch prawodawców, ani to, że akt ma zostać wydany w trybie współdecyzji. Pewną wskazówką jest jednak zakres materialny upoważnienia. Skoro chodzi o określenie statusu partii politycznych działających na poziomie europejskim, to odpowiednim aktem normatywnym może być wyłącznie rozporządzenie w rozumieniu art. 249 TWE, a nie dyrektywa czy decyzja. Wybór rozporządzenia jako aktu wykonawczego ma poważne reperkusje dla sposobu jego obowiązywania i stosowania. Będzie ono bowiem działało bezpośrednio w każdym państwie członkowskim. Jako akt prawa wspólnotowego będzie podlegało w pełni kontroli sądowej Trybunału Sprawiedliwości (zob. też ust. 15 preambuły).

3.2. Charakter kompetencji wspólnotowych

Z art. 191 TWE nie wynika charakter kompetencji Wspólnoty Europejskiej do wydania aktu. W szczególności nie jest jasne, czy są to kompetencje wyłączne czy niewyłączne. Na dodatek pewne zamieszanie wywołuje deklaracja nr 11 do art. 191, przyjęta przez Konferencję Międzyrządową wraz z Traktatem z Nicei. Czytamy w niej bowiem, że „postanowienia artykułu 191 nie powodują żadnego przeniesienia kompetencji na Wspólnotę Europejską i nie naruszają stosowania odpowiednich krajowych przepisów konstytucyjnych”. Ten fragment deklaracji nie może być jednak rozumiany jako generalne potwierdzenie braku kompetencji Wspólnoty Europejskiej w sferze działania partii politycznych na poziomie europejskim. W przeciwnym wypadku upoważnienie z akapitu 2 byłoby pozbawione sensu, a rozporządzenie byłoby wydane bezprawnie. Należy go zatem interpretować w ten sposób, że na podstawie art. 191 Wspólnota nie uzyskuje kompetencji do tworzenia partii europejskich jako takich, istniejących niezależnie od prawa państw członkowskich, i że nie może zastępować prawa krajowego dotyczącego partii politycznych prawem wspólnotowym. To co może zrobić, to uregulować zasady ich działania na poziomie europejskim. W tym zakresie kompetencja Wspólnoty Europejskiej jest wyłączna, co potwierdza brak odwołania się w preambule rozporządzenia z 2003 r. do zasady pomocniczości.

3.3. Metoda regulacji

Rozporządzenie jako forma aktu determinuje metodę regulacji. W grę wchodzi zatem unifikacja. Z dotychczasowych uwag zarazem wynika, że unifikacja ta nie

będzie polegała na zastąpieniu prawa krajowego (substytucja), lecz na stworzeniu regulacji funkcjonującej ponad prawem krajowym (nadbudowa)³¹.

Biorąc pod uwagę zakres kompetencji Wspólnoty i związany z tym przyjęty ostatecznie zakres regulacji rozporządzenia z 2003 r. (ujęto w nim pojęcie partii na poziomie europejskim, warunki przyznawania jej statusu partii politycznej na poziomie europejskim, procedury ubiegania się o doroczne dofinansowanie z budżetu Wspólnot, przyznawania go oraz udzielania pomocy technicznej, a także przeprowadzania oceny wypełniania zobowiązań finansowych), jak również formalne odwołanie się do prawa państw członkowskich (partią polityczną w rozumieniu rozporządzenia jest tylko takie ugrupowanie, które jest uznane lub ustanowione zgodnie z prawem krajowym tych państw – art. 2 pkt 1), należy przyjąć, że unifikacja ma charakter częściowy.

4. ANALIZA PRZEDMIOTU REGULACJI

4.1. Pojęcie partii politycznych na poziomie europejskim

W okresie poprzedzającym wydanie rozporządzenia w doktrynie wskazywano, że możliwe są trzy modele konstrukcji „europartii”: 1) partii-konfederacji, gdzie partia „europejska” stanowiłaby parasol organizacyjny, koordynujący pracę krajowych partii politycznych; jej członkami byłyby partie krajowe o podobnej lub tożsamej orientacji politycznej; 2) partii-federacji, opartej na członkostwie indywidualnym osób fizycznych – członków partii krajowych lub osób niezrzeszonych; 3) partii ponadnarodowej z wyłącznym członkostwem indywidualnym³².

W projekcie Komisji mowa była o „europejskich partiach politycznych”. Zdefiniowano je jako „partie polityczne lub ich sojusze, których statut zarejestrowany jest w Parlamencie Europejskim, zgodnie z wymogami i procedurami ujętymi w rozporządzeniu”. Koncepcja ta była zatem bliska koncepcji partii paneuropejskiej, jakkolwiek członkostwo w takiej partii mogłoby być indywidualne lub zbiorowe.

Ostatecznie w art. 2 rozporządzenia przyjęto następującą definicję partii na poziomie europejskim: „partia polityczna na poziomie europejskim” to partia polityczna lub sojusz partii politycznych, który spełnia wymogi określone w art. 3. Przy tym „partia polityczna” oznacza związek obywateli (i tylko obywateli – ang. *citizens*, fr. *citoyens*) dążący do osiągnięcia celów politycznych, uznany przez co najmniej jedno państwo członkowskie zgodnie z jego prawem wewnętrznym lub utworzony w co najmniej jednym państwie członkowskim zgodnie z tym prawem, a „sojusz partii politycznych” rozumiany jest jako współpraca strukturalna między co najmniej dwoma partiami politycznymi.

³¹ C. Mik, op. cit., s. 593.

³² Zob. D. Th. Tsatsos, op. cit., s. 2 i 3.

W tym ujęciu kluczowe znaczenie dla zrozumienia istoty partii politycznych na poziomie europejskim ma wyjaśnienie znaczenia kryteriów zawartych w art. 3 rozporządzenia, pozwalających zastosować wobec nich kwalifikację europejską. Komisja Europejska zaproponowała pierwotnie, aby kryteriami rejestracji statutu partii europejskiej były: obecność w przynajmniej trzech państwach członkowskich oraz uczestnictwo w wyborach do Parlamentu Europejskiego, bądź też wyrażenie takiej woli poprzez złożenie pisemnej deklaracji w tym względzie w Parlamencie. Z kolei statut winien zawierać program europartii, wskazywać organy odpowiedzialne za polityczne i finansowe kierowanie nią, zawierać informacje o reprezentacji prawnej oraz przestrzegać zasad wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód oraz praworządności.

W raporcie mniejszości deputowanych do Parlamentu z 21 maja 2003 r. stwierdzono, że finansowanie jedynie „euroentuzjastów” to nierównoprawne traktowanie partii politycznych, a wyłącznym kryterium wsparcia powinno być miejsce uzyskane w wyborach do Parlamentu³³.

W art. 3 ostatecznej wersji aktu wymieniono cztery warunki uznania partii politycznych lub ich sojuszy za funkcjonujące na poziomie europejskim. Partia polityczna na poziomie europejskim musi zatem:

- 1) posiadać osobowość prawną w państwie członkowskim, w którym ma swoją siedzibę,
- 2) być reprezentowana, w przynajmniej jednej czwartej państw członkowskich, przez członków PE, w parlamentach narodowych lub regionalnych, bądź w zgromadzeniach regionalnych, bądź uzyskać, w przynajmniej jednej czwartej państw członkowskich, co najmniej 3% głosów oddanych w każdym z tych krajów w ostatnich wyborach do Parlamentu Europejskiego³⁴,
- 3) przestrzegać, w szczególności w swoim programie i działalności, zasad, na których oparta jest Unia Europejska, tj. wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód oraz praworządności,
- 4) uczestniczyć w wyborach do Parlamentu Europejskiego, bądź też wyrazić taką wolę.

Pierwsze kryterium jest najbardziej naturalne i formalne, ma ono charakter obiektywny. Wiąże się z zasadniczym założeniem, że nie chodzi o partie ponadpaństwowe, lecz działające w państwach członkowskich, przez nie uznane lub ustanowione zgodnie z ich prawem. Rozporządzenie wymaga jednak nie tylko legalności działania partii, lecz również tego, aby w państwie siedziby uzyskała ona osobowość prawną prawa krajowego. Innymi słowy partie pozbawione osobowości prawnej nie spełniają formalnie kryterium pierwszego i nie mogą być uznane za działające na poziomie europejskim. Interesujące byłoby jednak stanowisko Trybu-

³³ A5-0170/2003 final. Sprawozdawcą do projektu był Jo Leinen z Komisji do Spraw Konstytucyjnych.

³⁴ Warto w tym miejscu przypomnieć, że w części państw członkowskich (Belgia, Grecja i Luksemburg) istnieje obowiązek uczestnictwa w wyborach powszechnych, co może faktycznie wpływać na szanse partii ubiegających się o „status europejski” z tych właśnie państw.

nału Sprawiedliwości w sytuacji, gdyby partia nie miała formalnie osobowości prawnej, lecz była dopuszczona do obrotu krajowego, dysponując niektórymi atrybutami osobowości prawnej.

Obiektywne jest też kryterium drugie. Ustanawia ono cenzus reprezentacji politycznej i poparcia politycznego. Partią na poziomie europejskim może być zatem tylko taka partia, która spełnia jeden z dwóch warunków: (a) jest reprezentowana w przynajmniej jednej czwartej państw członkowskich – przez członków Parlamentu Europejskiego, parlamentów narodowych lub regionalnych, lub też zgromadzeń regionalnych; bądź (b) uzyskała w przynajmniej jednej czwartej państw członkowskich co najmniej 3% głosów oddanych w każdym z tych krajów w ostatnich wyborach do Parlamentu Europejskiego. W obecnym kształcie Unii Europejskiej jedna czwarta państw członkowskich to 4 państwa. W Unii poszerzonej (25 członków) będzie to 7 państw. Oznacza to, że raczej niemożliwe będzie spełnienie wskazanego kryterium przez jedną partię działającą w kilku państwach, np. tego samego języka. W grę będą zatem wchodziły sojusze partii politycznych działających w różnych państwach członkowskich. Tylko one bowiem będą w stanie zdobyć miejsca deputowanych w różnych organach kolegialnych bądź osiągnąć 3% próg poparcia w ostatnich wyborach do Parlamentu Europejskiego w odpowiedniej liczbie państw. Z analizy tej wynika, że partia na poziomie europejskim nie musi mieć reprezentacji w Parlamencie Europejskim. Wystarczy, aby była reprezentowana w centralnych lub regionalnych wybieralnych zgromadzeniach jednej czwartej państw członkowskich. Podsumowując, należy stwierdzić, że partia na poziomie europejskim nie musi być partią działającą na poziomie Unii Europejskiej. Ma być partią paneuropejską.

Trzecie kryterium ma charakter ideologiczny. Rozporządzenie pozwala uznać za partię działającą na poziomie europejskim wyłącznie taką partię, która przestrzega zasad, na jakich oparta jest Unia. Chodzi tutaj o zasady znane już z art. 6 ust. 1 *Traktatu o Unii Europejskiej*, które jednak w rozporządzeniu zostają wyliczone *explicite*: wolność, demokracja, poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności oraz rządów prawa³⁵. Rozwiązanie takie ma tę zaletę, że nie pozostawia wątpliwości co do kręgu zasad. Ma wszakże tę wadę, że poszerzenie kręgu zasad (np. wskutek przyjęcia Traktatu Konstytucyjnego – por. art. I–2 projektu) będzie wymagało faktycznie nowelizacji rozporządzenia. Zasady fundamentalne Unii mają być przestrzegane w szczególności (nie wyłącznie) w programie i działalności partii politycznej. O ile sprawdzenie programu jest rzeczą względnie prostą, o tyle kontrola działalności wprowadza element subiektywizmu, chyba jednak nieuniknionego (zob. też pkt 4.2 komentarza). Kryterium to pozwala eliminować skrajne przypadki naruszania fundamentalnych zasad Unii. Jego weryfikacja jednak z pew-

³⁵ Podczas prac pierwszego oraz drugiego Konwentu Europejskiego (odpowiednio: propozycja Rządu Słowacji z 19.6.2000 r., CHARTE 4395/00 i propozycja EUMC z 9.7.2002 r.) pojawiły się propozycje, aby wprowadzić w preambule lub art. 6 ust. 2 TUE zapis mówiący, że „partie polityczne, które chcą współuczestniczyć w instytucjach unijnych, muszą szanować wartości, na których oparta jest Unia Europejska”.

nością wznieci dyskusję na temat współczesnego rozumienia takich pojęć, jak demokracja czy wolność.

W tym kontekście pojawia się też pytanie, czy przypadkiem w trosce o demokratyczny kształt europejskiej sceny politycznej, w tym Parlamentu Europejskiego, legislator unijny nie poszedł zbyt daleko, osłabiając faktycznie pozycję tych partii, które nie prezentują klasycznego podejścia do integracji europejskiej, optując przede wszystkim za mniejszym zaangażowaniem w pogłębianie tego procesu. Można zatem postawić zarzut, że Unia chce sponsorować wyłącznie tych, którzy ją w pełni popierają, a takie działanie jest przecież obce demokratycznej formule sprawowania władzy. Pierwotny projekt Komisji w mniejszym stopniu uzależniał uznanie partii politycznej za funkcjonującą na poziomie europejskim od szeregu powyższych warunków, a tym samym był bliższy idei demokracji, dopuszczając również do głosu eurosceptyków. Nie było w nim zależności od podzielenia zasad, na jakich opiera się Unia, zasady te były po prostu dość neutralnie wymienione.

Kryterium czwarte ma charakter subiektywny w tym znaczeniu, że nawiązuje do woli partii politycznej. Zgodnie z nim, partia musi przynajmniej podjąć decyzję, iż zamierza uczestniczyć w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Nie musi ona zatem wygrać tych wyborów, ani uzyskać mandatów, ani nawet w nich efektywnie uczestniczyć. Wystarczy, iż wyrazi zamiar udziału. Podejście to wydaje się liberalne w porównaniu z kryterium ideologicznym i nie było problematyczne podczas prac nad rozporządzeniem.

4.2. Weryfikacja europejskości partii politycznych

Twórcom rozporządzenia chodziło o to, aby wsparcie finansowe trafiło tylko do tych partii, które mają charakter europejski w rozumieniu art. 3 i które są w stanie go utrzymać. Z tego względu duże znaczenie ma weryfikacja wymienionych tam kryteriów.

Projekt Komisji stanowił początkowo, że weryfikacja spełniania przez europartię kryterium przestrzegania praw człowieka miała być przeprowadzana na wniosek jednej czwartej członków Parlamentu Europejskiego (w głosowaniu większościowym), reprezentujących przynajmniej jego trzy grupy polityczne. Przedstawiciele partii europejskiej mogli wypowiedzieć się na forum Parlamentu, a trzyosobowy komitet niezależnych ekspertów³⁶ – przedstawić swoją opinię. W przypadku, gdyby deputowani uznali, że warunek ten przestał być spełniany, statut mógłby zostać wykreślony z rejestru. We wstępie do pierwotnego projektu Komisja podkreśliła przy tym, że najpierw należy spełnić warunki dotyczące rejestracji statutu europartii, a potem warunek odnoszący się do uzyskania ewentualnego dofinansowania ze wspólnotowego budżetu.

Rozporządzenie z 2003 r. przyjmuje następujące zasady weryfikacji „europejskości” partii politycznych (art. 5). Kryteria obiektywne (1 i 2) mają być kontrolowane regularnie przez Parlament Europejski (ust. 1). Kontrola ta ma być przepro-

³⁶ W jego skład mieli wchodzić przedstawiciele Parlamentu, Rady oraz Komisji.

wadzana z urzędu. Kryterium ideologiczne ma być również kontrolowane przez Parlament Europejski, lecz procedura jest złożona (ust. 2). Kontrola następuje na wniosek jednej czwartej członków Parlamentu, reprezentujących co najmniej trzy grupy polityczne w Parlamencie. Kontrola ma dotyczyć tego, czy kryterium ideologiczne jest nadal spełniane przez kontrolowaną partię. Zanim Parlament Europejski wypowie się w tej sprawie, ma on obowiązek wysłuchania przedstawicieli odpowiednich partii politycznych na poziomie europejskim oraz obowiązek zwrócenia się do komitetu wybitnych osobistości o wydanie opinii w przedmiotowej sprawie w rozsądnym terminie. Komitet taki składa się z trzech osób, spośród których Parlament mianuje tylko jedną. Pozostałe dwie są mianowane przez Radę i Komisję (każda po jednej osobie). Obsługa techniczna i finansowanie działania komitetu należy jednak do Parlamentu Europejskiego. Procedura zasięgania opinii wzorowana jest na procedurze zastosowanej w związku z kontrolą Partii Wolności Jörga Haidera po jej dojściu do władzy w Austrii³⁷. Ostateczna uchwała Parlamentu Europejskiego ma być podjęta zwykłą większością jego członków. Art. 5 przewiduje również sankcję za niespełnianie kryteriów z art. 3 (ust. 3). W razie negatywnej oceny partia skontrolowana traci status partii na poziomie europejskim. Bezpośrednim następstwem tej konstatacji jest wyłączenie z dostępu do wsparcia finansowego ze strony Unii Europejskiej.

4.3. Finansowanie partii europejskich

Uznanie partii politycznej za działającą na poziomie europejskim pozwala na uruchomienie mechanizmu wsparcia finansowego. Zagadnienia tego dotyczy aż pięć przepisów rozporządzenia z 2003 r. (art. 4, 6–10). Już wstępnie wskazuje to, że problem finansowania partii na poziomie europejskim stanowi najważniejszy element omawianej regulacji.

W projekcie rozporządzenia Komisja postulowała m.in., aby europejskie partie polityczne otrzymujące fundusze od strony wspólnotowej zgłaszały listę wszelkich swoich darczyńców, których wsparcie przekracza 100 euro oraz nie przyjmowały wsparcia ze źródeł anonimowych, z budżetów grup politycznych PE, dotacji od instytucji krajowych będących w ponad połowie własnością skarbu państwa ani od innych osób fizycznych lub prawnych, jeśli wysokość tego wsparcia przekroczy (jednorazowo lub rocznie) 5000 euro.

W ostatecznym kształcie w dziedzinie wsparcia finansowego rozporządzenie z 2003 r. opiera się na kilku zasadach. Pierwszą z nich jest zasada wsparcia na wniosek, zgodnie z postulatem Komisji. Formułuje ją art. 4. A zatem w celu uzyskania środków finansowych z budżetu ogólnego Unii partia polityczna musi co roku złożyć wniosek w Parlamencie Europejskim (ust. 1 akapit 1). Do wniosku trzeba załączyć: (a) dokumenty wykazujące, że wnioskodawca spełnia kryteria z art. 3; (b) program polityczny wskazujący cele partii politycznej na poziomie europejskim; (c) statut określający w szczególności organy odpowiedzialne za zarządzanie

³⁷ Więcej: F. Jasiński: *Karta Praw Podstawowych*, Warszawa 2003, s. 71.

polityczne i finansowe oraz organy lub osoby fizyczne, które w każdym państwie członkowskim są upoważnione do reprezentacji prawnej, zwłaszcza do celów nabywania lub dysponowania mieniem ruchomym lub nieruchomościami oraz stawania w postępowaniach sądowych (ust. 2). Każda zmiana w tej dokumentacji wymaga poinformowania Parlamentu Europejskiego w terminie 2 miesięcy. W braku powiadomienia wsparcie finansowe zostaje zawieszane (ust. 3).

Decyzja w sprawie wsparcia podejmowana jest przez Parlament Europejski w terminie trzech miesięcy od daty złożenia wniosku. Ustala się w niej wysokość wsparcia (ust. 1 akapit 2). Zasady podziału środków określa art. 10. Stanowi on, że pulę środków do podziału (ustaloną zgodnie z roczną procedurą budżetową UE – art. 9 ust. 1, ust. 10 preambuły) dzieli się na dwie części: 15% jest rozdzielane w równych częściach każdej partii (ważna jest zatem liczba beneficjentów – zob. ust. 12 preambuły), a 85% jest dzielone proporcjonalnie między te partie, które mają swoich członków w Parlamencie Europejskim, stosownie do ich liczby. Dla tych potrzeb członek Parlamentu Europejskiego musi zadeklarować, do której partii na poziomie europejskim należy. W ten sposób, chociaż partia na poziomie europejskim nie musi być reprezentowana w Parlamencie Europejskim, to jednak wyraźnie preferowane finansowo są te, które taką reprezentacją dysponują. Przyjęty klucz podziału środków zakłada też, że zasada równego traktowania w zakresie finansowania znana z deklaracji nr 11 nie oznacza równości formalnej, lecz raczej równość materialną, związaną z rzeczywistą pozycją partii politycznych. W art. 10 ust. 2 napisano ponadto, że wsparcie finansowe nie będzie mogło przekroczyć 75% budżetu partii na poziomie europejskim. Ciężar dowodu, przerzucono na zainteresowane partie.

Zasada druga, wyrażona w art. 6, to zasada rzetelności i przejrzystości finansowania partii politycznych (zob. ust. 7 preambuły). Składają się na nią szczegółowe obowiązki w zakresie: (a) publikowania przychodów i wydatków oraz składania rocznego oświadczenia o aktywach i pasywach partii; (b) deklarowania źródeł finansowania przez dostarczenie listy wykazującej darczyńców oraz darowizny w wysokości przekraczającej 12000 euro; (c) zakaz przyjmowania darowizn anonimowych, darowizn z budżetów grup politycznych w Parlamencie Europejskim, darowizn od przedsiębiorstw, w stosunku do których władze publiczne bezpośrednio lub pośrednio wywierają dominujący wpływ z racji własności przedsiębiorstwa, udziałów finansowych w nim lub przepisów nim rządzących, darowizn przekraczających 12000 euro na rok i od darczyńcy, którym jest osoba fizyczna lub prawna inna niż wymienione przedsiębiorstwo. Natomiast dopuszczalne jest wsparcie finansowe ze strony partii, które wchodzi w skład partii na poziomie europejskim, jednakże w wysokości nie przekraczającej 40% rocznego budżetu tej partii.

Trzecia zasada została wpisana do art. 7. Koresponduje ona z pierwszą z zasad wymienionych w deklaracji nr 11 dotyczącej art. 191 TWE, a więc z zasadą separacji finansowej partii na poziomie europejskim i partii krajowych. A zatem wsparcie uzyskane przez partię polityczną na poziomie europejskim, niezależnie od źródeł, nie może być bezpośrednio lub pośrednio wykorzystywane do finansowania innych partii, w szczególności krajowych partii politycznych, które nadal podlegają prawu krajowemu.

Zasadą czwartą jest zasada celowości (art. 8). Nakazuje ona wykorzystywanie środków uzyskanych zgodnie z rozporządzeniem wyłącznie i bezpośrednio, aby osiągnąć cele zawarte w programie przedłożonym zgodnie z art. 4. Wydatki mogą obejmować wydatki administracyjne, wydatki związane z pomocą techniczną, spotkaniami, badaniami, wydarzeniami transgranicznymi, studiami, informacją i publikacjami. Wyliczenie to jest wyczerpujące.

Ostatnią zasadą jest zasada kontroli finansowej (art. 9). Ma być ona przeprowadzana zgodnie z przepisami prawa wspólnotowego, a w szczególności rozporządzenia finansowego nr 1605/2002 mającego zastosowanie do budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich i rozporządzenia nr 2909/2000 w sprawie zarządzania rachunkowością niefinansowych środków trwałych Wspólnot Europejskich (w odniesieniu do ruchomości i nieruchomości partii). Kontrola finansowa będzie należała do Trybunału Obrachunkowego, choć będzie też dokonywana przez niezależnych audytorów, a jej wyniki będą przesyłane do Parlamentu Europejskiego (ust. 1–3, 5). Wadliwie uzyskane środki finansowe podlegają zwrotowi do budżetu Unii Europejskiej (art. 9 ust. 4).

Wsparcie finansowe nie będzie mogło przekroczyć 75% budżetu partii, zaś wydatki będą mogły być czynione na cele administracyjne, pomoc techniczną, organizowanie spotkań, w tym międzynarodowych, oraz badania, studia, wydawanie informacji i publikacje.

4.4. Wsparcie techniczne

Partie polityczne na poziomie europejskim mogą również uzyskać pomoc techniczną Parlamentu Europejskiego. Przewiduje ją aktualny art. 11 rozporządzenia. W jego ostatecznym brzmieniu odwołuje się wyraźnie do zasady równego traktowania partii politycznych (zob. ust. 13 preambuły). Pomoc techniczna ma być przyznawana na warunkach nie gorszych niż wymagane w stosunku do zewnętrznych organizacji i stowarzyszeń, które mogą mieć podobne udogodnienia, na podstawie przedłożonych faktur i dokonanych płatności. Parlament Europejski został przy tym zobowiązany do publikowania w swym corocznym sprawozdaniu szczegółów wsparcia technicznego dla każdej partii politycznej na poziomie europejskim, który to przepis nie znajdował się pierwotnie w projekcie przedstawionym w lutym 2003 r. przez Komisję.

5. WEJŚCIE W ŻYCIE I KONTROLA FUNKCJONOWANIA ROZPORZĄDZENIA

Rozporządzenie z 2003 r. co do zasady wchodzi w życie trzy miesiące po publikacji w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej (art. 13 akapit 1). Rozporządzenie opublikowano z datą 15 listopada 2003 r., co oznacza, że jego przepisy weszły w życie 15 lutego 2004 r. Jednakże kluczowa ich część, czyli przepisy finansowe (art. 4–10), będzie stosowana od daty otwarcia pierwszej sesji po czerwcowych wyborach w 2004 r. (akapit 2).

Rozporządzenie nie przewiduje szczególnych procedur kontroli jego funkcjonowania (poza materiałami finansowymi). Zakłada się tylko, że Parlament Europejski opublikuje do 15 lutego 2006 r., a więc po dwóch latach obowiązywania aktu, sprawozdanie na temat stosowania rozporządzenia i wspieranej finansowo działalności. W sprawozdaniu tym Parlament powinien, w miarę możliwości, zaproponować potrzebne zmiany w systemie finansowania partii (art. 12).

6. PRAWO POLSKIE A ROZPORZĄDZENIE Z 2003 R.

Jakkolwiek dla omawianego aktu przyjęto formę rozporządzenia, które, z mocy art. 249 TWE i w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości³⁸, co do zasady nie podlega wykonaniu w prawie krajowym, to jednak, jak każde rozporządzenie, wymaga ono z pewnością dostosowania prawa krajowego do regulacji zawartej w rozporządzeniu³⁹. Dostosowanie jest o tyle potrzebne, że partia niespełniająca wymogów wspólnotowych nie będzie mogła liczyć na jakiegokolwiek wsparcie finansowe czy techniczne.

W Polsce obowiązuje ustawa o partiach politycznych z 27 czerwca 1997 roku⁴⁰. Partie polityczne są w niej postrzegane wyłącznie w kontekście państwowym. Ustawa musiałaby więc „otworzyć” je na Unię Europejską. Polska ustawa przewiduje, że partia polityczna jest dobrowolną organizacją, występującą pod określoną nazwą, stawiającą sobie za cel udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej (art. 1 ust. 1). Członkami partii w Polsce mogą być wyłącznie obywatele polscy, którzy ukończyli 18 rok życia (art. 2 ust. 1). Takie ujęcie nie jest sprzeczne z prawem wspólnotowym, które respektuje kompetencję narodową państw w omawianym zakresie. Państwa zatem mogą zdecydować, że jedynie ich obywatele będą mogli należeć do partii politycznych. Pozbawienie jednak obywateli państw członkowskich Unii prawa należenia do partii politycznych w Polsce lub tworzenia oddziałów zagranicznych partii praktycznie wykluczy możliwość uznania partii zarejestrowanej w Polsce za partię działającą na poziomie europejskim. Taka partia bowiem nie miałaby możliwości działania w innych państwach członkowskich, podczas gdy rozporządzenie wymaga uzyskania odpowiedniej reprezentacji bądź przekroczenia progu wyborczego w co najmniej jednej czwartej państw członkowskich.

³⁸ C. Mik, op. cit., s. 496–497.

³⁹ Zgodnie z orzeczeniem Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich w sprawie 34/73 Variola, gdzie TS uznał, iż nie można wydawać aktów prawa krajowego wdrażających rozporządzenia, gdyż są one bezpośrednio stosowalne, chyba że niektóre postanowienia rozporządzeń wymagają przyjęcia środków wykonawczych (ECR 1973, s. 981). Por. sprawa 94/77 Zerbone, gdzie Trybunał przyznał, iż państwo członkowskie może ustanowić przepisy wykonawcze, aby wyjaśnić wątpliwości dotyczące znaczenia rozporządzenia, chociaż Trybunał wciąż pozostaje organem dokonującym ewentualnej interpretacji (ECR 1978, s. 99).

⁴⁰ Dz. U. z 2001 r. nr 79, poz. 857, z późn. zm.

Partie korzystają w Polsce z osobowości prawnej (wpis do ewidencji sądowej partii politycznych [art. 16]), co umożliwi im działanie jako składnika partii na poziomie europejskim. W perspektywie rozporządzenia 2004/2003 słabością polskiej ustawy jest jednak to, że nie przewiduje ona możliwości tworzenia partii na poziomie europejskim (rozumianych jako jedna partia lub sojusz partii) z siedzibą w Polsce i uzyskania przez taką partię osobowości prawnej. Tymczasem właśnie rozwiązanie tego typu miałyby donieść znaczenie dla zapewnienia efektywnego działania rozporządzenia wspólnotowego w naszym kraju.

Zgodnie z rozporządzeniem, partia polityczna musi w szczególności w swym programie oraz działalności przestrzegać zasad, na których opiera się Unia Europejska. Wymóg ten jest częściowo spełniony w samej definicji partii politycznej oraz w art. 8 ustawy, który stanowi, że partie powinny kształtować swoje struktury i zasady działania zgodnie z zasadami demokratycznymi. Można byłoby tu sugerować doprecyzowanie ustawy przez dodanie postanowienia uzupełniającego krąg wartości, które partie muszą zachowywać, i korespondującego z art. 3 lit. c rozporządzenia 2004/2003. Statut partii politycznej w Polsce musi zawierać informacje konieczne z punktu widzenia rozporządzenia wspólnotowego (jego art. 4 ust. 2 lit. c; art. 9 ustawy).

Podstawowe zmiany w ustawie powinny dotyczyć finansowania partii politycznych w zakresie, w jakim miałyby być partiami na poziomie europejskim lub ich składnikami⁴¹. Potrzebne jest zatem wprowadzenie przewidzianych rozporządzeniem ograniczeń, zwłaszcza co do zakazu finansowania partii krajowych z budżetu Unii Europejskiej poprzez partię na poziomie europejskim, wysokości ewentualnych dotacji prywatnych, a także możliwości przyjmowania środków finansowych z zagranicy czy charakteru dopuszczalnych wydatków (art. 6–8 rozporządzenia; art. 24, 25 ustawy). Niezgodności w tym zakresie nie usuwa ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego z 23 stycznia 2004 r.⁴², która nowelizuje ustawę o partiach politycznych w zakresie przepisów finansowych (art. 180 ordynacji). Odpowiednio dostosowana w sferze finansowej powinna być również sama ordynacja (art. 86 zawiera m. in. zakaz przyjmowania przez Komitet Wyborczy środków finansowych od cudzoziemców i z zagranicy).

7. OGÓLNA OCENA ROZPORZĄDZENIA Z 2003 R.

Nowe przepisy weszły w życie 15 lutego 2004 r., z tym że przepisy finansowe będą obowiązywać od czasu rozpoczęcia prac nowej kadencji Parlamentu Europejskiego, tj. po wyborach w czerwcu przyszłego roku. Wydaje się więc jasne, że jednym z celów opisanego ujęcia podstaw funkcjonowania i finansowania partii politycznych na poziomie europejskim była chęć „zareklamowania” Parlamentu Euro-

⁴¹ Zob. U. Karczewska: *System wyborczy do Parlamentu Europejskiego*, (w:) Biuletyn PISM nr 78 (182) z 2.12.2003 r., s. 1017.

⁴² Dz. U. z 2004 r. nr 25, poz. 219.

pejskiego jako miejsca odpowiedniego do prowadzenia debaty politycznej o przyszłym kształcie Europy, miejsca, które jak na razie bez powodzenia, niestety, konkuruje z parlamentami narodowymi. Chcąc zapewnić odpowiednią frekwencję w wyborach do Parlamentu, szczególnie w świetle zbliżającego się rozszerzenia UE, legislator w zasadzie w ostatniej chwili przyjął przepisy wykonawcze do art. 191 TWE. Jaki będzie ich odbiór w „starych”, a przede wszystkim w „nowych” państwach członkowskich? Obecnie reakcje dotyczące projektu są raczej mieszane i odzwierciedlają dotychczasowy podział opinii podczas głosowania nad projektem w Parlamencie Europejskim. Sceptycznie nastawieni do nowego rozporządzenia są przede wszystkim przedstawiciele partii małych i negatywnie oceniających proces integracji europejskiej, traktując je jako podstawę dyskryminacji podczas ubiegania się o wsparcie finansowe z budżetu Wspólnot. Można spodziewać się, że na samym początku rozporządzenie 2004/2003 będzie wykorzystywane głównie przez duże ugrupowania polityczne, posiadające zaplecze na poziomie transgranicznym, przy czym najprawdopodobniej będzie zauważalny podział na partie wywodzące się ze „starych” i z „nowych” krajów członkowskich. W tej drugiej grupie na pewno pojawią się też trudności z wdrożeniem nowych przepisów w prawie wewnętrznym.

Osobną kwestią jest rozpowszechnienie idei tworzenia partii na poziomie europejskim, bądź też brania udziału w takich działaniach podejmowanych w obecnych i przyszłych krajach członkowskich UE. Rozporządzenie z pewnością wychodzi naprzeciw tej idei. Zapewne kluczową rolę będą odgrywały w tym wypadku istniejące powiązania międzynarodowe poszczególnych partii, tworzenie nowych aliansów i zacieśnianie współpracy programowej. Efekty takich działań mogą wzmocnić legitymizację Parlamentu Europejskiego i zapewnić lepszą w nim reprezentację społeczeństw państw Unii.

Spodziewane jest wreszcie włączenie się organizacji pozarządowych do procesu popularyzacji idei wypływającej z art. 191 TWE. Pytanie, jakie można w związku z tym postawić, brzmi, czy organizacje te, pragnąc pozyskać dodatkowe źródła utrzymania, nie zechcą częściowo porzucić swojego mniej lub bardziej apolitycznego charakteru i zwyczajnie „stać się” partiami na poziomie europejskim. Rozwiązanie takie z pewnością nie byłoby dobre dla funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego ani na poziomie krajowym, ani w wymiarze ogólnoeuropejskim.

*Agnieszka Grzelak**

WYBORY DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO W PRAWIE UNII EUROPEJSKIEJ

1. WSTĘP

1.1. Krótki rys historyczny

Pierwsze przepisy dotyczące Zgromadzenia Parlamentarnego pojawiły się w *Traktacie o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali*, zawartym w Paryżu w 1951 r., a następnie w przepisach traktatów rzymskich z 1957 r., o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej oraz Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej.

Zgodnie z postanowieniami traktatów, Zgromadzenie Parlamentarne składało się pierwotnie z delegatów wyznaczonych przez parlamenty państw członkowskich. Przepisy traktatu z 1951 r. zezwalały jednak również na wybór przedstawicieli w wyborach, na zasadach ustanowionych w prawie państw członkowskich. Traktaty rzymskie poszły w swoich postanowieniach dalej, stwierdzając, że w przyszłości członkowie Zgromadzenia będą wybierani w wyborach powszechnych i bezpośrednich, w oparciu o jednolitą procedurę wyborczą obowiązującą we wszystkich państwach członkowskich. Do czasu wprowadzenia wyborów powszechnych, co nastąpiło w 1979 r., członkowie Zgromadzenia mieli być również delegowani przez parlamenty narodowe.

Ciężar przygotowania odpowiedniego projektu jednolitej ordynacji wyborczej spoczywał na Zgromadzeniu Parlamentarnym, które w okresie 1958–1975 przyjęło dwie rezolucje oraz przygotowało dwa projekty jednolitego prawa wyborczego: w roku 1960 i w 1975. Projekty te nie stały się przedmiotem prac Rady, ze względu na dużą rozbieżność w poglądach poszczególnych państw członkowskich Wspólnot¹.

* Autorka jest absolwentką prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, specjalistą w zakresie prawa europejskiego, autorką wielu publikacji z zakresu wymiaru sprawiedliwości oraz spraw wewnętrznych UE. Pracuje w Departamencie Prawa Europejskiego UKIE. Niniejszy tekst przedstawia wyłącznie osobiste poglądy autorki.

¹ Na temat prac nad jednolitą ordynacją wyborczą zob. S. Gebethner, K. Urbaniak: *Przyszły polski system wyborczy do Parlamentu Europejskiego w świetle prawa wspólnotowego*, Przegląd Legislacyjny nr 1(35)/2003, s. 13–37.

Zgromadzenie Parlamentarne funkcjonuje jako Parlament Europejski od dnia 30 marca 1962 roku. Oficjalnie zmiany nazwy dokonano w Jednolitym Akcie Europejskim z 1986 roku.

Począwszy od 17 lipca 1979 r., Parlament Europejski wybierany jest w wyborach powszechnych, na zasadach określonych w omówionym dalej *Akcie w sprawie wyboru członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich* oraz w prawie krajowym. W tym dniu odbyły się pierwsze bezpośrednie wybory do Zgromadzenia, w którym znalazło się wówczas 410 przedstawicieli.

Parlament Europejski składa się z przedstawicieli narodów państw należących do Wspólnoty, wybieranych na okres 5 lat. Nie są oni w żadnym przypadku przedstawicielami poszczególnych państw, lecz przedstawicielami społeczności obywateli Unii Europejskiej. Wynika to z faktu, że Parlament Europejski jest organem o charakterze przedstawicielskim, reprezentującym interesy nie władz krajowych czy lokalnych, lecz bezpośrednio wyborców – obywateli Unii Europejskiej. Potwierdzeniem tego jest zasada mandatu wolnego, wprowadzona w ustawodawstwie unijnym: zakaz związywania członków Parlamentu jakimkolwiek instrukcjami oraz nakaz głosowania przez nich indywidualnie i osobiście.

Obywatele poszerzonej Unii Europejskiej w czerwcu 2004 r. będą wybierać swoich przedstawicieli do Parlamentu Europejskiego na kadencję 2004–2009. Obecnie w Parlamencie Europejskim zasiada 626 członków, w nowym Parlamencie będą jednak nie więcej niż 732 miejsca, które zostały podzielone zgodnie z Protokołem o rozszerzeniu Unii Europejskiej, dołączonym do Traktatu Nicejskiego, oraz Traktatem Akcesyjnym, podpisanym 16 kwietnia 2003 roku. Zgodnie z tymi dokumentami, Polska w latach 2004–2009 będzie miała 54 miejsca².

1.2. Przepisy traktatowe

Przepisy dotyczące Parlamentu Europejskiego znajdują się obecnie w *Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską* (TWE).

Traktat reguluje zasady działania i funkcje Parlamentu Europejskiego w części piątej, w artykułach 189–201. Znajdują się tam przepisy odnoszące się zarówno do liczby członków Parlamentu Europejskiego (art. 189, 190), sposobu ich wybierania (art. 190), funkcji w zakresie przyjmowania aktów prawnych (art. 192, 193), praw przysługujących obywatelom Unii (art. 194, 195), jak i sposobu działania Parlamentu (art. 196–201).

Ponadto, do Parlamentu Europejskiego ma również zastosowanie art. 19 ust. 2 TWE, dotyczący prawa głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w państwie członkowskim, w którym zamieszkuje obywatel Unii.

Szczególłą uwagę należy zwrócić na art. 190 ust. 4, który zawiera kompetencję dla Parlamentu Europejskiego do opracowania projektu mającego na celu umożliwienie przeprowadzenia powszechnych wyborów bezpośrednich, zgodnie z jedno-

² W Załączniku nr II do opracowania znajduje się tabela przedstawiająca liczbę członków Parlamentu Europejskiego wybieranych w poszczególnych państwach.

litą procedurą we wszystkich państwach członkowskich lub zgodnie z zasadami wspólnymi dla wszystkich państw członkowskich. Dotychczas jednak wszelkie próby przyjęcia jednolitej ordynacji wyborczej były nieudane.

1.3. Pojęcie obywatelstwa Unii Europejskiej

Prawa wyborcze w odniesieniu do Parlamentu Europejskiego są ściśle związane z pojęciem obywatelstwa Unii Europejskiej. Podstawowym przepisem, odnoszącym się do obywatelstwa Unii Europejskiej, jest art. 17 ust. 1 *Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*, wprowadzony przez Traktat z Maastricht w 1992 roku.

Tworząc obywatelstwo Unii, Traktat z Maastricht określił również związane z nim uprawnienia. Katalog tych uprawnień wymieniony został w art. 18–22 TWE.

Do praw obywatela Unii Europejskiej zaliczono:

- a) prawo do swobodnego poruszania się i przebywania na terytorium państw członkowskich,
- b) prawa wyborcze w wyborach lokalnych,
- c) prawa wyborcze w wyborach do Parlamentu Europejskiego,
- d) prawo do korzystania z opieki konsularnej i dyplomatycznej innych państw członkowskich,
- e) prawo petycji do Parlamentu Europejskiego,
- f) prawo zwracania się do Rzecznika Praw Obywatelskich.

Pamiętać należy, że obywatelstwo Unii ma jedynie charakter uzupełniający w stosunku do obywatelstwa danego państwa. Kompetencje w zakresie przyznawania obywatelstwa narodowego mają tylko władze krajowe. W orzeczeniu *M.V. Micheletti i inni przeciwko Delegacion del Gobierno en Cantabria* z 1992 r. Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że kompetencja narodowa w sferze kryteriów przyznawania obywatelstwa musi być wykonywana w poszanowaniu prawa wspólnotowego i nie można kwestionować nadania obywatelstwa przez inne państwo członkowskie³.

Celem art. 19 TWE jest zapewnienie wszystkim obywatelom Unii Europejskiej możliwości wykonywania swojego prawa do głosowania i kandydowania na takich samych warunkach. Zasada ta, potwierdzona w art. 39 ust. 1 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej⁴, jest przykładem równego traktowania osób mających obywatelstwo danego państwa i osób będących obywatelami innego państwa. Zasada ta stanowi również uzupełnienie przewidzianego w TWE prawa do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terenie Unii Europejskiej, umożliwia obywatelom innych państw lepszą integrację w państwie przyjmującym.

Zgodnie z art. 19 ust. 2 TWE, z zastrzeżeniem postanowień art. 190 ust. 4 i przepisów zastosowanych do wprowadzenia go w życie, *każdy obywatel Unii mający miejsce zamieszkania w Państwie Członkowskim, którego nie jest obywatelem, ma*

³ Por. orzeczenie w sprawie C-369/90, ECR 1992, s. I-4239.

⁴ OJ 2000, C 364, s. 18.

prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Państwie Członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania, na takich samych zasadach jak obywatele tego państwa. Dla wdrożenia przepisów Traktatu w życie, została wydana dyrektywa 93/109/WE.

1.4. Przepisy szczegółowe

We wtórnym prawie Unii Europejskiej w odniesieniu do wyborów do Parlamentu Europejskiego obowiązują:

- *Akt dotyczący wyborów członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich*, ustanowiony decyzją Rady z 20 września 1976 r. (76/787/EWWiS, EWG, Euroatom)⁵, w brzmieniu uwzględniającym zmiany wprowadzone decyzją Rady z 25 czerwca i 23 września 2002 r. (2002/772/WE, Euroatom)⁶, zwany dalej Aktem,
- dyrektywa Rady 93/109/WE ustanawiająca szczegółowe warunki wykonywania prawa głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego przez obywateli Unii mających miejsce zamieszkania w państwie członkowskim, którego nie są obywatelami⁷.

Podkreślić należy, że zestaw normatywnych aktów wspólnotowych określa jedynie ramowe elementy systemu wyborczego, bowiem ciągle nie ma ostatecznego porozumienia w sprawie przyjęcia jednolitej europejskiej ordynacji wyborczej. Wybory do Parlamentu Europejskiego odbywają się według procedur wyborczych określonych w przepisach wewnętrznych.

2. AKT W SPRAWIE WYBORÓW CZŁONKÓW PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO W POWSZECHNYCH WYBORACH BEZPOŚREDNICH

2.1. Zakres przedmiotowy Aktu

Akt w sprawie wyboru przedstawicieli do Zgromadzenia Parlamentarnego w powszechnych wyborach bezpośrednich został ustanowiony w 1976 r. w drodze decyzji Rady Ministrów Wspólnot Europejskich z 20 września 1976 roku. Przyjęcie aktu nastąpiło w wykonaniu postanowień art. 190 ust. 4 TWE oraz odpowiednich postanowień TEWWiS i Euroatom, zgodnie z którymi Rada uchwała odpowiednie przepisy dotyczące wspólnych zasad wyborczych, których przyjęcie zaleca państwu członkowskim zgodnie z ich właściwymi regułami konstytucyjnymi.

Zasadniczej zmiany Aktu dokonano w 2002 r. decyzją Rady UE z 25 czerwca i 23 września 2002 roku. Nowelizacja ta została zainicjowana przez Parlament Eu-

⁵ OJ 1976, L 278, s. 5.

⁶ OJ 2002, L 283, s. 1.

⁷ OJ 1993, L 329, s. 34.

ropejski, który w 1998 r. uchwalił rezolucję w sprawie projektu jednolitej procedury wyborczej. Konsekwencją zmiany była przede wszystkim zmiana tytułu Aktu: w obecnej nazwie mowa jest o Parlamencie Europejskim oraz o wyborze członków Parlamentu, a nie przedstawicieli.

Pamiętać należy, że Akt z 1976 r. został przyjęty w drodze decyzji Rady, jednak jego treść została wprowadzona w załączniku do decyzji. O odmiennym od decyzji charakterze Aktu świadczy przede wszystkim jego art. 16, który stwierdza, że Akt wchodzi w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po tym, w czasie którego zostanie złożona ostatnia z notyfikacji określonych w decyzji. W art. 3 decyzji 2002/772/WE, Euratom stwierdzono natomiast wyraźnie, że zmiany w niej określone wejdą w życie po upływie jednego miesiąca od dnia przyjęcia jej postanowień przez państwa członkowskie, zgodnie z ich wymogami konstytucyjnymi. Zakończenie procedur wewnętrznych powinno zostać notyfikowane Sekretariatowi Generalnemu Rady⁸.

Akt reguluje podstawowe zagadnienia związane z wyborami europejskimi. Dotyczy przede wszystkim zasad wyborczych, niektórych elementów mandatu członka Parlamentu Europejskiego oraz specyficznych uregulowań dotyczących wyborów, w tym okresu wyborczego.

2.2. Zasady prawa wyborczego

– wybory proporcjonalne, powszechne, wolne i tajne

Zasada proporcjonalności wyborów do Parlamentu Europejskiego została wprowadzona dopiero w 2002 roku.

Zgodnie z art. 1 Aktu, członkowie Parlamentu Europejskiego są wybierani w każdym państwie członkowskim na zasadzie proporcjonalności. Akt dopuszcza zastosowanie systemu list bądź też systemu pojedynczego głosu przenoszonego (STV), stosowanego np. w Irlandii i na Malcie, pozwalającego przydzielić kolejne preferencje kandydatom z innych list. System STV jest systemem stwarzającym wyborcom możliwość wskazania kandydatów z różnych partii politycznych, przy zachowaniu idei proporcjonalności.

Akt dopuszcza również wprowadzenie systemu list preferencyjnych, polegających na tym, że wyborca ma prawo dokonania zmian w kolejności kandydatów na liście. Wprowadzenie takiej zasady pozostawiono państwom członkowskim.

Zasady proporcjonalności dotyczy również art. 8, który stwierdza wyraźnie, że procedura wyborcza jest regulowana w przepisach prawa krajowego, jednak te przepisy wewnętrzne nie mogą stanowić naruszenia istoty proporcjonalnego systemu wyborczego.

⁸ Zgodnie z informacją uzyskaną w Komisji Europejskiej, decyzja 2002/772/WE, Euratom weszła w życie z dniem 1 kwietnia 2004 roku.

Art. 1 Aktu stwierdza, że wybory do Parlamentu Europejskiego muszą być wolne, bezpośrednie i powszechne oraz przeprowadzone w głosowaniu tajnym.

Warto nadmienić, że projekt nowelizacji Aktu przewidywał wprowadzenie zasady wyborów równych, z której ostatecznie zrezygnowano.

– okręgi wyborcze

Art. 2 Aktu zezwala państwom członkowskim na tworzenie okręgów wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Państwa mogą również dokonać innego podziału obszarów, jednak istota zasady proporcjonalności nie może zostać naruszona.

Wielkość okręgu wyborczego jest określona przez liczbę mandatów, które mogą być obsadzone w danym okręgu. W przypadku wyborów krajowych, okręgi mogą być jedno-, kilku- lub wielomandatowe. Okręgi jednomandatowe naruszają jednak zasadę proporcjonalności i z tego powodu nie mogą być stosowane w wyborach do Parlamentu Europejskiego. W wyjątkowych przypadkach nawet cały kraj może stanowić jeden okręg wyborczy. Taka sytuacja występuje w bardzo małych państwach lub przy bardzo małej liczbie mandatów przysługujących do obsadzenia w danych wyborach.

W praktyce okazuje się jednak, że tworzenie małych okręgów (trzy- lub czteromandatowych) nie jest wskazane, ponieważ wyniki mogą przynieść zniekształcenie istoty reprezentacji proporcjonalnej. Z reguły im większe są okręgi wyborcze, tym większe szanse wyborcze uzyskują partie średnie i małe.

– minimalny próg

Art. 3 Aktu zezwala na określenie minimalnego progu uprawniającego do udziału w podziale mandatów. Akt stwierdza wyraźnie, że na poziomie krajowym minimalny próg nie może być wyższy niż 5 procent ważnie oddanych głosów.

W poszczególnych państwach progi ustalane są na różnym poziomie: we Francji i Niemczech to 5%, w Austrii i Szwecji 4%, zaś w Grecji 3%. Warto jednak zaznaczyć, że spośród obecnych państw członkowskich tylko te pięć państw zdecydowało się na wprowadzenie progu.

Należy też podkreślić, że łączenie progu wyborczego wraz z metodą alokacji w systemie d'Hondta uprzywilejowuje silne partie.

– zakaz podwójnego głosowania

W art. 9 Aktu zadecydowano, że nikt nie może głosować więcej niż raz w danych wyborach do Parlamentu Europejskiego. Przepis ten ma zobowiązywać państwa członkowskie do ustanowienia odpowiednich przepisów prawa wyborczego, zapobiegających zjawisku wielokrotnego głosowania. Państwa członkowskie w szczególności wprowadzają sankcje karne w przypadku stwierdzenia wielokrotnego głosowania.

2.3. Mandat członka Parlamentu Europejskiego

– kadencja

Zgodnie z art. 190 ust. 3 TWE, członkowie Parlamentu Europejskiego wybierani są na okres pięciu lat.

Ten przepis został rozszerzony w Akcie w sprawie wyboru członków Parlamentu Europejskiego, gdzie w art. 5 stwierdzono, że kadencja pięcioletnia rozpoczyna się z dniem pierwszej sesji następującej po wyborach. W tym samym czasie rozpoczyna się kadencja członka Parlamentu Europejskiego. Parlament Europejski, zgodnie z art. 11 Aktu, zbiera się z mocy prawa w pierwszy wtorek następujący po upływie jednego miesiąca licząc od zakończenia okresu wyborczego.

Uprawnienia ustępującego Parlamentu Europejskiego wygasają z dniem otwarcia pierwszego posiedzenia nowo wybranego Parlamentu Europejskiego.

– mandat wolny

Zasada mandatu wolnego wynika z art. 189 TWE, zgodnie z którym członków Parlamentu Europejskiego należy traktować jako przedstawicieli społeczności europejskiej, a nie reprezentantów poszczególnych państw. Członkowie Parlamentu nie głosują zatem jako grupa przedstawicieli danego państwa, lecz każdy odrębnie, zgodnie z własnymi przekonaniem politycznymi.

Zgodnie z art. 6, członkowie Parlamentu Europejskiego nie są związani żadnymi instrukcjami i nie mogą otrzymywać mandatu nakazczego. Członkowie Parlamentu Europejskiego głosują indywidualnie i osobiście.

Członkowie Parlamentu Europejskiego nie mogą zatem udzielać pełnomocnictw w zakresie prawa do głosowania.

– niepołączalność stanowisk

Zasada niepołączalności stanowisk w obecnym brzmieniu została sformułowana w art. 7 Aktu, w wersji po nowelizacji z 2002 roku.

Do 2002 r. zakazane było jedynie łączenie mandatu członka Parlamentu Europejskiego z członkostwem w rządzie danego państwa członkowskiego. W 2002 r. zdecydowano o rozszerzeniu zakazu na inne stanowiska i funkcje.

Zakaz ten, zgodnie z art. 7 Aktu, obejmuje następujące stanowiska:

- a) członka rządu państwa członkowskiego,
- b) członka Komisji Europejskiej,
- c) sędziego, rzecznika generalnego lub sekretarza Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich albo Sądu Pierwszej Instancji,
- d) członka Rady Dyrektorów Europejskiego Banku Centralnego,
- e) członka Trybunału Obrachunkowego Wspólnot Europejskich,
- f) Rzecznika Praw Obywatelskich Wspólnot Europejskich,
- g) członka Komitetu Ekonomiczno-Społecznego,
- h) członka komitetów lub innych ciał powołanych stosownie do Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz Euratom w celu zarządzania fundu-

szami Wspólnot albo wykonującymi stałe bezpośrednie zadania administracyjne,

- i) członka Rady Dyrektorów, Komitetu Zarządzającego lub funkcjonariusza Europejskiego Banku Inwestycyjnego,
- j) czynnego funkcjonariusza lub pracownika instytucji Wspólnot Europejskich albo Europejskiego Banku Centralnego lub ich wyspecjalizowanych jednostek.

Pod pojęciem funkcjonariusza lub pracownika instytucji Wspólnot rozumie się osoby objęte regulacjami pracowniczymi przyjętymi w tych instytucjach⁹.

Ponadto, poczynając od najbliższych wyborów – i pod warunkiem ratyfikacji zmian w Akcie wprowadzonych decyzją 2002/772/WE, Euratom – mandatu członka Parlamentu Europejskiego nie można łączyć z mandatem parlamentarzysty krajowego. Wyjątki dotyczą członków irlandzkiego parlamentu krajowego oraz członków parlamentu Zjednoczonego Królestwa.

Akt dopuszcza również możliwość rozszerzenia zakazu niepołączalności na dodatkowe stanowiska. Kwestia zakazów łączenia stanowisk musi zostać uregulowana w ustawach krajowych.

– weryfikacja

Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego podlegają podwójnej weryfikacji.

Z jednej strony – zgodnie z art. 12 Aktu – Parlament Europejski weryfikuje dokumenty uwierzytelniające członków Parlamentu Europejskiego, wystawione przez odpowiednie organy państwa członkowskiego, i w tym celu bada urzędowe wyniki ogłoszone przez dane państwo członkowskie. Parlament Europejski rozstrzyga również w kwestiach spornych, które wynikają bezpośrednio z przepisów Aktu, ale nie z przepisów prawa krajowego.

Pamiętać jednak należy, że w kwestii protestów wyborczych i stwierdzenia ważności wyborów kompetencja należy wyłącznie do państw członkowskich, które muszą zakończyć procedury wewnętrzne przed pierwszym posiedzeniem Parlamentu.

– wygaśnięcie

Artykuł 13 Aktu określa przypadki wygaśnięcia mandatu członka Parlamentu Europejskiego. Są to:

- a) rezygnacja,
- b) śmierć,

⁹ Regulation (EEC, Euratom, ECSC) No 259/68 of the Council of 29 February 1968 laying down the Staff Regulations of Officials and the Conditions of Employment of Other Servants of the European Communities and instituting special measures temporarily applicable to officials of the Commission (Staff Regulations of Officials) [Rozporządzenie (EWG, Euratom, EWWiS) Nr 259/68 Rady z dnia 29 lutego 1968 r. ustanawiające regulamin pracowniczy urzędników i warunki zatrudnienia innych pracowników Wspólnot Europejskich oraz ustanawiające specjalne środki stosowane tymczasowo wobec urzędników Komisji (regulamin pracowniczy urzędników)], wielokrotnie zmieniane.

c) utrata mandatu.

Każde państwo członkowskie zostało zobowiązane do określenia właściwych procedur obsadzenia mandatu w czasie trwania 5-letniej kadencji, na okres pozostały do jej upływu.

Przesłanki utraty mandatu mogą zostać określone również w prawie krajowym. W takim przypadku mandat wygasa stosownie do przepisów krajowych. Wtedy również władze krajowe mają obowiązek poinformowania o tym fakcie Parlamentu Europejskiego.

W przypadku rezygnacji lub śmierci członka PE, przewodniczący Parlamentu Europejskiego ma obowiązek niezwłocznego poinformowania o tym odpowiednich władz krajowych.

O trybie obsadzania wakatów musi rozstrzygać ustawa krajowa. Jednocześnie z art. 13 Aktu wynika, że żadna władza w państwie członkowskim nie może dokonać mianowania następcy członka Parlamentu. Uzupełnienie składu Parlamentu Europejskiego powinno następować według procedury obowiązującej dla obsadzania wygasłych mandatów. W większości państw członkowskich wakat powstały w trakcie kadencji jest obsadzany przez następnego kandydata z listy. Tak jest m.in. w Austrii, Danii, Finlandii, Francji, Luksemburgu, Holandii, Portugalii czy Wielkiej Brytanii i dotyczyć będzie również Polski.

W niektórych państwach (np. w Wielkiej Brytanii czy Grecji) przeprowadza się wybory uzupełniające w przypadku, gdy mandat należał do kandydata niezależnego, albo gdy zabrakło kandydatów na liście.

2.4. Specyficzne uregulowania dotyczące wyborów do Parlamentu Europejskiego

– okres wyborczy

Wybory do Parlamentu Europejskiego przeprowadza się w dniu i w czasie wyznaczonym przez każde państwo członkowskie, ale dla wszystkich państw członkowskich dzień ten przypada w tym samym okresie, wyznaczonym pomiędzy czwartkiem rano a niedzielą. Konkretny dzień wyborów wyznacza się w każdym państwie członkowskim stosownie do istniejących w nim zwyczajów. Tradycyjnie w Wielkiej Brytanii wybory odbywają się w czwartek, w Danii i Irlandii – w dni powszednie, zaś w Czechach trwają one dwa dni (po południu w piątek i rano w sobotę).

Okres wyborczy w pierwszych wyborach został wyznaczony na 7–10 czerwca 1979 r. przez Radę, działającą jednomyślnie, po zasięgnięciu opinii Parlamentu Europejskiego. Okresy wyborcze w kolejnych wyborach przypadają w odpowiednim okresie w toku 5-letniej kadencji.

Najbliższe wybory do Parlamentu Europejskiego odbędą się pomiędzy 10 a 13 czerwca 2004 r., co oznacza, że wszelkie działania praktyczne umożliwiające przeprowadzenie wyborów musiały zostać podjęte jeszcze przed przystąpieniem nowych państw do Unii Europejskiej.

Z okresem wyborczym wiąże się zakaz podawania do wiadomości publicznej urzędowych wyników głosowania, dopóki nie zostanie zakończone głosowanie w tym państwie członkowskim, w którym wyborcy głosują jako ostatni. Zakaz ten nie dotyczy zatem samego zakończenia liczenia głosów. Nie dotyczy również kampanii wyborczej, do której akty unijne nie odnoszą się w ogóle. Przepis Aktu mówi o urzędowych wynikach, a nie o sondażach wyborczych.

– finansowanie kampanii wyborczej

W artykule 4 Aktu zachęca się państwa członkowskie do określenia górnego pułapu wydatków, ponoszonych przez kandydatów w trakcie kampanii wyborczej. Konkretnie określenie kwoty przeznaczonej na wydatki należy wyłącznie do kompetencji państwa.

3. PRAWA WYBORCZE OBYWATELI UNII EUROPEJSKIEJ W PAŃSTWACH FAKTYCZNEGO ZAMIESZKANIA (DYREKTYWA 93/109/WE)

3.1. Cel dyrektywy

Art. 19 ust. 2 TWE upoważnia Radę do przyjęcia przepisów określających warunki, według których obywatele Unii mający miejsce zamieszkania w państwie członkowskim, którego nie są obywatelami, wykonują prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

Warunki te zostały określone przede wszystkim w dyrektywie 93/109/WE, wdrożonej do przepisów poszczególnych państw członkowskich oraz państw przystępujących do UE.

Pamiętać należy, że przepisy dyrektywy nie naruszają wewnętrznych przepisów państw członkowskich, które dotyczą prawa głosowania i kandydowania w wyborach ich własnych obywateli, mających jednak miejsce zamieszkania poza ich terytorium wyborczym.

3.2. Podstawowe pojęcia

W art. 2 dyrektywy zdefiniowane zostały na jej użytek pewne pojęcia, używane następnie w poszczególnych przepisach.

Używając pojęcia „wybory do Parlamentu Europejskiego” dyrektywa odnosi się do bezpośrednich i powszechnych wyborów członków Parlamentu Europejskiego zgodnie z Aktem z dnia 20 września 1976 roku.

„Terytorium wyborcze” oznacza terytorium państwa członkowskiego, na którym mieszkańcy wybierają przedstawicieli do Parlamentu Europejskiego. Wybory na terytorium odbywają się zgodnie z przepisami Aktu oraz krajowej ordynacji wyborczej.

Szczególnie istotne jest zdefiniowanie pojęć:

- a) „państwo członkowskie miejsca zamieszkania”, które oznacza państwo członkowskie, w którym obywatel Unii ma miejsce zamieszkania, lecz którego nie jest obywatelem;
- b) „państwo członkowskie pochodzenia”, które oznacza państwo członkowskie, którego obywatelem jest dany obywatel Unii.

„Wyborca Wspólnoty uprawniony do głosowania” oznacza obywatela Unii uprawnionego do głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w państwie członkowskim miejsca zamieszkania. Z kolei „wyborca Wspólnoty uprawniony do kandydowania w wyborach” oznacza obywatela Unii uprawnionego do kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w państwie członkowskim miejsca zamieszkania.

Pojęcie „lista wyborców” oznacza oficjalny spis wszystkich wyborców uprawnionych do głosowania w danym okręgu wyborczym lub wspólnocie, sporządzony i uaktualniany przez właściwy organ zgodnie z ordynacją wyborczą państwa członkowskiego miejsca zamieszkania, względnie rejestr meldunkowy, o ile zawiera on informacje o uprawnieniu do udziału w wyborach.

„Dzień spełnienia wymogu” oznacza dzień lub dni, w których obywatele Unii muszą spełnić, zgodnie z prawem państwa członkowskiego miejsca zamieszkania, przesłanki pozwalające im wybierać lub być wybieranym w tym państwie. Określenie dnia spełnienia wymogu należy do zakresu kompetencji państw członkowskich.

W niektórych przypadkach dyrektywa mówi o „formalnym oświadczeniu”. Oznacza to, że jeżeli w oświadczeniu złożonym przez zainteresowaną osobę są zawarte nieścisłości, to powodują one, że osoba je składająca podlega karze zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa krajowego.

3.3. Warunki udziału w wyborach

– posiadanie obywatelstwa

Zgodnie z art. 3 dyrektywy, osoba, która w dniu spełnienia wymogu:

- a) jest obywatelem Unii w rozumieniu Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (obecny art. 17 TWE),
i jednocześnie
- b) nie będąc obywatelem państwa członkowskiego miejsca zamieszkania, spełnia pozostałe warunki prawa głosowania i kandydowania w wyborach, jakie dane państwo stawia swoim obywatelom,

ma prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w państwie członkowskim miejsca zamieszkania.

Dyrektywa stwierdza wyraźnie, że państwa członkowskie mają prawo wprowadzenia warunku, że obywatele państwa członkowskiego miejsca zamieszkania mogą kandydować w wyborach, o ile posiadali jego obywatelstwo przez pewien minimalny okres. Wtedy jednak obowiązkiem państwa członkowskiego jest uznać, że obywatele Unii spełniają ten warunek, jeżeli przez wymagany minimalny okres byli oni obywatelami któregośkolwiek innego państwa członkowskiego.

– minimalny okres zamieszkania

Zgodnie z art. 5 dyrektywy, jeżeli obywatele państwa członkowskiego miejsca zamieszkania mają prawo głosowania lub kandydowania w wyborach jedynie pod warunkiem pewnego minimalnego okresu zamieszkania na terytorium wyborczym tego państwa, to uznaje się, że wyborcy Wspólnoty uprawnieni do głosowania i wyborcy Wspólnoty uprawnieni do kandydowania w wyborach spełniają ten warunek, o ile mieli miejsce zamieszkania przez równorzędny minimalny okres w innych państwach członkowskich.

Państwo członkowskie może jednak wprowadzić wymóg minimalnego okresu zamieszkania w danym okręgu wyborczym lub wspólnocie lokalnej.

– zasady szczególne

Zasady szczególne w dyrektywie odnoszą się do państw członkowskich, w których w dniu 1 stycznia 1993 r. odsetek obywateli Unii w wieku uprawniającym do głosowania, mających miejsce zamieszkania w tym państwie, ale nie będących jego obywatelami, przekracza 20% ogólnej liczby obywateli Unii w wieku uprawniającym do głosowania, którzy mają miejsce zamieszkania w tym państwie.

Takie państwo ma wtedy prawo wprowadzić dodatkowe wymogi dotyczące okresu zamieszkania:

- a) w odniesieniu do prawa głosowania: przyznać prawo głosowania wyborcom Wspólnoty uprawnionym do głosowania, którzy w tym państwie członkowskim mają miejsce zamieszkania przez pewien okres minimalny, który nie może być ustalony na dłużej niż pięć lat,
- b) w odniesieniu do prawa kandydowania: przyznać prawo kandydowania tym wyborcom Wspólnoty uprawnionym do kandydowania w wyborach, którzy w tym państwie członkowskim mają miejsce zamieszkania przez pewien okres minimalny, który nie może być ustalony na dłużej niż dziesięć lat.

Ponadto, dyrektywa wprowadziła pewne szczególne zasady dotyczące czwartych bezpośrednich wyborów do Parlamentu Europejskiego, czyli wyborów w 1994 roku.

Wszystkie dodatkowe możliwości, wprowadzane przez dyrektywę miały zastosowanie do państw, które były członkami Wspólnoty przed 1995 rokiem. W oparciu o te przepisy, Luksemburg, który ma wysoki odsetek mieszkańców pochodzących z innych państw, otrzymał prawo wprowadzenia wymogu 5-letniego okresu zamieszkania dla uzyskania czynnego prawa wyborczego¹⁰.

¹⁰ Por. *Report from the Commission to the European Parliament and to the Council on granting a derogation pursuant to Article 19(2) of the EC Treaty, presented under Article 14(3) of Directive 93/109/EC on the right to vote and to stand as a candidate in elections to the European Parliament*, COM(2003) 0031 final.

3.4. Wymagane dokumenty

– od osób uprawnionych do głosowania

Jeżeli wyborca Wspólnoty uprawniony do głosowania chce być wpisany na listę wyborców, to przedstawia on zasadniczo te same dokumenty, co uprawniony do głosowania wyborca mający obywatelstwo danego państwa.

Ma jednak obowiązek złożyć oficjalne oświadczenie, w którym:

- a) podaje swoje obywatelstwo oraz adres na terytorium wyborczym państwa członkowskiego miejsca zamieszkania,
- b) podaje, w stosownych przypadkach, okręg wyborczy lub wspólnotę lokalną w państwie członkowskim pochodzenia, na którego liście wyborców był ostatnio wpisany, oraz
- c) oświadcza, że wykona swoje prawo głosowania wyłącznie w państwie członkowskim miejsca zamieszkania.

Dodatkowo, państwo członkowskie miejsca zamieszkania może zażądać, aby wyborca Wspólnoty uprawniony do głosowania:

- a) stwierdził w swoim oświadczeniu, że nie pozbawiono go prawa głosowania w państwie członkowskim jego pochodzenia,
- b) przedstawił ważny dowód tożsamości,
- c) podał datę, od kiedy zamieszkuje w tym lub w innym państwie członkowskim.

– od osób uprawnionych do kandydowania

Przy złożeniu wniosku o kandydowanie w wyborach, uprawniony wyborca Wspólnoty przedstawia zasadniczo te same dokumenty, co kandydat mający obywatelstwo danego państwa.

Ponadto przedstawia on oficjalne oświadczenie, w którym:

- a) podaje swoje obywatelstwo oraz adres na terytorium wyborczym państwa członkowskiego miejsca zamieszkania,
- b) oświadcza, że nie kandyduje w wyborach do Parlamentu Europejskiego jednocześnie w innym państwie członkowskim, oraz
- c) podaje, w stosownych przypadkach, okręg wyborczy lub wspólnotę lokalną w państwie członkowskim pochodzenia, na którego liście wyborców był ostatnio wpisany.

Kandydat ma również obowiązek przedłożyć wydane przez właściwy organ administracyjny państwa pochodzenia zaświadczenie potwierdzające, że nie pozbawiono go prawa kandydowania w wyborach w tym państwie członkowskim, względnie, że organowi temu nic nie wiadomo o pozbawieniu go takiego prawa.

Dodatkowo, państwo członkowskie miejsca zamieszkania może zażądać, aby wyborca Wspólnoty uprawniony do kandydowania w wyborach przedstawił ważny dowód tożsamości oraz podał datę, od kiedy jest obywatelem jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej.

Pozbawienie praw wyborczych odnosi się jedynie do wyborów do Parlamentu Europejskiego. Jest to stwierdzenie istotne, ponieważ może się zdarzyć, że w jednym

z państw można pozbawić praw wyborczych jedynie w pewnym ograniczonym zakresie, np. tylko w odniesieniu do wyborów lokalnych. Dlatego też dyrektywa wyraźnie stwierdza, że chodzi tu o pozbawienie praw w odniesieniu do Parlamentu.

Pamiętać należy również, że dyrektywa nie zezwala na żadne dodatkowe ograniczenia, np. w zakresie wymogu urzędowego tłumaczenia przedkładanych dokumentów.

3.5. Kompetencje państw członkowskich

– miejsca pochodzenia

Do kompetencji państwa pochodzenia należy wydawanie zaświadczeń, mówiących o tym, że danej osoby nie pozbawiono prawa kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Dyrektywa wprowadza ograniczenie odnoszące się do pozbawienia praw: nie można wykonywać prawa kandydowania w wyborach w państwie zamieszkania, jeżeli w wyniku odrębnego wyroku lub orzeczenia wydanego na gruncie prawa karnego lub cywilnego państwa członkowskiego miejsca zamieszkania lub państwa członkowskiego pochodzenia jest się pozbawionym prawa kandydowania w wyborach. W takim przypadku wniosek o kandydowanie jest odrzucony, a kandydat ma obowiązek przedłożyć stosowne zaświadczenie, o którym mowa w części poświęconej dokumentom.

– miejsca zamieszkania

W przypadku prawa do głosowania, wyborca nie przedstawia zaświadczenia, lecz składa jedynie oświadczenie o tym, że nie został pozbawiony prawa udziału w wyborach. Do kompetencji państwa członkowskiego miejsca zamieszkania należy sprawdzenie, czy obywatela Unii, który wyraził chęć wykonania prawa głosowania w tym państwie, nie pozbawiono tego prawa w wyniku odrębnego wyroku lub orzeczenia wydanego na gruncie prawa cywilnego lub karnego państwa członkowskiego pochodzenia.

Do sprawdzenia tych informacji służy system wymiany informacji: państwo członkowskie miejsca zamieszkania może przekazać państwu członkowskiemu pochodzenia oświadczenie, które złożyła osoba przy wyrażeniu woli udziału w wyborach. Państwo pochodzenia udziela wszelkich istotnych i dostępnych informacji, które mogą zawierać wyłącznie dane niezbędne do realizacji przepisów dyrektywy. W przypadku, gdy udzielone informacje podważają treść oświadczenia, państwo członkowskie miejsca zamieszkania ma obowiązek uniemożliwić danej osobie udział w wyborach.

Państwo członkowskie pochodzenia może także, niezależnie od powyższych zasad, udzielić państwu członkowskiemu miejsca zamieszkania w odpowiedniej formie i we właściwym terminie wszelkich dodatkowych informacji, które będą uznane za niezbędne do wykonania przepisów dyrektywy.

3.6. Wpis do rejestru wyborców

Zgodnie z art. 8 dyrektywy, wyborca Wspólnoty uprawniony do głosowania wykonuje prawo głosowania w państwie członkowskim miejsca zamieszkania, o ile wyrazi taką wolę. Wyrażenie woli jest realizowane najczęściej poprzez wypełnienie odpowiedniego formularza wniosku o wpis do rejestru wyborców.

Państwo członkowskie zaś ma obowiązek podjęcia wszelkich niezbędnych działań w celu wpisania takiego wyborcy uprawnionego do głosowania na listę wyborców w odpowiednim terminie przed dniem wyborów.

Pamiętać należy, że jeżeli udział w wyborach w państwie członkowskim miejsca zamieszkania jest obowiązkowy, wyborca Wspólnoty uprawniony do głosowania ma obowiązek udziału w wyborach, jeżeli formalnie zadeklarował taką wolę. Taka sytuacja występuje m.in. w Belgii oraz Grecji.

Państwo członkowskie miejsca zamieszkania informuje osobę zainteresowaną o czynnościach podjętych w związku z jej wnioskiem o wpis na listę wyborców lub o decyzji dotyczącej dopuszczenia jej wniosku o kandydowanie w wyborach, zaś w przypadku odmowy wpisania lub odrzucenia wniosku o kandydowanie w wyborach, osoba zainteresowana jest uprawniona do korzystania ze stosownych środków prawnych na takich samych warunkach, jakie przepisy państwa członkowskiego miejsca zamieszkania przewidują dla wyborców będących jego obywatelami.

Wyborcy Wspólnoty uprawnieni do głosowania wpisani na listę wyborców pozostają na niej na tych samych warunkach tak długo, jak uprawnieni do głosowania wyborcy mający obywatelstwo danego państwa: aż do czasu złożenia przez nich wniosku o skreślenie z listy wyborców lub do czasu ich skreślenia z urzędu. Skreślenie z urzędu następuje, gdy nie spełniają oni warunków wykonywania prawa głosowania.

3.7. Zakaz podwójnego głosowania i kandydowania

Zgodnie z art. 4 dyrektywy, każdy wyborca Wspólnoty uprawniony do głosowania wykonuje prawo do głosowania albo w państwie członkowskim miejsca zamieszkania albo w państwie członkowskim pochodzenia. Dyrektywa zakazuje wielokrotnego głosowania w tych samych wyborach.

Dyrektywa zakazuje również kandydowania w więcej niż jednym państwie członkowskim w tych samych wyborach.

Szczególny problem dotyczy osób z podwójnym obywatelstwem, bowiem dyrektywa nie reguluje zasad głosowania osób będących obywatelami danego państwa za granicami (np. w placówkach dyplomatycznych), pozostawiając uregulowanie tych kwestii władzom krajowym. Może zdarzyć się, że dana osoba posiadająca dwa obywatelstwa głosująca raz jako obywatel jednego państwa, a drugi raz jako obywatel drugiego państwa nie zostanie „wyłapaną” w systemie wymiany informacji.

4. KOMUNIKAT KOMISJI Z 8 KWIECZNIA 2003 R. W SPRAWIE ŚRODKÓW, KTÓRE POWINNY ZOSTAĆ PODJĘTE W PAŃSTWACH CZŁONKOWSKICH W CELU ZAPEWNIENIA UDZIAŁU WSZYSTKICH OBYWATELI UNII W WYBORACH W 2004 R. DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO W ROZSZERZONEJ UNII

4.1. Cel komunikatu

W dniu 8 kwietnia 2003 r. Komisja Europejska wydała komunikat, skierowany do Parlamentu Europejskiego i Rady, w sprawie środków, które powinny zostać podjęte w państwach członkowskich w celu zapewnienia udziału wszystkich obywateli Unii w wyborach w 2004 r. do Parlamentu Europejskiego, w rozszerzonej Unii¹¹.

Komisja Europejska stwierdziła, że wydanie komunikatu jest niezbędne, aby zapewnić pełny udział obywateli wszystkich państw: zarówno obecnych państw członkowskich, jak również państw, które dopiero przystąpią do Unii Europejskiej w maju 2004 roku. Pojawiają się nowi obywatele UE, którzy po raz pierwszy będą mogli skorzystać z prawa głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Ich prawo do udziału w wyborach, zagwarantowane m.in. przez Kartę Praw Podstawowych, musi być respektowane już w pierwszych wyborach po rozszerzeniu.

Oficjalny termin przystąpienia nowych państw wyznaczono na 1 maja 2004 r., podczas gdy wybory odbędą się już w okresie pomiędzy 10 a 13 czerwca. Ze względu zatem na krótki odstęp czasowy, należało rozpocząć praktyczne przygotowania już przed akcesją.

Komisja w swoim komunikacie podkreśla znaczenie pełnej implementacji, zarówno na poziomie prawnym, jak i praktycznym, dyrektywy 93/109/WE i ma nadzieję, że wydany przez nią komunikat przyczyni się do zwiększenia tempa przygotowań.

4.2. Zadania państw członkowskich i państw przystępujących

W przywołanym wyżej komunikacie Komisja podkreśla, że w obecnych państwach członkowskich transpozycji dyrektywy 93/109/WE dokonano zasadniczo w stopniu zadowalającym¹². Ponadto, żadne z nowo przystępujących państw członkowskich nie poprosiło o okresy przejściowe. W związku z tym, zadaniem Komisji jest dopilnowanie, by wszystkie państwa dopełniły zobowiązań na siebie nałożonych i prawidłowo implementowały dyrektywę.

¹¹ COM(2003) 174 final; *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on measures to be taken by Member States to ensure participation of all citizens of the Union to the 2004 elections to the European Parliament in an enlarged Union.*

¹² Na ten temat Komisja wypowiedziała się w komunikacie z 18.12.2000 r. COM(2000)843 final; *Communication of the Commission on the application of Directive 93/109/EC to the June 1999 elections to the European Parliament.*

W komunikacie z 2003 r. Komisja Europejska podkreśla, że z dyrektywy wynikają następujące obowiązki państw członkowskich oraz państw przystępujących do UE:

- 1) konieczność zidentyfikowania obywateli innych państw uprawnionych do głosowania i kandydowania w wyborach (art. 3 dyrektywy),
- 2) poinformowania ich o przysługujących im prawach (art. 12 dyrektywy),
- 3) uzyskania deklaracji ich woli udziału w wyborach (art. 8 dyrektywy),
- 4) wprowadzenia ich nazwisk do rejestrów wyborczych lub jako kandydatów w wyborach (art. 9 i 10 dyrektywy),
- 5) poinformowania ich o działaniach podjętych w związku z ich wnioskami (art. 11 dyrektywy),
- 6) wymiany informacji z pozostałymi państwami w celu zapobieżenia podwójnemu głosowaniu (art. 13 dyrektywy).

Dopiero po spełnieniu powyższych wymagań można uznać, że dyrektywa została implementowana prawidłowo do krajowego porządku prawnego. Nie wystarczy bowiem przyjąć odpowiednie przepisy, ale trzeba również dopilnować ich prawidłowej realizacji.

4.3. Nowi wyborcy i kandydaci w wyborach w 2004 r.

Zgodnie z art. 17 TWE, tylko obywatele państw członkowskich UE są obywatelami Unii Europejskiej. Obywatele państw przystępujących staną się zatem obywatelami UE dopiero w momencie wejścia w życie Traktatu Akcesyjnego, czyli w dniu 1 maja 2004 roku.

Pamiętać należy, że w konsekwencji przystąpienia nowych państw członkowskich pojawi się grupa osób uprawnionych do udziału w wyborach, która po raz pierwszy będzie korzystała ze swoich uprawnień w nowej sytuacji geopolitycznej.

Do tzw. „nowych wyborców” i „nowych kandydatów” Komisja w swoim komunikacie zalicza:

- 1) obywateli obecnych państw członkowskich, mieszkających na stałe w państwach przystępujących,
- 2) obywateli państw przystępujących, mieszkających w obecnych państwach członkowskich,
- 3) obywateli państw przystępujących, mieszkających w innych państwach przystępujących.

Uprawnienia tych nowych grup osób muszą być tak samo respektowane, jak uprawnienia dotychczasowych wyborców. Podstawowym kryterium, od którego zależy prawo danej osoby do korzystania z przysługujących jej uprawnień, jest posiadanie obywatelstwa Unii Europejskiej, ponadto zamieszkiwanie w państwie członkowskim UE, którego nie jest się obywatelem. Istotne jest w tym przypadku zobowiązanie do uznawania okresu zamieszkiwania w innych państwach członkowskich UE.

Pozostałe wymagania, dotyczące wyborców pochodzących z innych państw, regulują przepisy krajowe, jednak wszystkie dodatkowe wymogi muszą być nakładane na równi na wszystkich wyborców i kandydatów.

W komunikacie Komisji podano również liczbę wyborców uprawnionych do głosowania w poszczególnych państwach, określając łączną sumę nowych wyborców na prawie 1 milion osób.

4.4. Informowanie obywateli

Zgodnie z art. 12 dyrektywy 93/109/WE, państwa członkowskie miejsca zamieszkania mają obowiązek poinformowania w odpowiedniej formie oraz we właściwym terminie wyborców Wspólnoty uprawnionych do głosowania i wyborców uprawnionych do kandydowania o warunkach i szczegółowych zasadach wykonywania prawa do głosowania i kandydowania w tym państwie.

Ze względu na to, że wybory w 2004 r. będą nową sytuacją obywatelską dla ogromnej liczby Europejczyków, przewidziano szczególne działania w celu zapewnienia, że prawa im zagwarantowane w przepisach będą faktycznie realizowane. Obywatele innych państw często bowiem nie tylko nie wiedzą, w jaki sposób korzystać ze swoich praw, ale nawet – że takie prawa w ogóle im przysługują. W szczególności należy podkreślić, że procedury w państwie zamieszkania mogą się różnić od znanych im procedur w państwie pochodzenia.

Zgodnie z art. 12 dyrektywy, państwa członkowskie mają obowiązek poinformować wyborców oraz osoby, które chciałyby kandydować w wyborach, odpowiednio wcześniej i w odpowiedni sposób. Informacja przekazywana wyborcom musi dotyczyć warunków i szczegółowego sposobu wykonywania przyznanego im prawa.

Pełna realizacja wymogów z art. 12 ma szczególne znaczenie. Komisja Europejska jest zdania, że państwa mają obowiązek zwrócić się w sposób szczególny do nowych wyborców. Nie wystarczy dostarczyć informacji w ten sam sposób, w jaki zwyczajowo informuje się swoich obywateli. Informacja musi zostać tak przygotowana, aby spełnić oczekiwania nowych wyborców. W odpowiedzi na pytanie Parlamentu Europejskiego¹³, Komisja potwierdziła, że obowiązkiem nałożonym na państwa członkowskie jest poinformowanie osoby zamieszkałej w danym państwie we właściwy sposób, jakkolwiek wybór metody, dzięki której się tego dokonuje, należy już do samych państw członkowskich. Państwom przyznano szeroki margines swobody, ale informacja musi zostać udzielona zgodnie z celem dyrektywy.

Komisja Europejska zachęca państwa członkowskie, które jeszcze tego nie robią, do wykorzystania systemu listów, wysyłanych bezpośrednio do obywateli UE mieszkających na ich terytorium. Przekazywanie informacji może odbywać się również podczas kontaktów z władzami krajowymi lub lokalnymi. Stwierdzono również, że jak najszerzej powinno się wykorzystywać metody rejestracji drogą pocztową, polegającą na przesłaniu formularza pocztą, wypełnieniu go i ponownym przekazaniu drogą pocztową.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez poszczególne państwa¹⁴, 14 państw członkowskich (w tym państwa przystępujące do UE) będą wysyłały listy bezpo-

¹³ OJ 1996, C 79, s. 50.

¹⁴ Informacje w tej części również pochodzą ze spotkania ekspertów ds. wyborczych, które odbyło się w dniu 27 listopada 2003 r. w Komisji Europejskiej w Brukseli.

średnio do wyborców wspólnotowych, informując ich o przynależnych im prawach. Do tej grupy należą Belgia, Dania, Hiszpania, Irlandia, Holandia, Finlandia, Szwecja, Wielka Brytania, Czechy, Estonia, Łotwa, Litwa, Węgry i Słowacja.

Większość państw planuje również wykorzystać internet w swojej kampanii informacyjnej, albo poprzez stworzenie specjalnej strony internetowej poświęconej wyborom, albo poprzez wprowadzenie odpowiednich informacji na strony organów wyborczych. Niektóre państwa kierują obywateli innych państw na strony internetowe ich państw pochodzenia, gdzie mogą uzyskać odpowiednie informacje. Komisja Europejska zbiera informacje nt. istniejących stron internetowych i przekazuje te dane zainteresowanym organom państw członkowskich.

Szczególnie istotne jest zwracanie się do obywateli innych państw w ich językach. Przykładowo, w Szwecji przygotowano listy do wszystkich wyborców, którzy nie są obywatelami szwedzkimi, w 12 językach obcych, wraz z ulotką informacyjną. Stronę internetową opracowano w 17 językach, a karta do głosowania zawiera informacje w 18 językach. W Finlandii listy są wysyłane w języku fińskim, angielskim, francuskim, niemieckim i szwedzkim. Holandia również przygotowała listy do obywateli innych państw we wszystkich językach unijnych, w tym w językach państw przystępujących.

Ponadto, w niektórych państwach wyborcy otrzymają nie tylko informację, lecz również niezbędne formularze drogą pocztową. Formularze te będą mogły trafić do właściwych urzędów w ten sam sposób. Dotyczy to np. Francji, Irlandii czy Danii.

Niektóre państwa, np. Belgia, Irlandia czy Łotwa, przygotowały bezpłatne linie telefoniczne lub adresy e-mail, gdzie można uzyskać wszelkie informacje.

4.5. Wpis do rejestrów wyborców

Obowiązkiem państw członkowskich Unii Europejskiej, zgodnie z art. 8 dyrektywy, jest uzyskanie woli potencjalnych wyborców co do udziału w wyborach, najczęściej poprzez ich wpis do rejestrów wyborców.

W związku z tym, że okres wyborczy wypada w niedługim czasie po przystąpieniu nowych państw do UE, konieczne stało się podjęcie pewnych działań praktycznych jeszcze przed przystąpieniem nowych państw. Szczególnie istotne jest umożliwienie wpisu do rejestrów wyborców w tych państwach, w których ostateczny termin upływa jeszcze przed 1 maja 2004 r., obywatelom państw, które w danym momencie jeszcze nie będą państwami członkowskimi UE.

Zgodnie z komunikatem, taka sytuacja dotyczy m.in. Polski, Francji, Węgier, Grecji, Luksemburga, Włoch, Finlandii, Austrii, Malty, Belgii, Cypru, Wielkiej Brytanii, Holandii, Danii i Słowacji. Z przekazanych informacji wynika, że we wszystkich państwach członkowskich prawa nowych wyborców są w pełni respektowane w nadchodzących wyborach do Parlamentu Europejskiego.

Obowiązkiem państw członkowskich, zgodnie z art. 11 dyrektywy, jest również poinformowanie obywateli innych państw członkowskich UE o czynnościach podjętych w związku z ich wnioskiem o wpis do rejestru.

4.6. Wymiana informacji pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej

Pamiętać należy, że *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską*, gwarantując prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w państwie członkowskim miejsca zamieszkania, nie pozbawia wyborców automatycznie prawa głosowania i kandydowania w państwie pochodzenia.

W preambule dyrektywy wyraźnie podkreśla się, że należy szanować przysługujące obywatelom Unii prawo wyboru państwa członkowskiego, w którym chcą oni uczestniczyć w wyborach, przy czym należy zapobiegać nadużywaniu tego prawa przez głosowanie lub kandydowanie w więcej niż w jednym państwie. Szczegółowe dyspozycje znajdują się w art. 4 dyrektywy, omówionym wyżej (por. p. 3g).

Zgodnie z art. 13 dyrektywy, państwa członkowskie mają obowiązek wymiany między sobą informacji niezbędnych do przestrzegania zakazu podwójnego głosowania. Komisja w omawianym już komunikacie z 8 kwietnia 2003 r. wyraźnie zaznaczyła, że państwa przystępujące do UE również powinny uczestniczyć w wymianie informacji w wyborach do Parlamentu w roku 2004.

Pomimo że zasady wymiany informacji zostały opisane od strony technicznej w jednakowy sposób, to w poprzednich wyborach rezultaty wymiany informacji były różne. Różne są również problemy, na które zwracają uwagę poszczególne państwa.

Jako główne powody niezadowolającego działania systemu wymiany informacji przy poprzednich wyborach podawano:

- przekazywanie przez państwa niekompletnych informacji,
- przysyłanie informacji zbyt późno,
- przekazywanie danych na uszkodzonych nośnikach, co powodowało trudności z ich odczytaniem,
- przekazywanie informacji na papierze, w związku z czym nie można było ich wykorzystać,
- przeszkody prawne w dokonaniu zmian w rejestrach wyborczych.

Każde państwo członkowskie UE ma obowiązek wyznaczyć punkt kontaktowy, w którym będą zatrudnione osoby odpowiedzialne za przyjmowanie oraz przekazywanie informacji. W większości państw, punkty te zostały usytuowane w ministerstwach spraw wewnętrznych albo w centralnych komisjach wyborczych.

Komisja Europejska, a konkretnie Dyrekcja Generalna Wymiar Sprawiedliwości i Sprawy Wewnętrzne, jest odpowiedzialna za posiadanie wszelkich niezbędnych danych dotyczących punktów kontaktowych. Komisja Europejska współpracuje z osobami odpowiedzialnymi za utrzymywanie kontaktów i przekazuje im, najczęściej w formie elektronicznej, wszelkie aktualizacje i niezbędne informacje. Komisja dokonuje modyfikacji w liście punktów kontaktowych w oparciu o informacje przekazywane przez państwa członkowskie i przystępujące.

Dla celów wymiany informacji, w 2002 r. eksperci spotykający się w ramach grupy roboczej zdecydowali o stworzeniu standardowego formularza, który został

przygotowany w językach wszystkich państw (również państw przystępujących do UE). Zakłada się, że dla każdego obywatela UE zbiera się następujące dane: nazwisko, imiona, nazwisko panieńskie, płeć, obywatelstwo, miejsce urodzenia, miejscowość lub okręg, gdzie wyborca był ostatnio wpisany do rejestru oraz miejsce, gdzie jest wpisany obecnie do rejestru wyborców. W celu łatwiejszego przetwarzania, wymagana jest taka właśnie kolejność. Taki formularz umożliwi państwu członkowskiemu pochodzenia identyfikację wyborcy oraz usunięcie go z list wyborczych, dlatego też informacja musi być jak najpełniejsza. W niektórych przypadkach dopuszcza się, że niektóre pola pozostaną puste ze względu na niedostępność informacji. Dane powinny być przekazywane w formie elektronicznej, bądź na dyskiecie, CD-romie albo pocztą elektroniczną.

Państwa członkowskie zwracają również uwagę na konieczność odpowiednio wczesnego przekazywania niezbędnych danych.

Załącznik I
Porównanie krajowych systemów wyborczych do Parlamentu Europejskiego
w wyborach z 1999 r.¹⁵

Państwo	Metoda alokacji mandatów	Charakter listy kandydatów	Rodzaj i liczba okręgów wyborczych
Austria	d'Hondt, klauzula 4%	lista uporządkowana, głos preferencyjny	1 okręg ogólnokrajowy
Belgia	d'Hondt	lista uporządkowana, głos preferencyjny	3 okręgi wyborcze na poziomie wspólnot językowych
Dania	d'Hondt	lista uporządkowana, pojedynczy głos preferencyjny	1 okręg ogólnokrajowy
Finlandia	d'Hondt	lista otwarta, pojedynczy głos preferencyjny	4 okręgi wyborcze, wynik ustalany na poziomie kraju
Francja	d'Hondt, klauzula 5%	lista zamknięta	1 okręg ogólnokrajowy
Grecja	Hagenbach-Bischoff	lista zamknięta	1 okręg ogólnokrajowy
Hiszpania	d'Hondt	lista zamknięta	1 okręg ogólnokrajowy
Holandia	d'Hondt	lista otwarta, pojedynczy głos preferencyjny	1 okręg ogólnokrajowy
Irlandia	STV	lista otwarta	4 okręgi wyborcze
Luksemburg	d'Hondt	lista otwarta	1 okręg ogólnokrajowy
Niemcy	Hare-Niemeyer, klauzula 5%	lista zamknięta	listy mogą być wystawiane na poziomie federalnym lub landu; wynik ustalany na poziomie federalnym
Portugalia	d'Hondt	lista zamknięta	1 okręg ogólnokrajowy
Szwecja	Sainte-Lague, klauzula 4%	lista otwarta	1 okręg ogólnokrajowy
Włochy	Hare-Niemeyer	lista otwarta	5 okręgów, wynik ustalany na poziomie krajowym
Zjednoczone Królestwo	Wielka Brytania – d'Hondt Irlandia Płn - STV	Wielka Brytania - lista zamknięta, Irlandia Płnocna – lista otwarta	12 okręgów wyborczych

¹⁵ Na podstawie: E. Dydak *Wybory do Parlamentu Europejskiego*, Warszawa 2003, s. 55–56 oraz informacji uzyskanych w Komisji Europejskiej.

Załącznik II
Liczba członków Parlamentu Europejskiego

Państwo	Liczba ludności w mln	Liczba członków PE do 1 maja 2004	Traktat Akcesyjny (25 państw czł.) kadencja 2004-2009	Traktat Nicejski (27 państw czł.)
Austria	7,8	21	18	17
Belgia	10,1	25	24	22
Bułgaria	–	–	–	17
Cypr	0,7	–	6	6
Czechy	10,3	–	24	20
Dania	5,2	16	14	13
Estonia	1,5	–	6	6
Finlandia	5,1	16	14	13
Francja	58	87	78	72
Grecja	10,5	25	24	22
Hiszpania	39,6	64	54	50
Holandia	15,5	31	27	25
Irlandia	3,6	15	13	12
Litwa	3,7	–	13	12
Luksemburg	0,4	6	6	6
Łotwa	2,6	–	9	8
Malta	0,4	–	5	5
Niemcy	81,6	99	99	99
Polska	38,4	–	54	50
Portugalia	9,8	25	24	22
Rumunia	–	–	–	33
Słowacja	5,4	–	14	13
Słowenia	1,9	–	7	7
Szwecja	8,8	22	19	18
Węgry	10,1	–	24	20
Wielka Brytania	58	87	78	72
Włochy	57	87	78	72
UE	446	626	732	732

Załącznik III
Wiek uprawniający do udziału w wyborach do Parlamentu Europejskiego¹⁶

Państwo	Czynne prawo wyborcze	Bierne prawo wyborcze
Austria	18 lat	19 lat
Belgia	18 lat	21 lat
Dania	18 lat	18 lat
Finlandia	18 lat	18 lat
Francja	18 lat	23 lata
Grecja	18 lat	21 lat
Hiszpania	18 lat	18 lat
Holandia	18 lat	18 lat
Irlandia	18 lat	21 lat
Luksemburg	18 lat	21 lat
Niemcy	18 lat	18 lat
Portugalia	19 lat	18 lat
Szwecja	18 lat	18 lat
Włochy	18 lat	25 lat
Wielka Brytania	18 lat	21 lat
Cypr	18 lat	18 lat
Czechy	18 lat	21 lat
Estonia	18 lat	21 lat
Litwa	18 lat	21 lat
Łotwa	18 lat	21 lat
Malta	18 lat	18 lat
Polska	18 lat	21 lat
Słowacja	18 lat	21 lat
Słowenia	18 lat	18 lat
Węgry	18 lat	18 lat

¹⁶ Na podstawie stron internetowych państw członkowskich i przystępujących oraz informacji własnych.

Załącznik IV
Ostateczny termin wpisu do rejestrów
w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 r.¹⁷

Państwo	Ostateczny termin wpisu do rejestrów	Wybory
Austria	6 kwietnia 2004 r.	13 czerwca
Belgia	1 kwietnia 2004 r.	13 czerwca
Cypr	2 kwietnia 2004 r.	13 czerwca
Czechy	2 maja 2004 r.	11–12 czerwca
Dania	29 kwietnia 2004 r.	13 czerwca
Estonia	14 maja 2004 r.	13 czerwca
Finlandia	25 marca 2004 r.	13 czerwca
Francja	wyborcy z obecnych państw UE do 31 grudnia 2003 r., nowi wyborcy do 15 kwietnia 2004 r.	13 czerwca
Grecja	29 lutego 2004 r.	13 czerwca
Hiszpania	3 maja 2004 r.	brak inf.
Holandia	28 kwietnia 2004 r.	10 czerwca
Irlandia	wyborcy z obecnych państw UE do 31 lipca 2003 r., nowi wyborcy do 24 maja 2004 r.	11 czerwca
Litwa	8 kwietnia 2004 r.	12 czerwca
Łotwa	13 maja 2004 r.	12 czerwca
Malta	31 marca 2004 r.	12 czerwca
Niemcy	23 maja 2004 r.	13 czerwca
Polska	13 kwietnia 2004 r.	13 czerwca
Portugalia	14 kwietnia 2004 r.	13 czerwca
Słowacja	30 kwietnia 2004 r.	13 czerwca
Słowenia	10 kwietnia 2004 r.	13 czerwca
Szwecja	14 maja 2004 r.	13 czerwca
Węgry	30 kwietnia 2004 r.	13 czerwca
Wielka Brytania	7 kwietnia 2004 r.	10 czerwca
Włochy	do 15 marca 2004 r.	13 czerwca

¹⁷ Na podstawie informacji przekazanych podczas spotkania ekspertów z państw członkowskich i państw przystępujących do UE, które odbyło się w Brukseli w dniu 27 listopada 2003 r., oraz informacji własnych uzyskanych w Komisji Europejskiej.

Załącznik V

Kampania informacyjna w państwach członkowskich UE przed wyborami do Parlamentu Europejskiego w 1999 r.¹⁸

Państwo	Formy kampanii informacyjnej	Procent zarejestrowanych wyborców z innych państw
Austria	za kampanię odpowiedzialne gminy; wykorzystywany internet	15%
Belgia	informacja w Dzienniku Urzędowym; ulotki dystrybuowane przez władze lokalne i urzędy pocztowe; ogłoszenia w Internecie i gazetach	7,7%
Dania	listy informacyjne wysyłane bezpośrednio do wyborców nie będących obywatelami Danii	26,6%
Finlandia	listy wysyłane do wszystkich obywateli; informacja w prasie narodowej	28,1%
Francja	kampania informacyjna; linie telefoniczne, strony internetowe, ogłoszenia radiowe	4,9%
Niemcy	ogłoszenia w prasie codziennej i tygodnikach; ulotki we wszystkich językach UE, kampania w internecie	2,1%
Grecja	ulotki informacyjne oraz media	1,8%
Irlandia	ulotki informacyjne przekazywane do wszystkich gospodarstw domowych; kampania prasowa	43,9%
Włochy	kampania informacyjna za pośrednictwem władz lokalnych, kampania telewizyjna, radiowa i prasowa; listy informacyjne wysyłane do obywateli innych państw	9,2%
Luksemburg	broszura informacyjna, listy wysyłane w różnych językach, spotkania informacyjne na poziomie lokalnym, plakaty informacyjne	8,8%
Holandia	ulotki wysyłane we wszystkich językach wraz z formularzami do rejestracji do wszystkich obywateli innych państw UE, ogłoszenia, centra informacyjne, listy wysyłane do partii politycznych, kampania w mediach	16,9%
Portugalia	ulotki publikowane w wielu językach UE, informacja za pośrednictwem mediów	22,4%
Hiszpania	kampania poprzez radio i telewizję, ulotki w j. angielskim, francuskim, niemieckim i hiszpańskim; listy wysyłane do wyborców	22,4%
Szwecja	wszyscy obywatele UE otrzymali listy z formularzami do rejestracji	27,2%
Zjednoczone Królestwo	ulotki wysłane do ambasad oraz centrów kulturalnych; kampania informacyjna; ulotki wysyłane do gospodarstw domowych	23,1%

¹⁸ Za komunikatem Komisji z 2000 r. COM(2000) 843 final.

Załącznik VI

Punkty kontaktowe w systemie wymiany informacji przed wyborami w 2004 r.¹⁹

Państwo	Punkt kontaktowy
Belgia	Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Dania	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Niemcy	Federalna Komisja Wyborcza
Grecja	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Hiszpania	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Francja	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Irlandia	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Włochy	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Luksemburg	Ministerstwo Stanu
Holandia	Gmina Haga oraz gminy właściwe ze względu na miejsce zamieszkania
Austria	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Portugalia	Sekretariat Techniczny ds. wyborczych – STAPE
Finlandia	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Wielka Brytania	Departament Spraw Konstytucyjnych oraz Urząd Irlandii Północnej
Czechy	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Estonia	Państwowy Komitet Wyborczy
Cypr	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Łotwa	Centralny Komitet Wyborczy
Litwa	Centralny Komitet Wyborczy
Węgry	Centralny Komitet Wyborczy
Malta	Komisja Wyborcza
Polska	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
Słowenia	Biuro Ministra Spraw Wewnętrznych do spraw administracji wewnętrznej
Słowacja	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

¹⁹ Informacje pochodzą bezpośrednio z Komisji Europejskiej, z Dyrekcji Generalnej Wymiar Sprawiedliwości i Sprawy Wewnętrzne; przywołane nazwy nie oddają dosłownie oficjalnej nazwy urzędu, lecz głównie jego charakter.

Załącznik VII
Frekwencja wyborcza w wyborach z 1994 i 1999 r.²⁰

Państwo	1994	1999
Austria	67,7	49,4
Belgia (głosowanie obowiązkowe)	90,7	90,8
Niemcy	60	45,2
Dania	52,9	50,5
Hiszpania	59,1	63,1
Francja	52,7	46,8
Finlandia	60,3	30,1
Grecja (głosowanie obowiązkowe)	71,2	75,3
Włochy	73,7	70,8
Irlandia	44	50,2
Luksemburg (głosowanie obowiązkowe)	88,5	88,5
Holandia	36	29,9
Portugalia	35,5	40
Szwecja	41,6	38,8
Wielka Brytania	36,4	24
Unia Europejska	56,5	49,7

²⁰ Za komunikatem Komisji z 18 grudnia 2000 r., COM(2000) 843 final.

Załącznik VIII
Wyborcy wspólnotowi, do których odnosi się dyrektywa 93/109/WE
w wyborach w 2004 r.²¹

Państwo	Obywatele	Obywatele innych obecnych państw członkowskich UE	Obywatele państw przystępujących do UE	Wyborcy wspólnotowi w sumie
Austria	5 796 000	95 000	150 000	245 000
Belgia	7 387 000	456 000	8 000	464 000
Dania	4 000 000	48 000	8 300	56 300
Finlandia	3 960 000	9 000	12 600	21 600
Francja	41 812 000	1 004 000	53 000	1 057 000
Grecja	8 244 000	16 000	7 500	23 500
Hiszpania	31 365 000	133 000	8 500	141 500
Holandia	11 612 000	194 000	9 100	203 100
Irlandia	2 659 000	76 000	1 000	77 000
Luksemburg	210 000	108 000	8 000	116 000
Niemcy	61 432 000	1 617 000	412 000	2 029 000
Portugalia	7 751 000	26 000	500	26 500
Szwecja	6 566 000	143 000	23 000	166 000
Wielka Brytania	42 870 000	790 000	62 700	852 700
Włochy	46 552 000	56 000	35 500	91 500
Cypr	576 000	13 000	2 000	15 000
Czechy	8 228 000	17 200	63 000	80 200
Estonia	1 152 000	1 600	20 000	21 600
Litwa	2 728 000	600	2 000	2 600
Łotwa	1 920 000	700	2 000	2 700
Malta	312 000	1 000	100	1 100
Polska	30 794 000	20 000	2 000	22 000
Słowacja	4 316 000	1 500	2 000	3 500
Słowenia	1 606 000	1 200	300	1 500
Węgry	8 070 000	9 400	5 500	14 900
w sumie	337 922 000	4 837 200	898 600	5 735 800

²¹ Za komunikatem Komisji z 8 kwietnia 2003 r., s. 10; wszystkie liczby odnoszą się do osób w wieku uprawniającym do udziału w wyborach.

*Ryszard Piotrowski**

PROJEKT STATUTU CZŁONKÓW PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

1. UWAGI WSTĘPNE

Jednym z głównych organów Wspólnot Europejskich jest określany tym mianem od 1962 roku Parlament Europejski – jedyny w swoim rodzaju „eksperyment w dziedzinie ponadnarodowej demokracji”¹. Parlament Europejski nie stanowi prawa, ale – jak to ujął Europejski Trybunał Sprawiedliwości – odgrywa istotną rolę w procesie legislacyjnym Wspólnoty, co odzwierciedla na szczeblu Wspólnoty „fundamentalną zasadę, że narody powinny brać udział w wykonywaniu władzy, za pośrednictwem reprezentującego je Zgromadzenia”². Dążenie do urzeczywistnienia tej zasady znajduje potwierdzenie w rozwoju europejskiego prawa pierwotnego w zakresie kształtowania kompetencji prawodawczych, kontrolnych i kreacyjnych tego organu, a także w kształtowaniu – w tym zwłaszcza w aktach prawa pochodnego – niezbędnej infrastruktury prawnej i gwarancji niezależności deputowanych, bez czego nie jest możliwe funkcjonowanie demokratycznego przedstawicielstwa, nawet jeśli pozostaje ono tylko „organem deliberacyjnym i wywierania politycznego nacisku na inne instytucje i organy i ich kontroli”, a nie pełni samodzielnie funkcji prawodawczej³. Nie wszystkie jednak oczekiwania, jakim powinien sprostać parlament państwa, mogą być spełnione w przypadku organu funkcjonującego w organizacji nie będącej państwem⁴. Dotyczy to w szczególności przysługującej parlamentom autonomii regulaminowej oraz możliwości zapewnienia członkom ciała parlamentarnego statusu umożliwiającego wypełnianie ich funkcji.

* Autor jest doktorem nauk prawnych, adiunktem na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

¹ Tak F. Jacobs, R. Corbett, M. Shackleton: *Parlament Europejski*, Rzeszów 1996, s. 16.

² Por. F. Jacobs, R. Corbett, M. Shackleton: op. cit., s. 313.

³ Tak C. Mik: *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 2000, t. 1, s. 137.

⁴ Por. M. Perkowski (red.): *Wymiar sprawiedliwości Unii Europejskiej. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2003, s. 48.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest przedstawienie rozwiązań zawartych w projektowanym *Statucie członków Parlamentu Europejskiego*, na tle obowiązujących częściowych rozwiązań, umieszczonych w wielu różnych aktach prawnych.

Autorzy projektu zastrzegają w preambule, że zakres przedmiotowy Statutu został ograniczony do „zasad i ogólnych warunków wykonywania mandatu” i nie obejmuje praw i obowiązków członka PE unormowanych odrębnie; niektóre z tych praw i obowiązków, z uwagi na ich szczególne znaczenie dla pozycji deputowanego, zostaną jednak omówione.

2. SYTUACJA CZŁONKÓW PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH REGULACJI

Wprawdzie od pierwszych bezpośrednich wyborów do Parlamentu Europejskiego minęło niemal 25 lat, to jednak sytuacja prawna deputowanych nie doczekała się jeszcze uregulowania przez sam Parlament. Brakuje jednolitych reguł „europejskich” dotyczących uposażenia, emerytur i innych uprawnień socjalnych deputowanych. W tym zakresie stosuje się do członków PE w zasadzie takie same postanowienia jak do członków parlamentów narodowych. Brak też jednolitych reguł wyborczych; propozycje tego rodzaju reguł formułowane przez Parlament nie znalazły uznania Rady⁵.

Status deputowanych wyznaczają dziś postanowienia *Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską* (TWE), *Aktu dotyczącego wyboru członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich* (Akt) oraz *Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów Wspólnot Europejskich* (Protokół) i Regulaminu PE.

2.1. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską

TWE określa w art. 189–190 skład Parlamentu Europejskiego, sposób wybierania deputowanych, ich liczbę z każdego państwa członkowskiego, zawiera także upoważnienie dla PE do opracowania projektu umożliwiającego powszechne wybory bezpośrednie według jednolitej procedury wyborczej.

Podstawowy dla sytuacji deputowanych jest art. 190 ust. 5 TWE, który ustala kompetencję Parlamentu Europejskiego do określenia statusu i ogólnych warunków pełnienia funkcji przez jego członków.

Z kolei w art. 199 znalazło się istotne z punktu widzenia autonomii PE postanowienie, na mocy którego Parlament uchwała swój regulamin wewnętrzny.

Autonomia regulaminowa Parlamentu, wynikająca z zasady, zgodnie z którą, jeśli traktaty lub załączone do nich statuty nie regulują organizacji wewnętrznej

⁵ Tak Z. Brodecki, M. Drobysz, S. Majkowska: *Traktat o Unii Europejskiej. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z komentarzem*, Warszawa 2002, s. 403.

i sposobu działania instytucji i organów wspólnotowych, to instytucje te i organy dysponują wewnętrznymi kompetencjami w tym zakresie, została potwierdzona w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości⁶. ETS stwierdził w szczególności⁷, że do Parlamentu Europejskiego należy ustalanie, jakie „działania i podróże członków tego Parlamentu są niezbędne lub użyteczne dla wykonywania ich obowiązków i jakie wydatki są w związku z tym konieczne lub użyteczne”. Zdaniem Trybunału „autonomia przyznana Parlamentowi w tej sprawie w interesie jego właściwego funkcjonowania obejmuje także władzę refundowania członkom kosztów podróży i utrzymania” nie na podstawie rachunków szczegółowych lecz w ramach systemu zryczałtowanego zwrotu kosztów.

Specyfika systemu funkcjonowania Wspólnot Europejskich sprawia jednak, że w zakresie normowania zagadnień statusu deputowanych obowiązują reguły kształtowania woli na poziomie wspólnotowym, co nie zapewnia Parlamentowi Europejskiemu takiej autonomii, z jakiej korzystają parlamenty narodowe. Granicę autonomii regulaminowej Parlamentu Europejskiego wyznacza zatem europejskie prawo pierwotne: wprowadzie Parlament Europejski określa status i ogólne warunki wykonywania funkcji przez jego członków, ale musi uzyskać w tym celu opinię Komisji i aprobatę Rady stanowiącej kwalifikowaną większością głosów, przy czym uregulowanie opodatkowania obecnych lub byłych członków wymaga jednomyślności Rady (art. 190 ust. 5 TWE). Nie oznacza to wszakże, by istniejące już rozwiązania prawne i kultura funkcjonowania Parlamentu Europejskiego nie były porównywalne z dorobkiem parlamentów narodowych w tym zakresie.

2.2. Akt dotyczący wyboru członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich

Akt, ustanowiony decyzją Rady z 20 września 1976 r. (76/787/EWWiS, EWG, Euratom) i znowelizowany decyzją Rady z 25 czerwca i 23 września 2002 r. (2002/772/WE, Euratom) należy do europejskiego prawa pierwotnego. Został on wydany na podstawie art. 190 ust. 4 TWE.

Stosownie do art. 4 tego Aktu „przedstawiciele głosują indywidualnie i osobiście. Nie są związani żadnymi instrukcjami ani nie otrzymują mandatu wiążącego”. W Akcie przyjęto zatem konstrukcję mandatu wolnego, zgodnie z którą deputowani są reprezentantami całych narodów, a nie poszczególnych grup obywateli, co odzwierciedla koncepcje utrwalone w prawie konstytucyjnym państw członkowskich⁸. W zakresie relacji między deputowanymi a partiami politycznymi przyjęte rozwiązanie podporządkowuje członków Parlamentu Europejskiego własnemu sumieniu⁹.

⁶ Por. K. Lenaerts, P. Van Nuffel: *Podstawy prawa europejskiego*, Warszawa 1998, s. 177.

⁷ W orzeczeniu w sprawie C-208/80. Por. http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61980J0208

⁸ Tak zwłaszcza J. Galster, C. Mik: *Podstawy europejskiego prawa wspólnotowego. Zarys wykładu*, Łódź 1995, s. 82.

⁹ Ibidem.

Akt w brzmieniu z 1976 r. stanowił, że mandat przedstawiciela można łączyć z członkostwem w parlamencie narodowym¹⁰. Reguła ta uległa zmianie w wyniku nowelizacji z 2002 roku. Zgodnie z art. 7 Aktu, od wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku mandatu członka Parlamentu Europejskiego nie można łączyć z członkostwem w parlamencie narodowym¹¹. Zmiana ta stanie się skuteczna pierwszego dnia miesiąca następującego po przyjęciu postanowień decyzji Rady przez państwa członkowskie, które powinny to uczynić zgodnie z ich odpowiednimi wymogami konstytucyjnymi.

Akt zawiera wykaz funkcji, których nie może pełnić deputowany (*incompatibilitas*). Mandatu przedstawiciela nie można łączyć w szczególności z funkcją w rządzie państwa członkowskiego, z funkcją członka Komisji Wspólnot Europejskich, z funkcją w Europejskim Trybunale Sprawiedliwości, w instytucjach Wspólnot Europejskich (art. 6). W myśl Aktu każde państwo członkowskie może ustanowić zasady dotyczące zakazu pełnienia funkcji „na płaszczyźnie krajowej”.

Postanowienia Aktu odnoszą się do zagadnień uznawanych za przynależne do sfery autonomii parlamentarnej. Ich unormowanie w prawie pierwotnym, jakim jest Akt, powoduje, że nie są już przedmiotem wyłącznej właściwości regulacyjnej Parlamentu.

2.3. Protokół w sprawie przywilejów i immunitetów Wspólnot Europejskich

Do pierwotnego prawa wspólnotowego należy także *Protokół w sprawie przywilejów i immunitetów Wspólnot Europejskich*, stanowiący załącznik do *Traktatu ustanawiającego jedną Radę i jedną Komisję Wspólnot Europejskich* z 8 kwietnia 1965 roku. W myśl tego Protokołu „swoboda przepływu członków Zgromadzenia” podróżujących do lub z miejsca obrad nie podlega „żadnym ograniczeniom administracyjnym lub innym”, a w zakresie kontroli celnej lub walutowej przysługują im takie same udogodnienia „jak przyznawane wyższym urzędnikom wyjeżdżającym za granicę na czasowe pobyty służbowe” lub przyznawane „przedstawicielom obcych rządów w związku z czasowym pobytem służbowym” (art. 8).

Protokół przewiduje ponadto, że wobec członków Parlamentu nie można prowadzić dochodzenia, postępowania sądowego, ani też ich zatrzymywać z powodu ich opinii lub stanowiska zajętego przez nich w głosowaniu w czasie wykonywania przez nich obowiązków służbowych (art. 9). Nie można zatem pociągać parlamentarzystów do odpowiedzialności cywilnej lub karnej za ich działania w związku

¹⁰ Przed wprowadzeniem zasady powszechnych i bezpośrednich wyborów do Parlamentu Europejskiego, co nastąpiło w 1979 r., członkowie owego organu byli wybierani spośród członków parlamentów narodowych. W 1979 roku nie wprowadzono zakazu łączenia mandatów w Parlamencie Europejskim i parlamentach państw członkowskich. Por. Z. Brodecki, M. Drobysz, S. Majkowska: *ibidem*.

¹¹ W myśl omawianej decyzji Rady członkowie irlandzkiego parlamentu narodowego wybierani do Parlamentu Europejskiego mogą mieć podwójny mandat do czasu kolejnych wyborów do irlandzkiego parlamentu narodowego, a członkowie parlamentu brytyjskiego, którzy są także członkami Parlamentu Europejskiego podczas pięcioletniej kadencji poprzedzającej wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku, mogą mieć podwójny mandat do czasu wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku.

z funkcjami pełnionymi w Parlamencie Europejskim. W czasie trwania sesji Parlamentu Europejskiego deputowani z kraju członkowskiego dysponują w tym kraju takim samym immunitetem, jak deputowani do parlamentu narodowego¹², a w innym kraju członkowskim przysługuje im immunitet chroniący przed zatrzymaniem oraz immunitet jurysdykcyjny (art. 10).

2.4. Regulamin Parlamentu Europejskiego

Sytuacja prawna deputowanych unormowana jest także w Regulaminie Parlamentu Europejskiego¹³. W zakresie immunitetu Regulamin odwołuje się do *Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów WE* (art. 3), podkreślając, że instytucja immunitetu ma służyć zachowaniu integralności Parlamentu jako „demokratycznego zgromadzenia prawodawczego” oraz „zapewnieniu niezależności członków podczas wykonywania ich funkcji” (art. 6). Wniosek o uchylenie immunitetu mają prawo przedstawić „właściwe władze” państwa członkowskiego. Przewodniczący Parlamentu może natomiast wystąpić z inicjatywą potwierdzenia przywilejów i immunitetów zainteresowanego deputowanego, jeżeli deputowany ten „został aresztowany lub ograniczono jego swobodę poruszania się”. Wniosek o uchylenie immunitetu lub wnioski o jego ochronę podlega rozpatrzeniu przez Komisję Spraw Prawnych i Rynku Wewnętrznego, która przedstawia Parlamentowi propozycję decyzji.

Podstawowe uposażenia deputowanych do PE są wypłacane z budżetów państw członkowskich i powiązane z wynagrodzeniami wypłacanymi parlamentarzystom narodowym w tych państwach; wynikające stąd znaczne zróżnicowanie wynagrodzeń może prowadzić do zróżnicowania szans¹⁴. Deputowanym do Parlamentu Europejskiego przysługują ponadto diety pobytowe, ryczałty na utrzymanie biur poselskich, zatrudnienie asystentów i zwrot kosztów podróży do miejsca obrad, a także środki na inne podróże w sprawach Parlamentu. Szczegółowe przepisy dotyczące tych wydatków ustanawia, zgodnie z art. 5 Regulaminu, Prezydium Parlamentu Europejskiego¹⁵. Część uposażenia deputowanych pochodząca z budżetu Wspólnoty jest określana kwotowo i zatwierdzana przez Radę¹⁶.

Istniejące rozwiązania prowizoryczne, które nadal pozostają w mocy – zwłaszcza w odniesieniu do uposażeń deputowanych – są przedmiotem powszechnej krytyki jako sprzeczne z zasadą równego traktowania deputowanych¹⁷, nieprzejrzyste

¹² Por. Z. Brodecki, M. Drobysz, S. Majkowska: op. cit., s. 404.

¹³ Zweryfikowane tłumaczenie na jęz. polski XV wydania Regulaminu PE (OJ 2003, L 61, s. 1) zostało opublikowane w bazie tłumaczeń UKIE: <http://www.doc.ukie.gov.pl/dt/32003Q0305.doc>

¹⁴ Tak F. Jacobs, R. Corbett, M. Shackleton: op. cit., s. 87.

¹⁵ Załącznik nr I do Regulaminu stanowi ponadto, że „w oczekiwaniu na wprowadzenie statutu członków Parlamentu Europejskiego” deputowani podlegają w zakresie deklaracji majątkowych zobowiązaniom nałożonym na nich przez ustawodawstwo państwa członkowskiego, w którym zostali wybrani (art. 4).

¹⁶ Tak Z. Brodecki, M. Drobysz, S. Majkowska: op. cit., s. 404.

¹⁷ Por. Decyzja w sprawie przyjęcia Statutu członków Parlamentu Europejskiego P5_TA(2003)0236, Rozważania ogólne (9), cyt. następnie jako „Decyzja”.

i dające pole do nadużyć (np. uzyskanie zwrotu kosztów podróży przez deputowanego podróżującego po własnym okręgu)¹⁸. Pierwotne prawo europejskie nie ustanawia zasady „równych diet” ani finansowania uposażeń deputowanych z budżetu wspólnotowego, co bywa powoływane jako argument przeciw nowym rozwiązaniom, które zdaniem ich przeciwników mogą podważyć wiarygodność Parlamentu i sprawić, że będzie on postrzegany jako zgromadzenie „płatnych pracowników Brukseli”¹⁹.

3. ROZWIĄZANIA PROPONOWANE W PROJEKCIE STATUTU

Dotychczasowe próby przyjęcia statutu deputowanych, zwłaszcza w poprzednich kadencjach Parlamentu, nie były skuteczne. Jednakże w ubiegłym roku Komisja do Spraw Prawnych i Rynku Wewnętrznego PE przygotowała raport w sprawie przyjęcia *Statutu członków Parlamentu Europejskiego* (A5-0193/2003), zawierający projekt w tym przedmiocie, zatwierdzony – z niewielkimi zmianami – przez Parlament 3 i 4 czerwca 2003 roku (odpowiednio: decyzja P5_TA(2003)0236 i uchwała P5_TA(2003)0241) jako podstawa dalszych prac w szerszym kontekście instytucjonalnym. Przedstawione niżej informacje dotyczą tego właśnie projektu, którego zakres odpowiada zakresowi przedmiotowemu regulacji wcześniej już omawianych.

Podkreślić należy, że w styczniu 2004 r. Rada UE uznała, że nie ma kwalifikowanej większości, która pozwoliłaby osiągnąć porozumienie i wyrazić zgodę na przyjęcie Statutu. Pozostaje on więc nadal w sferze projektów.

1.1. Charakter Statutu

Statut, którego podstawę prawną stanowi art. 190. ust. 5 TWE („Parlament Europejski określa (...) status i ogólne warunki pełnienia funkcji przez jego członków”) został określony w raporcie Komisji Spraw Prawnych i Rynku Wewnętrznego z 23 maja 2003 roku jako decyzja. Decyzje stanowią element wspólnotowego prawa pochodnego, adresowane są do państw członkowskich i jednostek (osób fizycznych i prawnych), zwykle wydawane są przez Komisję²⁰. W tym przypadku mamy do czynienia z decyzją Parlamentu podjętą w procedurze określonej również w art. 190 ust. 5 TWE, w brzmieniu ustalonym w Traktacie z Nicei, a więc w wersji, w której wymóg jednomyślności w kwestii udzielania Parlamentowi zgody przez Radę w sprawach wykonywania mandatu deputowanego zastąpiono kwalifikowaną większością głosów (z wyjątkiem wymagających jednomyślności Rady spraw

¹⁸ Por. wypowiedź deputowanej do Parlamentu Europejskiego C. Stihler: <http://www.cstihler-mep.com/ViewPage.cfm?Page=8931>

¹⁹ Tak deputowany G. Berthu w dyskusji podczas obrad Parlamentu Europejskiego 17 grudnia 2003 roku. Por. <http://www3.europarl.eu.int/omk/omnsapir.so/debatsL5?FILE=20031217EN&LANGUE=EN&LEVEL=DOC&NUMINT=3-013>

²⁰ Por. na ten temat: M. Herdegen: *Prawo europejskie*, Warszawa 2004, s. 122.

opodatkowania członków Parlamentu)²¹. Tego rodzaju decyzja podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym UE w serii L. Postanowienia Statutu naruszające pierwotne prawo wspólnotowe nie mogą wejść w życie, dopóki konferencja międzyrządowa nie postanowi o zmianie w prawie pierwotnym i decyzja w tym przedmiocie nie zostanie ratyfikowana przez państwa członkowskie²². Statut może natomiast normować zagadnienia nieuregulowane w prawie pierwotnym.

3.2. Przedmiot Statutu

Art. 1 projektu Statutu wskazuje, że przedmiotem tego aktu jest ustalenie reguł i ogólnych warunków wykonywania zadań członków Parlamentu Europejskiego. Wykonywanie mandatu rozumiane jest w tym przypadku jako rezultat zagwarantowania deputowanym właściwych warunków organizacyjnych i politycznych, a także bezpieczeństwa socjalnego.

3.3. Charakter mandatu

Statut powtarza niektóre sformułowania dotyczące charakteru mandatu zawarte w Akcie dotyczącym wyboru członków Parlamentu Europejskiego, które przytaczam ze względu na znaczenie ich zamieszczenia w omawianej regulacji.

Deputowani do Parlamentu Europejskiego to przedstawiciele narodów państw członkowskich Wspólnoty. W myśl statutu są oni „wolni i niezależni” (art. 2), przede wszystkim – jak można sądzić – od partii politycznych, dzięki którym zdobyli swój mandat. Zapewnieniu realizacji tej zasady służy uznanie przez Statut za nieważne umów dotyczących rezygnacji z mandatu oraz odnoszących się do sposobu wykonywania mandatu, a także potwierdzenie w art. 3, że deputowani nie będą związani instrukcjami, ani mandatem o charakterze imperatywnym, a ponadto będą głosować „indywidualnie i osobiście”. W postanowieniach tych znajduje wyraz dążenie twórców Statutu do realizacji traktatowej zasady, zgodnie z którą Parlament Europejski stanowi reprezentację „narodów Państw Członkowskich Wspólnoty”. Nie powinien on zatem reprezentować partii politycznych wygrywających wybory dla swoich deputowanych w poszczególnych państwach, czy grup politycznych zrzeszających deputowanych w Parlamencie Europejskim. Owszem, deputowani mogą do tych grup należeć, ale głosowanie to sprawa sumienia każdego parlamentarzysty. Ponadto deputowany nie może być „w żadnym czasie” pociągany do odpowiedzialności albo do zdawania sprawy „pozasądownie” – a więc np. przed sądem partyjnym – za podejmowane działania, głosowania i oświadczenia związane z wykonywaniem mandatu. Na wniosek deputowanego Parlament – wypełniając funkcję sądu²³ – stwierdzi, czy oświadczenie było związane z wykonywaniem obowiązków, a więc będzie miał szansę stanąć po stronie deputowanego w jego ewentualnym konflikcie z ojczywistymi kołami partyjno-rządowymi.

²¹ Por. Z. Brodecki, M. Drobysz, S. Majkowska: *ibidem*.

²² Por. przyp. 5.

²³ Por. Decyzja, art. 4. ust. 2.

W ten sposób Statut podejmuje próbę rozwiązania dylematu sprzeczności między uzależnieniem przedstawicieli od partii politycznych a wykluczeniem mandatu imperatywnego. Zależność ta musi być szczególnie istotna w warunkach funkcjonowania Parlamentu Europejskiego, gdzie przecież członkowie grup politycznych są zarazem członkami elit partyjnych w swoich krajach, a postulowane rozwiązania – wykraczające poza regulacje zawarte we wspólnotowym prawie pierwotnym – odzwierciedlają zapewne doświadczenia praktyczne w tym zakresie. Trudno też mówić o rzeczywistej roli przedstawicielstwa europejskiego bez stosowania tego rodzaju zasad. W regulacjach statutowych znajduje wyraz przekonanie, że deputowani nie sprawują narodowej władzy suwerennej i nie są związani prawem państwowym²⁴.

3.4. Immunitet

Projekt Statutu stanowi rozszerzenie przywilejów i immunitetów deputowanych, w porównaniu do tych, które przysługują im obecnie na mocy Protokołu. Autorzy projektu wyszli z założenia, że należy uregulować kwestie wolności i niezależności deputowanych (art. 2), które dotychczas nie były wymienione w żadnym postanowieniu prawa pierwotnego.

Art. 4 projektu zakazuje zatem prowadzenia postępowań sądowych lub pociągania do odpowiedzialności pozasądowej (co stanowi *novum* w stosunku do Protokołu) z powodu czynności, głosowania lub oświadczeń wchodzących w zakres wykonywania mandatu.

Projekt Statutu zezwala na ograniczenie wolności osobistej deputowanego tylko za zgodą Parlamentu, z wyjątkiem aresztowania „na gorącym uczynku”. Art. 5 zezwala także „za zgodą Parlamentu”, w wyniku wniosku władz właściwych według prawa krajowego – a więc nie organów europejskich – na zajęcie dokumentów, zapisów elektronicznych, przeszukanie osoby, biura i miejsca zamieszkania, przejęcie korespondencji i podsłuch rozmów telefonicznych – na czas ograniczony i w „ograniczonym zakresie”. Statut przewiduje zawieszenie „postępowań przygotowawczych lub karnych” na żądanie Parlamentu.

Deputowani mają prawo w każdym czasie odmówić złożenia zeznań o osobach, które przekazały im informacje o faktach, oraz którym oni przekazali tego rodzaju informacje, a także odmówić zeznań o tych faktach, jeśli było to związane z wykonywaniem mandatu. Rozwiązanie przyjęte w Statucie zakłada zatem, że – w przeciwieństwie do unormowań przewidzianych w Protokole – postępowania karne przeciwko deputowanym mogą być prowadzone bez konieczności uchylania immunitetu, jednak ograniczenie wolności osobistej deputowanego wymaga zgody Parlamentu.

Ponadto deputowanym przysługuje swoboda poruszania się w obrębie Unii Europejskiej mająca charakter bezwzględny: nie może ona być ograniczana przez prawo, ani przez władzę publiczną, ani nawet przez sąd.

²⁴ Tak M. Herdegen: op. cit., s. 91.

W myśl Statutu, „przywileje i immunitety wynikające” z postanowień dotyczących mandatu deputowanego, immunitetu oraz swobody poruszania się nie mogą być ograniczane przez wspólnotowe prawo pochodne, co stanowi interesującą próbę funkcjonalnego podniesienia rangi tych postanowień w hierarchii źródeł prawa.

Statut różni się zatem od Protokołu także w zakresie konstrukcji immunitetu. Protokół przyznawał deputowanemu immunitet – „podczas sesji Zgromadzenia” oraz podczas podróży „do i z miejsca, gdzie odbywa się posiedzenie Zgromadzenia” – na terytorium własnego państwa oraz innego państwa członkowskiego, przy dopuszczeniu możliwości uchylecia tego immunitetu przez Parlament Europejski i uznaniu, że nie można powoływać się na immunitet w przypadku schwywania „na gorącym uczynku”. Statut nie ogranicza immunitetu w czasie (do okresu sesji Parlamentu) ani nie ustanawia ograniczenia związanego z celem aktywności deputowanego (podczas podróży na obrady).

Statut zapewnia taki sam zakres immunitetu materialnego jak Protokół (wyklucza ściganie z powodu czynności, głosowania lub oświadczenia wchodzących w zakres wykonywania mandatu); Parlament może jednak rozstrzygać, czy oświadczenie zostało złożone w związku z wykonywaniem mandatu.

Celem tych rozwiązań jest chronienie deputowanych przed prześladowaniem z powodów politycznych, a także utrudnieniami ze strony władzy wykonawczej²⁵.

3.5. Uprawnienia deputowanych związane z funkcjonowaniem Parlamentu Europejskiego

Statut przewiduje, że każdemu deputowanemu przysługuje prawo zgłaszania propozycji aktów prawnych Wspólnoty „w ramach prawa inicjatywy Parlamentu Europejskiego” (art. 10), które nie może być ograniczone postanowieniami Regulaminu Parlamentu Europejskiego, a także prawo wglądu w dokumenty parlamentarne, z wyjątkiem akt osobowych i rachunków, ustanowione już w regulaminie parlamentarnym. Deputowani mają prawo tworzenia grup politycznych, będących częścią Parlamentu i wyposażonych w zdolność procesową. Statut zakłada w art. 12 zachowanie różnorodności językowej w Parlamencie Europejskim przez zagwarantowanie symultanicznych tłumaczeń z jednego języka urzędowego na wszystkie inne, a także przez tłumaczenie dokumentów Parlamentu na wszystkie języki urzędowe.

3.6. Diety, emerytury i inne uprawnienia socjalne

W myśl projektu Statutu, deputowani mają prawo do odpowiedniej diety (upoosażenia) mającej zapewnić im niezależność, do zasiłku przejściowego w związku z zakończeniem pełnienia mandatu, a także prawo do emerytury. Statut stwierdza nieważność umów przewidujących przeznaczenie diety, zasiłku przejściowego i emerytury na cele pozaprywatne, co ma chronić deputowanych przed ewentualny-

²⁵ Por. Decyzja, Rozważania ogólne (32).

mi pretensjami finansowymi krajowych partii politycznych, które umożliwiły owym parlamentarzystom objęcie mandatu.

Statut określa wysokość diety w nim przewidzianej na 50% podstawowego uposażenia sędziego Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Dieta otrzymywana przez deputowanego w związku z wykonywaniem przez niego mandatu w innym parlamencie zostanie odliczona. W myśl Statutu, dieta deputowanego do Parlamentu Europejskiego podlega opodatkowaniu wspólnotowemu stosownie do art. 13 *Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów Wspólnot Europejskich*, który stanowi, że urzędnicy i inni pracownicy Wspólnot objęci są podatkiem na rzecz Wspólnot od dochodów, wynagrodzeń i dodatków wypłacanych im przez Wspólnoty, zgodnie z warunkami i procedurą określoną przez Radę, stanowiącą na wniosek Komisji, przy czym zwalnia się ich „z krajowych podatków od dochodów, wynagrodzeń i dodatków wypłacanych przez Wspólnoty”. Statut stanowi, że państwa członkowskie mają prawo do uwzględnienia diety przy określaniu podatku nakładanego na inny dochód, co zapewne oznacza, że zwolnienie od podatku krajowego przysługuje, jeśli deputowany nie osiąga dochodu w kraju, w którym uzyskał mandat.

W zakresie zasiłku przejściowego Statut przewiduje, że uprawnienie do tego zasiłku nie powstaje w przypadku objęcia mandatu w innym parlamencie lub urzędzie publicznego. Emerytura przysługuje byłym deputowanym po osiągnięciu 60 roku życia niezależnie od jakiegokolwiek innej emerytury. Emerytura deputowanych ma wynosić nie więcej niż 70% diety. Deputowani, którzy utracą zdolność do pełnienia mandatu w okresie kadencji mają prawo do emerytury obliczanej jako 3,5% diety za każdy pełny rok wykonywania mandatu i jedną dwunastą tej kwoty za każdy kolejny miesiąc. Łącznie nie więcej niż 70% diety.

W razie śmierci deputowanego w okresie kadencji lub byłego deputowanego uprawnionego do emerytury, małżonek i pozostające na utrzymaniu dziecko nabywają uprawnienie do renty, nie wyższej od emerytury, do której deputowany był uprawniony lub byłby uprawniony. Pozostałemu przy życiu małżonkowi przysługuje 60% tej emerytury, ale w każdym razie co najmniej 30% diety deputowanego. Ponowne małżeństwo nie stoi na przeszkodzie pobieraniu świadczenia. Pozostające na utrzymaniu dziecko ma prawo do 20% diety deputowanego, a uprawnienie to przysługuje do chwili osiągnięcia wieku 21 lat lub 25 lat (jeżeli dziecko kształci się lub podejmuje szkolenie zawodowe). Uprawnienie przysługuje tak długo, jak długo dziecko jest niezdolne do samodzielnego utrzymania się z powodu choroby lub ułomności. Partnerzy pozostający w związkach partnerskich uznanych w państwach członkowskich traktowani są jak małżonkowie.

Statut tworzy fundusz emerytalny na potrzeby przewidzianych w nim świadczeń, finansowany w 2/3 z miesięcznych wpłat Parlamentu, a w 1/3 z miesięcznych wpłat deputowanych. Wpłaty nie podlegają opodatkowaniu, ich wysokość ustala corocznie Parlament.

Statut przewiduje ponadto, że pobierający emerytury mają prawo do zwrotu kosztów leczenia, ciąży lub urodzenia dziecka. W celu pokrycia tych kosztów zostanie utworzony fundusz, finansowany z udziałem byłych deputowanych. Korzy-

ści z tytułu świadczeń zapewnianych przez Parlament Europejski i parlamenty narodowe nie podlegają opodatkowaniu (rozwiązanie to ma zapewnione pierwszeństwo przed odpowiednią normą prawa krajowego).

3.7. Zwrot kosztów wykonywania mandatu

Projekt Statutu nie zawiera szczegółowych postanowień dotyczących zwrotu kosztów. Stwierdza tylko (art. 27), że deputowani mają prawo do pokrycia kosztów związanych z wykonywaniem mandatu, przy czym do Parlamentu należy określenie przypadków, w których zwrot następuje w postaci wypłat kwot zryczałtowanych. Deputowani są uprawnieni do pomocy swobodnie przez nich wybranego personelu, do korzystania z biur, środków łączności i samochodów służbowych.

3.8. Przepisy przejściowe

W przepisach tych stworzono deputowanym zasiadającym w Parlamencie Europejskim w czasie wejścia w życie Statutu i ponownie wybranym do Parlamentu możliwość wyboru jako właściwego dla nich przez cały okres sprawowania mandatu dotychczas stosowanego krajowego systemu uposażeń, emerytur, rent dla osób pozostałych przy życiu oraz zasiłków przejściowych. W tym przypadku przysługujące należności będą wypłacane z budżetu „kraj pochodzenia” i staną się przedmiotem jedynie krajowego opodatkowania, a zainteresowani deputowani nie będą wnosili wpłat do funduszu przewidzianego w art. 24 Statutu.

W przepisach przejściowych znalazły się też postanowienia istotne z punktu widzenia nowych państw członkowskich. Mogą one bowiem, w okresie przejściowym, który zaczyna się w dniu wejścia w życie Traktatu Akcesyjnego a kończy najpóźniej z końcem drugiej pełnej kadencji PE następującej po tej dacie, stosować odmienne reguły w odniesieniu do diety, zasiłku przejściowego oraz emerytur i rent swoich europarlamentarzystów.

3.9. Wejście w życie

Statut ma wejść w życie po jego zatwierdzeniu przez Radę i w tym samym czasie, co zmiany traktatów przyjęte na podstawie prac Konwentu Europejskiego.

4. STAN PRAC NAD PROJEKTEM STATUTU

Parlament Europejski – wbrew nazwie – nie dysponuje autonomią w zakresie swego statutu, choć ma w tej dziedzinie do odegrania szczególną rolę, co podkreślono podczas debaty o projekcie Statutu 17 grudnia 2003 roku²⁶. Parlament Europejski – w dążeniu do osiągnięcia porozumienia z Radą odmawiającą akceptacji pro-

²⁶ Tak zwłaszcza R. Antonione występujący w imieniu Rady. Por.: http://www.europa-web.de/europa/03euinf/12EP_BER/antonio6.htm

jektu w wersji Komisji Spraw Prawnych i Rynku Wewnętrzznego ustalonej w raporcie z 23 maja 2003 roku i przyjętej przez Parlament 3 i 4 czerwca – podjął uchwałę²⁷ określającą elementy kompromisu.

Parlament zgodził się w szczególności na to, by część Statutu odnosząca się do prawa pierwotnego była rozpatrywana odrębnie i przyjęta na podstawie mających do niej zastosowanie postanowień instytucjonalnych, co oznacza konieczność zwrócenia się do państw członkowskich o znowelizowanie Protokołu o przywilejach i immunitetach w takim zakresie, w jakim Statut ingeruje w materię tego Protokołu. Parlament uznaje zatem konieczność skreślenia tych fragmentów Statutu, które będą stanowiły wzorzec dla nowelizacji Protokołu²⁸. Parlament przystał także na objęcie wynagrodzeń deputowanych nie tylko wspólnotowym obowiązkiem podatkowym, lecz również opodatkowaniem w państwach członkowskich, przy wykluczeniu podwójnego opodatkowania. W omawianej uchwale zgodzono się na to, że deputowani będą nabywać uprawnienia emerytalne po osiągnięciu wieku 63 lat, a nie 65 lat (jak proponowała Komisja), ani 60 lat (jak proponował Parlament). Wskazano również, że nowe zasady dotyczące zwrotu członkom kosztów powinny wejść w życie równocześnie ze Statutem.

Rozwiązania przyjęte w uchwale z 17 grudnia 2003 r. wzbudziły jednak wątpliwości Rady, dotyczące między innymi zasadności poddania środków pochodzących z budżetu wspólnotowego opodatkowaniu w krajach członkowskich, a także wątpliwości rządów niektórych krajów członkowskich (w szczególności Austrii, Francji, Niemiec i Szwecji)²⁹, związane z tym, że przewidziane w Statucie uposażenia deputowanych przewyższają uposażenia członków parlamentów w ich krajach, co „pogłębi alienację instytucji Unii Europejskiej wśród obywateli Europy”³⁰. Uzasadniając odrzucenie Statutu przez Radę wskazywano również, że jego przyjęcie mogłoby „wywołać poważne problemy dotyczące legitymizacji wyborów do Parlamentu Europejskiego w perspektywie niedokończonych negocjacji dotyczących konstytucji europejskiej, zwłaszcza w odniesieniu do zagadnień finansowych, szczególnie w okresie zaciskania pasa”³¹. Odrzuceniu projektu Statutu towarzyszyły apele pod adresem Parlamentu ze strony przedstawicieli rządu niemieckiego, by kolejny projekt, opracowany w zbliżającej się nowej kadencji, był bardziej wyważony³². Rozwiązania aprobowane przez Parlament Europejski³³ nie znalazły

²⁷ Por. Uchwała Parlamentu Europejskiego w sprawie Statutu członków Parlamentu Europejskiego (P5_TA-PROV(2003)0573).

²⁸ Dotyczy to art. 4, 5, 6, 7, 8 i 38 ust. 2 Decyzji w sprawie przyjęcia Statutu członków Parlamentu Europejskiego.

²⁹ Por. <http://www.eupolitix.com/EN/News/200401/d40f9ca2-8578-4083-905a-b91010c5a4b4.htm>

³⁰ Tak H. M. Bury, minister stanu, wypowiedź z 26 stycznia 2004 r. Por.: http://www.auswaertiges-amt.de/www/en/ausgabe_archiv?archiv_id=5303:

³¹ Ibidem.

³² H. M. Bury: ibidem.

³³ P. Cox uznał stanowisko w sprawie Statutu za „mądrą decyzję” (wypowiedź z 17 grudnia 2003 r.: <http://www3.europarl.eu.int/omk/omnsapir.so/debatsL5?FILE=20031217EN&LANGUE=EN&LEVEL=DOC&NUMINT=3-059>

uznania ministrów spraw zagranicznych Francji i Niemiec³⁴. Postanowienia Statutu dotyczące wynagrodzeń deputowanych nie zostały oparte na – przeprowadzonej według określonych w nim zasad – kalkulacji kosztów, lecz na „ustaleniach ekspertów”. Przypomnijmy, że wynagrodzenie deputowanego miałyby wynosić połowę wynagrodzenia sędziego Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Zarobki sędziów Trybunału, wynoszące 112,5% podstawowego wynagrodzenia przewidzianego dla najwyższych urzędników Wspólnoty³⁵, mają związek z ich szczególnymi kwalifikacjami i szczególnymi ograniczeniami dotyczącymi podejmowania innych obowiązków. Ponadto wysokość tych wynagrodzeń jest ustalana na podstawie rozporządzenia Rady, co oznacza, że wynagrodzenia deputowanych będą określane przez Radę; wydaje się to niezbyt fortunne z punktu widzenia przejrzystości relacji między Parlamentem Europejskim a Radą.

Proponowany przez Parlament Europejski Statut nie zyskał aprobaty Rady. Sytuację deputowanych wyznaczają zatem dotychczas obowiązujące rozwiązania, o których była mowa wyżej. Projekt Statutu zaś przygotowany przez Parlament może stać się punktem wyjścia dalszych prac.

5. PODSUMOWANIE

Starania deputowanych do Parlamentu Europejskiego o sprecyzowanie ich sytuacji prawnej w Statucie – jak dotąd bezowocne – są interesującym przyczynkiem do rozważań o znaczeniu i perspektywach demokracji przedstawicielskiej w ustroju europejskim oraz o możliwości istnienia parlamentu w strukturze, która nie jest państwem, nie ma bowiem „charakteru terytorialnego lecz funkcjonalny”³⁶.

Proces budowania infrastruktury prawnej dla parlamentu „innego niż wszystkie”, w istocie potencjalnie ponadnarodowego, jest szczególnie złożony i długotrwały. Funkcjonowanie tego parlamentu i status jego członków są przecież regulowane w części przez prawo pierwotne, którego kształtowanie wymaga ratyfikacji przez państwa członkowskie, a w części przez prawo wtórne, tworzone przy decydującym udziale Rady, a więc organu złożonego z członków władz wykonawczych poszczególnych krajów. Autonomia parlamentarna w tych warunkach strukturalnych stanowi rezultat kompromisu i jest uzależniona od podmiotów pozaparlamentarnych, co wynika ze szczególnego charakteru Parlamentu Europejskiego, odzwierciedlającego istniejący zakres integracji³⁷.

³⁴ D. de Villepin określił proponowane rozwiązania jako „nie do przyjęcia ze względu na zdrowy rozsądek”, a J. Fisher jako „nie do przyjęcia w obecnych okolicznościach”. Por. <http://www.eupolitic.com/EN/News/200401/d40f9ca2-8578-4083-905a-b91010c5a4b4.htm>

³⁵ K. Wójtowicz, T. T. Koncewicz: *Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich*, Warszawa 2003, s. 59.

³⁶ Tak C. Mik: op. cit., s. 97.

³⁷ To właśnie sprawia, że Statut pomija niektóre szczegółowe zagadnienia dotyczące zwrotu kosztów i świadczeń socjalnych, gdyż mogą być one uregulowane autonomicznymi decyzjami Parlamentu w tej dziedzinie podejmowanymi na podstawie art. 199 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Euro-

Parlament Europejski wykracza jednak poza obecne rozwiązania instytucjonalne i organizacyjne ze względu na wyznaczenie deputowanym roli przedstawicieli narodów państw członkowskich Wspólnoty. Skuteczne wypełnianie tej roli wymaga – w świetle standardów europejskiej kultury demokratycznej – ustanowienia systemu jednolitych reguł zapewniających równość oraz niezależność deputowanych jako przesłankę realizacji zasady podziału władz w strukturach europejskich. Wydaje się więc, że brak rozstrzygnięcia w kwestii Statutu odzwierciedla obecną fazę poszukiwania kompromisu co do przyszłości wspólnej Europy. Parlament Europejski może uzyskać rzeczywiste uprawnienia – w tym autonomię parlamentarną – jako organ władzy ustawodawczej w państwie europejskim, co nie wydaje się jednak rozwiązaniem akceptowanym w Europie. W każdym razie przyjęcie rozwiązań proponowanych w Statucie sprzyjałoby procesowi integracji w Europie wzmacniając jej demokratyczną tożsamość.

Statut zawiera ciekawą próbę określenia politycznych warunków wykonywania mandatu, a zwłaszcza ograniczenia wpływu krajowych partii politycznych – a więc i rządów krajowych – na Parlament Europejski. Rozwiązanie tego problemu ma zasadnicze znaczenie dla charakteru ustroju europejskiego. Służy temu przede wszystkim stwierdzenie nieważności deklaracji, w których członkowie zobowiązują się do zrzeczenia się mandatu pozwalając partiom politycznym na dowolne dysponowanie tymi deklaracjami, a zatem i głosami deputowanych.

Godne uwagi są postanowienia Statutu dotyczące immunitetu, który jest traktowany jako ważna gwarancja wykonywania mandatu. Statut rozciąga immunitet materialny na odpowiedzialność przed organami pozasądowymi, a więc w szczególności przed sądami partyjnymi. Immunitet materialny nie jest jednak nieograniczony – to od Parlamentu zależy, czy uzna oświadczenie członka za złożone w związku z wykonywaniem mandatu, a zatem podlegające ochronie. Immunitet formalny został ukształtowany w ten sposób, że wszczęcie postępowania karnego nie wymaga uchylecia immunitetu, co pozwala uniknąć rozgłosu w oczywistych sytuacjach. Może być ono prowadzone, ale ulega zawieszeniu na żądanie Parlamentu. Jednakże ograniczenie wolności deputowanego wymaga zgody Parlamentu, chyba że deputowany został ujęty „na gorącym uczynku”.

Proponowane w Statucie materialne gwarancje wykonywania mandatu wzbudziły wątpliwości, o których była już mowa. Kształtowanie uposażeń deputowanych wymaga rozsądnej kalkulacji i zabezpieczeń przed zdarzającymi się nadużyciami. Proponowane w Statucie rozwiązania dotyczące emerytur dla deputowanych i rent dla członków ich rodzin mają zapewnić beneficjentom bezpieczeństwo społeczne, które powinno sprzyjać właściwemu wykonywaniu mandatu czyniąc deputowanych bardziej odpornymi na wszelkiego rodzaju naciski.

Brak Statutu przed kolejnymi wyborami do Parlamentu Europejskiego stwarza możliwość podjęcia zagadnień w tym akcie regulowanych w kampanii wyborczej. Zapewne problem warunków wykonywania mandatu – politycznych i ekonomicz-

pejską; być może sprzyja to unikaniu pośpiechu w pracach nad Statutem. Por. Decyzja, Rozważania ogólne (22).

nych – będzie przedmiotem prac także przedstawiciele narodów państw nowo przyjętych, którzy rozwiązując go będą mieli szansę skorzystania ze zgromadzonych doświadczeń.

Kwestię statusu deputowanych podejmuje też projekt *Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy*, w myśl którego sprawy te reguluje ustawa europejska Parlamentu. Parlament Europejski stanowi, z inicjatywy własnej, po zasięgnięciu opinii Komisji i za zgodą Rady Ministrów, ale Rada Ministrów stanowi jednomyślnie w sprawie wszelkich przepisów lub warunków dotyczących opodatkowania obecnych lub byłych członków (art. III – 232 projektu Traktatu³⁸). Projektowane rozwiązania konstytucyjne Unii nawiązują zatem do dotychczasowego sposobu uregulowania kwestii statusu deputowanych do Parlamentu Europejskiego w *Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską*.

³⁸ Projekt Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2003.

DOKUMENTY

ROZPORZĄDZENIE (WE) NR 2004/2003 PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

z dnia 4 listopada 2003 r.

**w sprawie przepisów regulujących partie polityczne
na poziomie europejskim oraz zasad dotyczących ich finansowania***

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,
uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, w szczególności jego art. 191,
uwzględniając wniosek Komisji,
stanowiąc zgodnie z procedurą ustanowioną w art. 251 Traktatu¹
a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Art. 191 Traktatu stanowi, że partie polityczne na poziomie europejskim są ważnym czynnikiem integracji w ramach Unii oraz że przyczyniają się do kształtowania świadomości europejskiej i do wyrażania woli politycznej obywateli Unii.
- (2) Pewna liczba podstawowych zasad w formie przepisów powinna zostać ustanowiona dla partii politycznych na poziomie europejskim, w szczególności w odniesieniu do ich finansowania. Doświadczenia nabyte w stosowaniu niniejszego rozporządzenia powinny wskazać, w jakim zakresie regulacje te powinny lub nie powinny być uzupełnione innymi zasadami.
- (3) Doświadczenie pokazało, że członkami partii politycznej na poziomie europejskim będą bądź obywatele zrzeszeni w formie partii politycznej bądź partii politycznych, które tworzą rodzaj sojuszu. Termin „partia polityczna” i „sojusz partii politycznych” stosowany w niniejszym rozporządzeniu powinien być dlatego wyjaśniony.
- (4) W celu umożliwienia określenia „partii politycznej na poziomie europejskim”, ważne jest ustalenie pewnych warunków. W szczególności, niezbędne jest, aby partie polityczne na poziomie europejskim stosowały zasady, na których oparta

* Tekst rozporządzenia w językach urzędowych UE: OJ 2003, L 297, s. 1. Zweryfikowana wersja tłumaczenia, opublikowana w bazie tłumaczeń UKIE.

¹ Opinia Parlamentu Europejskiego z dnia 19 czerwca 2003 r. (dotychczas nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym) oraz decyzja Rady z dnia 29 września 2003 r.

jest Unia Europejska, które określone są w Traktatach i które zostały uznane w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

- (5) Należy ustanowić procedurę stosowaną przez partie polityczne na poziomie europejskim, które zamierzają otrzymać finansowanie na mocy niniejszego rozporządzenia.
- (6) Należy również ustanowić przepisy dotyczące regularnej kontroli warunków stosowanych do określenia partii politycznej na poziomie europejskim.
- (7) Partie polityczne na poziomie europejskim, które otrzymały finansowanie na podstawie niniejszego rozporządzenia, powinny poddać się zobowiązaniom, które mają na celu zapewnienie przejrzystości źródeł finansowania.
- (8) Zgodnie z deklaracją nr 11 dotyczącą art. 191 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, załączoną do Aktu Końcowego Traktatu z Nicei, finansowanie przyznane na mocy rozporządzenia nie powinno zostać wykorzystane do finansowania bezpośredniego lub pośredniego partii politycznych na poziomie krajowym. Zgodnie z tą samą deklaracją, postanowienia w sprawie finansowania partii politycznych na poziomie europejskim powinny stosować się na tej samej podstawie do wszystkich sił politycznych reprezentowanych w Parlamencie Europejskim.
- (9) Należy określić rodzaj wydatków, do których może stosować się finansowanie na podstawie niniejszego rozporządzenia.
- (10) Środki przeznaczone do finansowania przewidzianego na mocy niniejszego rozporządzenia powinny zostać określone w ramach rocznej procedury budżetowej.
- (11) Należy zagwarantować maksymalną przejrzystość i kontrolę finansową partii politycznych na poziomie europejskim finansowanych z ogólnego budżetu Unii Europejskiej.
- (12) Należy przewidzieć sposób podziału dostępnych corocznie środków, uwzględniając z jednej strony liczbę beneficjentów oraz liczbę członków wybranych do Parlamentu Europejskiego, z drugiej strony.
- (13) Pomoc techniczna, którą Parlament Europejski musi zapewnić partiom politycznym na poziomie europejskim, powinna być zgodna z zasadą równego traktowania.
- (14) Stosowanie niniejszego rozporządzenia, jak również działań finansowanych powinno być badane w sprawozdaniu Parlamentu Europejskiego, które powinno zostać opublikowane.
- (15) Kontrola sądowa w ramach właściwości Trybunału Sprawiedliwości pomoże zapewnić odpowiednie stosowanie niniejszego rozporządzenia.
- (16) Aby ułatwić przejście do nowych zasad, należy odroczyć stosowanie niektórych przepisów niniejszego rozporządzenia do momentu powołania członków Parlamentu Europejskiego w wyborach przewidzianych na czerwiec 2004 r.,

PRZYJMUJĄ NINIEJSZE ROZPORZĄDZENIE:

Artykuł 1

Przedmiot i zakres

Niniejsze rozporządzenie ustala zasady dotyczące przepisów regulujących partie polityczne na poziomie europejskim oraz zasady dotyczące ich finansowania.

Artykuł 2

Definicje

Do celów niniejszego rozporządzenia:

1. „partia polityczna” oznacza stowarzyszenie obywateli:
 - które ma cele polityczne, i
 - które jest uznane przez, lub ustalone zgodnie z porządkiem prawnym w przynajmniej jednym Państwie Członkowskim;
2. „sojusz partii politycznych” oznacza uporządkowaną współpracę między przynajmniej dwiema partiami politycznymi;
3. „partia polityczna na poziomie europejskim” oznacza partię polityczną lub sojusz partii politycznych, które spełniają warunki określone w art. 3.

Artykuł 3

Warunki

Partia polityczna na poziomie europejskim spełnia następujące warunki:

- a) musi posiadać osobowość prawną w Państwie Członkowskim, w którym ma swoją siedzibę;
- b) musi być reprezentowana w co najmniej jednej czwartej Państw Członkowskich przez członków Parlamentu Europejskiego lub w parlamentach narodowych, lub regionalnych, lub zgromadzeniach regionalnych, lub musi zebrać w co najmniej jednej czwartej Państw Członkowskich, co najmniej trzy procent oddanych głosów w każdym z tych Państw Członkowskich podczas ostatnich wyborów do Parlamentu Europejskiego;
- c) musi przestrzegać, w szczególności w swoim programie i w swoich działaniach, zasady, na których opiera się Unia Europejska, mianowicie zasady wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności oraz państwa prawnego;
- d) musi uczestniczyć w wyborach do Parlamentu Europejskiego lub wyrazić taki zamiar.

Artykuł 4

Wniosek o finansowanie

1. W celu otrzymania finansowania z ogólnego budżetu Unii Europejskiej, partia polityczna na poziomie europejskim składa każdego roku wniosek do Parlamentu Europejskiego.

Parlament Europejski przyjmuje decyzję w ciągu trzech miesięcy, wydaje zgodę i zarządza odpowiednimi środkami.

2. Pierwszemu wnioskowi towarzyszą następujące dokumenty:
 - a) dokumenty zaświadczające, że wnioskodawca wypełnia warunki ustanowione w art. 3;
 - b) program polityczny określający cele partii politycznej na poziomie europejskim;
 - c) statut określający w szczególności organy odpowiedzialne za zarządzanie polityczne i finansowe, jak również organy lub osoby fizyczne posiadające w każdym z zainteresowanych Państw Członkowskich zdolność do reprezentacji prawnej, w szczególności do celów nabywania lub zbywania mienia nieruchomości i ruchomego oraz stawiania przed sądem.
3. Jakakolwiek zmiana dokumentów określonych w ust. 2, w szczególności programu politycznego lub statutu, które zostały wcześniej przedstawione, jest notyfikowana Parlamentowi Europejskiemu w terminie dwóch miesięcy. W przypadku braku takiej notyfikacji, finansowanie zostaje zawieszane.

Artykuł 5

Weryfikacja

1. Parlament Europejski regularnie weryfikuje, czy warunki określone w art. 3 lit. a) i b) są nadal przestrzegane przez partie polityczne na poziomie europejskim.
2. W odniesieniu do warunku określonego w art. 3 lit c), na żądanie jednej czwartej swoich członków reprezentujących co najmniej trzy grupy polityczne w Parlamencie Europejskim, Parlament Europejski weryfikuje większością swoich członków, czy niniejszy warunek jest spełniony przez partie polityczne na poziomie europejskim.

Przed przeprowadzeniem takiej weryfikacji Parlament Europejski wysłuchuje przedstawicieli danej partii politycznej na poziomie europejskim i wzywa komitet złożony z niezależnych osobistości do wydania opinii na dany temat w rozsądnym czasie.

Komitet składa się z trzech członków. Parlament Europejski, Rada i Komisja wyznaczają po jednym członku. Sekretariat i finansowanie komitetu są zapewnione przez Parlament Europejski.

3. Jeżeli Parlament Europejski stwierdza, że jeden z warunków określonych w art. 3 lit a), b) i c) nie jest już spełniony, odpowiednia partia polityczna na poziomie europejskim, która z tej przyczyny straciła swój status, wyłączona jest z finansowania na podstawie niniejszego rozporządzenia.

Artykuł 6

Zobowiązania związane z finansowaniem

Partia polityczna na poziomie europejskim:

- a) publikuje corocznie swoje dochody i wydatki oraz oświadczenie o swoich aktywach i pasywach;
- b) deklaruje swoje źródła finansowania dostarczając listę określającą darczyńców i darowizny otrzymane od każdego z nich, z wyjątkiem darowizn nieprzekraczających 500 EUR;
- c) nie przyjmuje:
 - darowizn anonimowych,
 - darowizn pochodzących z budżetów grup politycznych w Parlamencie Europejskim,
 - darowizn od przedsiębiorstw, na które władze publiczne mogą wywierać bezpośrednio lub pośrednio dominujący wpływ na podstawie własności, udziału finansowego lub zasad, które nimi kierują,
 - darowizn przekraczających 12 000 EUR rocznie i na darczyńcę, od każdej osoby fizycznej lub prawnej innej niż przedsiębiorstwo określone w trzecim tiret i bez uszczerbku dla przepisów akapitu drugiego.

Składki pochodzące od partii politycznych, które są członkami partii politycznej na poziomie europejskim, są dopuszczalne. Nie mogą one przekraczać 40% budżetu rocznego partii.

Artykuł 7

Zakaz finansowania

Finansowanie partii politycznych na poziomie europejskim z ogólnego budżetu Unii Europejskiej lub z innego źródła nie może być wykorzystane do bezpośredniego lub pośredniego finansowania innych partii politycznych, w szczególności krajowych partii politycznych, które nadal podlegają przepisom krajowym.

Artykuł 8

Rodzaj wydatków

Środki pochodzące z ogólnego budżetu Unii Europejskiej zgodnie z niniejszym rozporządzeniem mogą być wyłącznie wykorzystane do pokrycia wydatków bezpośrednio związanych z celami ustalonymi w programie politycznym określonym w art. 4 ust. 2 lit. b).

Takie wydatki obejmują wydatki administracyjne i wydatki związane z pomocą techniczną, zebraniem, nauką, wydarzeniami transgranicznymi, badaniami, informacją i publikacjami.

Artykuł 9

Wykonanie i kontrola

1. Środki przeznaczone na finansowanie partii politycznych na poziomie europejskim są określone w ramach rocznej procedury budżetowej i są wykonywane

zgodnie z rozporządzeniem finansowym mającym zastosowanie do ogólnego budżetu Wspólnot Europejskich².

2. Ocena wartości mienia nieruchomości i ruchomego oraz jego amortyzacja jest przeprowadzana zgodnie z rozporządzeniem Komisji (WE) nr 2909/2000 z dnia 29 grudnia 2000 r. w sprawie zarządzania rachunkowością niefinansowych środków trwałych Wspólnot Europejskich³.

3. Kontrola finansowania przyznana na podstawie niniejszego rozporządzenia jest przeprowadzana zgodnie z rozporządzeniem finansowym i jego przepisami wykonawczymi.

Kontrola jest również przeprowadzana na podstawie rocznego poświadczenia przez zewnętrzny i niezależny audyt. Takie poświadczenie przekazywane jest do Parlamentu Europejskiego w terminie sześciu miesięcy od końca danego roku budżetowego.

4. W następstwie stosowania niniejszego rozporządzenia, jakiegokolwiek fundusze niewłaściwie otrzymane przez partie polityczne na poziomie europejskim z ogólnego budżetu Unii Europejskiej są zwrócone do budżetu.

5. Każdy dokument lub informacja wymagane przez Trybunał Obrachunkowy w celu przeprowadzenia swoich zadań są dostarczane na jego żądanie przez partie polityczne na poziomie europejskim otrzymujące finansowanie przyznane na podstawie niniejszego rozporządzenia.

Jeżeli wydatki poniesione są przez partie polityczne na poziomie europejskim wspólnie z krajowymi partiami politycznymi i innymi organizacjami, dowody wydatków poniesionych przez partie polityczne na poziomie europejskim zostają udostępnione Trybunałowi Obrachunkowemu.

6. Finansowanie partii politycznych na poziomie europejskim jako organizmów mających na celu ogólny interes europejski nie podlega przepisom art. 113 rozporządzenia finansowego dotyczącego zmniejszania finansowania.

Artykuł 10

Podział

1. Dostępne środki są corocznie dzielone między partie polityczne na poziomie europejskim, które otrzymały pozytywną decyzję w sprawie ich wniosku o finansowanie określonego w art. 4:

a) 15% jest dzielone w równych częściach;

b) 85% jest dzielone między te partie polityczne, które mają wybranych członków w Parlamencie Europejskim, proporcjonalnie do liczby wybranych.

W celu zastosowania tych przepisów, członek Parlamentu Europejskiego może być tylko członkiem jednej partii politycznej na poziomie europejskim.

² Rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 1605/2002 z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie rozporządzenia finansowego mającego zastosowanie do budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich (Dz.U. L 248 z 16.9.2002, s. 1).

³ Dz.U. L 336 z 30.12.2000, s. 75.

2. Finansowanie z ogólnego budżetu Unii Europejskiej nie przekracza 75% budżetu partii politycznej na poziomie europejskim. Ciężar dowodu spoczywa na zainteresowanej partii politycznej na poziomie europejskim.

Artykuł 11

Pomoc techniczna

Każda pomoc techniczna Parlamentu Europejskiego dla partii politycznych na poziomie europejskim opiera się na zasadzie równego traktowania. Jest ona przyznawana na warunkach, które są nie mniej korzystne niż te przyznane innym zewnętrznym organizacjom lub stowarzyszeniom, którym podobne udogodnienia mogą być przydzielone. Pomoc ta jest fakturowana i otrzymywana jest za nią zapłata.

Parlament Europejski publikuje w sprawozdaniu rocznym szczegóły pomocy technicznej udzielonej każdej partii politycznej na poziomie europejskim.

Artykuł 12

Sprawozdanie

Parlament Europejski opublikuje najpóźniej do dnia 15 lutego 2006 r. sprawozdanie na temat stosowania niniejszego rozporządzenia, jak również działań finansowych. Sprawozdanie wskazuje, gdzie stosowne, możliwe zmiany, które należy wprowadzić do systemu finansowania.

Artykuł 13

Wejście w życie i stosowanie

Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie trzy miesiące po jego opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej.

Art. 4–10 stosuje się od daty otwarcia pierwszej sesji, zorganizowanej po wyborach do Parlamentu Europejskiego w czerwcu 2004 r.

Niniejsze rozporządzenie wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich Państwach Członkowskich.

Sporządzono w Brukseli, dnia 4 listopada 2003 r.

W imieniu Parlamentu Europejskiego

P. COX

Przewodniczący

W imieniu Rady

G. TREMONTI

Przewodniczący

AKT
dotyczący wyborów członków Parlamentu Europejskiego
w powszechnych wyborach bezpośrednich*

Artykuł 1

1. W każdym Państwie Członkowskim członkowie Parlamentu Europejskiego są wybierani na zasadzie proporcjonalnej z zastosowaniem systemu list lub pojedynczego głosu podlegającego przeniesieniu.
2. Państwa Członkowskie mogą przyjąć swoją procedurę głosowania na podstawie systemu list preferencyjnych.
3. Wybór dokonywany jest w bezpośrednich wyborach powszechnych, wolnych i tajnych.

Artykuł 2

Odpowiednio do szczególnych krajowych uwarunkowań, Państwa Członkowskie mogą tworzyć okręgi wyborcze do celów wyborów do Parlamentu Europejskiego lub podzielić obszar wyborczy w inny sposób, ogólnie nie naruszając proporcjonalnego charakteru systemu wyborczego.

Artykuł 3

Państwa Członkowskie mogą ustanowić próg minimalny w rozdziale mandatów. Na poziomie krajowym próg ten nie może przekroczyć 5 procent oddanych głosów.

Artykuł 4

Każde Państwo Członkowskie może ustanowić górną granicę wydatków na kampanię wyborczą kandydatów.

* Akt ustanowiony decyzją Rady z 20 września 1976 r. (76/787/EWWiS, EWG, Euratom), OJ 1976, L 278, s. 5, zmieniony decyzją Rady 2002/772/WE, Euratom, OJ 2002, L 283, s. 1, został ujednolicony przez zespół OIDE w oparciu o sfinalizowane tłumaczenia dostępne w bazie tłumaczeń UKIE.

Artykuł 5

1. Okres pięciu lat, na jaki wybiera się członków Parlamentu Europejskiego, rozpoczyna się wraz z otwarciem pierwszej sesji następującej po poszczególnych wyborach.
Może on zostać wydłużony lub skrócony zgodnie z drugim akapitem artykułu 11 ustęp 2.
2. Kadencja każdego członka Parlamentu Europejskiego zaczyna się i kończy w tym samym terminie, określonym w ustępie 1.

Artykuł 6

1. Członkowie Parlamentu Europejskiego głosują indywidualnie i osobiście. Nie są związani żadnymi instrukcjami ani nie otrzymują mandatu wiążącego.
2. Członkowie Parlamentu Europejskiego korzystają z przywilejów i immunitetów, które mają zastosowanie do nich na mocy Protokołu z 8 kwietnia 1965 roku w sprawie przywilejów i immunitetów Wspólnot Europejskich.

Artykuł 7

1. Mandatu członka Parlamentu Europejskiego nie można łączyć z funkcją:
 - członka rządu Państwa Członkowskiego,
 - członka Komisji Wspólnot Europejskich,
 - sędziego, rzecznika generalnego lub sekretarza Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich lub Sądu Pierwszej Instancji,
 - członka Zarządu Europejskiego Banku Centralnego,
 - członka Trybunału Obrachunkowego Wspólnot Europejskich,
 - Rzecznika Praw Obywatelskich Wspólnot Europejskich,
 - członka Komitetu Ekonomiczno-Społecznego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej,
 - członka komitetów lub innych organów utworzonych na mocy Traktatów ustanawiających Europejską Wspólnotę Gospodarczą i Europejską Wspólnotę Energii Atomowej w celu zarządzania funduszami Wspólnot lub wykonywania stałych bezpośrednich zadań administracyjnych,
 - członka Rady Dyrektorów, Komitetu Zarządzającego lub pracownika Europejskiego Banku Inwestycyjnego,
 - czynnego urzędnika lub pracownika instytucji Wspólnot Europejskich lub wyspecjalizowanych organów przy nich ustanowionych lub Europejskiego Banku Centralnego.
2. Od wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku mandatu członka Parlamentu Europejskiego nie można łączyć z członkostwem w parlamencie krajowym.
W drodze odstępstwa od tej zasady i bez uszczerbku dla ustępu 3:
 - członkowie irlandzkiego parlamentu krajowego wybierani do Parlamentu Europejskiego w następnych wyborach mogą mieć podwójny mandat do czasu

- kolejnych wyborów do irlandzkiego parlamentu krajowego, kiedy to pierwszy akapit niniejszego ustępu będzie mieć zastosowanie;
- członkowie parlamentu Zjednoczonego Królestwa, którzy są także członkami Parlamentu Europejskiego podczas pięcioletniej kadencji poprzedzającej wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku, mogą mieć podwójny mandat do czasu wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku, kiedy to pierwszy akapit niniejszego ustępu będzie mieć zastosowanie.
3. Ponadto każde Państwo Członkowskie może, w sytuacjach, o których mowa w artykule 8, rozszerzyć zasady na płaszczyźnie krajowej dotyczące zakazu łączenia funkcji.
 4. Członkowie Parlamentu Europejskiego, którzy, podczas wymienionego w artykule 5 okresu 5 lat, przyjmą funkcję określoną w ustępie 1, 2 i 3, zostaną zastąpieni zgodnie z artykułem 13.

Artykuł 8

Z zastrzeżeniem postanowień niniejszego Aktu, procedura wyborcza w każdym Państwie Członkowskim podlega przepisom krajowym. Te przepisy krajowe, które mogą ewentualnie uwzględniać szczególne warunki w Państwach Członkowskich, nie naruszają zasadniczo proporcjonalnego charakteru systemu wyborczego.

Artykuł 9

Nikt nie może głosować więcej niż jeden raz w danych wyborach członków Parlamentu Europejskiego.

Artykuł 10

1. Wybory do Parlamentu Europejskiego odbywają się w dniu i okresach wyznaczonych przez każde Państwo Członkowskie; we wszystkich Państwach Członkowskich odbywają się one w tym samym okresie rozpoczynającym się w czwartek rano i kończącym się w następującą po nim niedzielę.
2. Państwa Członkowskie nie mogą urzędowo ogłosić wyników przed zakończeniem głosowania w Państwie Członkowskim, którego wyborcy głosują jako ostatni w okresie wymienionym w ustępie 1.

Artykuł 11

1. Rada, stanowiąc jednomyślnie, po konsultacji z Parlamentem Europejskim, wyznaczy okres wyborczy przeprowadzenia pierwszych wyborów.
2. Następne wybory odbywają się w okresie odpowiadającym pierwszemu, w ostatnim roku pięcioletniego okresu, o którym mowa w artykule 5. Jeżeli przeprowadzenie wyborów we Wspólnocie w tym okresie okaże się niemożliwe, Rada stanowiąc jednomyślnie, po konsultacji z Parlamentem Europejskim, wyznaczy, nie później niż rok przed końcem okresu pięciu lat, o którym

mowa w artykule 5, inny okres wyborczy nie późniejszy niż dwa miesiące przed lub jeden miesiąc po okresie wyznaczonym zgodnie z poprzednim akapitem.

3. Bez uszczerbku dla artykułu 139 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską i artykułu 109 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej, Parlament Europejski zbiera się, bez konieczności zwoływania go, w pierwszy wtorek po upływie miesiąca od zakończenia okresu wyborczego.
4. Kompetencje ustępującego Parlamentu Europejskiego wygasają w momencie otwarcia pierwszego posiedzenia nowego Parlamentu Europejskiego.

Artykuł 12

Parlament Europejski weryfikuje mandat członków Parlamentu Europejskiego. W tym celu odnotowuje rezultaty ogłoszone urzędowo przez Państwa Członkowskie i rozstrzyga spory, jakie mogą wyniknąć na tle postanowień niniejszego Aktu, inne aniżeli wynikające z przepisów krajowych, do których niniejszy Akt się odnosi.

Artykuł 13

1. Wakat powstaje, gdy mandat członka Parlamentu wygasa w wyniku rezygnacji, śmierci lub utraty mandatu.
2. Z zastrzeżeniem innych postanowień niniejszego Aktu, każde Państwo Członkowskie ustanawia odpowiednie procedury w celu zapewnienia wakatu powstałego podczas okresu pięcioletniej kadencji, o którym mowa w artykule 5, na pozostałą część tego okresu.
3. Gdy prawo Państwa Członkowskiego zawiera wyraźny przepis dotyczący utraty mandatu członka Parlamentu Europejskiego, mandat ten wygasa zgodnie z tym przepisem. Właściwe władze krajowe informują o tym Parlament Europejski.
4. W przypadku wystąpienia wakatu w wyniku rezygnacji lub śmierci, przewodniczący Parlamentu Europejskiego niezwłocznie informuje o tym właściwe władze danego Państwa Członkowskiego.

Artykuł 14

Jeśli konieczne będzie przyjęcie środków w celu wykonania niniejszego Aktu, Rada, stanowiąc jednomyślnie, na wniosek Parlamentu Europejskiego, po konsultacji z Komisją, przyjmie takie środki, dołożywszy starań, aby osiągnąć porozumienie z Parlamentem Europejskim w ramach komitetu pojednawczego składającego się z Rady i przedstawicieli Parlamentu Europejskiego.

Artykuł 15

Niniejszy Akt sporządzony jest w językach angielskim, duńskim, fińskim, francuskim, greckim, hiszpańskim, irlandzkim, niderlandzkim, niemieckim, portugalskim, szwedzkim i włoskim, przy czym teksty w każdym z tych języków są na równi autentyczne.

Załączniki I i II stanowią integralną część niniejszego Aktu.

Artykuł 16

Postanowienia niniejszego Aktu wchodzą w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po tym, w czasie którego złożona zostanie ostatnia z notyfikacji określonych w decyzji.

Sporządzono w Brukseli, dwudziestego września roku tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego szóstego.

[część wielojęzyczna]

Pour le royaume de Belgique, son représentant Voor het Koninkrijk België, zijn Vertegenwoordiger le ministre des affaires étrangères du royaume de Belgique De Minister van Buitenlandse Zaken van het Koninkrijk België

R. VAN ELSLANDE

For kongeriget Danmark, dets repræsentant kongeriget Danmarks udenrigsøkonomiminister

Ivar NØRGAARD

Für die Bundesrepublik Deutschland, ihr Vertreter Der Bundesminister des Auswärtigen der Bundesrepublik Deutschland

Hans-Dietrich GENSCHER

Pour la République française, son représentant le ministre des affaires étrangères de la République française

Louis DE GUIRINGAUD

For Ireland, its Representative Thar ceann na hÉireann, a hIonadaí The Minister for Foreign Affairs of Ireland Aire Gnóthaí Eachtracha na hÉireann

Gearóid MAC GEARAILT

Per la Repubblica italiana, il suo rappresentante il ministro degli Affari esteri della Repubblica italiana

Arnaldo FORLANI

Pour le grand-duché de Luxembourg, son représentant, membre du gouvernement du grand-duché de Luxembourg

Jean HAMILIUS

Voor het Koninkrijk der Nederlanden, zijn Vertegenwoordiger De Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken van het Koninkrijk der Nederlanden

L. J. BRINKHORST

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, their representative
The Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

A. CROSLAND

ZAŁĄCZNIK I

Zjednoczone Królestwo stosuje postanowienia niniejszego Aktu jedynie w odniesieniu do Zjednoczonego Królestwa.

ZAŁĄCZNIK II

Deklaracja w sprawie artykułu 14

W odniesieniu do procedury, której powinien przestrzegać komitet pojednawczy, uzgodniono, że zostanie ona oparta na przepisach ustępów 5, 6 i 7 procedury ustanowionej we wspólnej deklaracji Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji 4 marca 1975 roku¹.

¹ OJ C 98, s. 1.

STATUT CZŁONKÓW PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO*

P5_TA(2003)0236

A5-0193/2003

DECYZJA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO W SPRAWIE PRZYJĘCIA STATUTU CZŁONKÓW PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Parlament Europejski,

uwzględniając traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie, zwłaszcza art. 190 ust. 5 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską¹ i art. 108 ust. 4 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej²,

po zasięgnięciu opinii Komisji,

a także mając na uwadze, co następuje:

A. Rozważania ogólne

- (1) Akt dotyczący wyborów członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich dołączony do decyzji 76/787/ EWWiS, EWG i Euratomu z 20 września 1976 umożliwił przeprowadzenie w 1979 r. pierwszych bezpośrednich wyborów członków Parlamentu Europejskiego.
- (2) Akt ten nie zawiera ani regulacji jednolitej procedury wyborczej, ani Statutu członków.
- (3) Rada na podstawie [art.] 190 ust. 4 TWE, wprowadzonego Traktatem Amsterdamskim, 5 czerwca i 23 września 2002³ w drodze zmian Aktu z 1976 r. ustanowiła jednolitą procedurę wyborczą.
- (4) Po ponad dwudziestu latach od pierwszych bezpośrednich wyborów do Parlamentu Europejskiego ciągle jeszcze nie ma jednolitego Statutu członków.
- (5) Prowizoryczne rozwiązanie polega na stosowaniu w odniesieniu do członków [Parlamentu Europejskiego], zasadniczo, takich samych postanowień, jakie obowiązują członków parlamentów narodowych w zakresie diet, zasiłku prze-

* Tłumaczenie nieoficjalne z języka niemieckiego tekstu decyzji opublikowanej na stronie internetowej Parlamentu Europejskiego (<http://www.europarl.eu.int>) – Zespół Przekładów Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. Decyzja opublikowana następnie w: ABl. 2004, C68E, S. 115.

¹ W dalszym tekście: TWE.

² W niniejszym Statucie w dalszym tekście będą cytowane tylko artykuły TWE.

³ ABl. 2002, L 283, S. 1.

ściowego, emerytury, renty dla pozostałych przy życiu członków rodziny i innych warunków wykonywania mandatu. (W Holandii diety członków Parlamentu Europejskiego są od roku 1996 niższe niż diety członków parlamentu narodowego).

- (6) Regulacje te są w poszczególnych Państwach Członkowskich bardzo zróżnicowane.
- (7) Regulacje zawierają ponadto art. 8, 9 i 10 Protokołu z dnia 8 kwietnia 1965 o przywilejach i immunitetach Wspólnot Europejskich (dalej: Protokół) oraz art. 4 ust. 1 i 2 Aktu z 1976 r. (w brzmieniu decyzji zmieniającej Akt z 1976 r.).
- (8) Niniejsze postanowienia uzupełniają regulacje Parlamentu Europejskiego dotyczące zwrotu kosztów (podróż, pobyt, koszty ogólne), [zatrudnienia] asystentów (dodatek na sekretariat) i świadczeń socjalnych (art. 199 akapit 1 TWE).
- (9) System ten, wypracowany dla delegatów do wcześniejszego Zgromadzenia Parlamentarnego, jest dziś uważany za niewystarczający, ponieważ prowadzi do nierównego traktowania członków.
- (10) Jest reliktem, który należy zastąpić w drodze regulacji odpowiednich dla wybieranego bezpośrednio Parlamentu Europejskiego i jego rosnącego znaczenia.
- (11) Parlament Europejski od swoich pierwszych bezpośrednich wyborów starał się ustanowić jednolity Statut. Próby te zakończyły się niepowodzeniem, ponieważ brakowało podstawy prawnej.
- (12) Traktat Amsterdamski, zmieniony przez Traktat Nicejski, stworzył podstawę prawną Statutu: jest nią art. 190 ust. 5 TWE. Obecny Statut jest oparty na tym artykule.
- (13) Statut należy tym samym do zakresu stosowania TWE i dlatego podlega zakazowi dyskryminacji z art. 12 TWE.
- (14) Art. 190 ust. 5 TWE jest sformułowany ogólnie (status i ogólne warunki pełnienia funkcji). Postanowienie to nie ogranicza kompetencji regulacyjnej Parlamentu Europejskiego w ten sposób, że Parlament Europejski mógłby np. regulować tylko warunki finansowe wykonywania swych funkcji lub tylko „resztę”, której nie reguluje prawo pierwotne.
- (15) Uprawnienie regulacyjne Parlamentu Europejskiego obejmuje zatem przywileje i immunitety, o których mowa w art. 8, 9 i 10 Protokołu, lub sprawy, których dotychczas jeszcze nie uregulowano, jak np. prawo odmowy zeznań, a ponadto art. 4 Aktu z 1976 r. (w brzmieniu decyzji zmieniającej Akt z 1976 r.).
- (16) Postanowienia Statutu, sprzeczne z postanowieniami prawa pierwotnego, nabierają mocy dopiero wtedy i tylko wtedy, gdy Konferencja Międzyrządowa zadecyduje o uchyleniu odpowiadających im artykułów prawa pierwotnego, a Państwa Członkowskie ratyfikują tę decyzję (hierarchia norm).
- (17) W przypadku nowych postanowień, które zaledwie dosłownie przytaczają przepisy prawa pierwotnego lub zasadniczo powtarzają ich sens, ze względów pewności prawnej należy zastosować tę samą procedurę.
- (18) Regulacje przyjmowane przez Parlament Europejski nie wymagają, jako prawo wtórne, ratyfikacji.

- (19) Kryterium wykonywania mandatu służy także do rozgraniczenia [zakresu stosowania] art. 190 ust. 5 od art. 190 ust. 4. Postanowienia, które dotyczą wyboru (wybieralność, procedura wyborcza itp.), a także rozpoczęcia i końca [wykonywania] mandatu, weryfikacji pełnomocnictw, utraty mandatu, [jego] powtórnego obsadzenia oraz niepołączalności stanowisk, powinny być określone w Akcie z 1976 r., gdyż nie dotyczą one wykonywania mandatu.
- (20) Art. 10 Protokołu ustanawia immunitet członków Parlamentu. Immunitet jest wprawdzie przywilejem Parlamentu Europejskiego, zapewnia on jednak członkom ochronę przed ściganiem karnym lub wszelkim innym ograniczeniem wolności osobistej ze strony państwa podczas trwania mandatu. Po uchyleniu immunitetu wykonywanie mandatu jest możliwe tylko w ograniczonym zakresie lub jest w ogóle niemożliwe. Immunitet członka jest zatem warunkiem związanym z wykonywaniem mandatu i dlatego powinien stać się przedmiotem regulacji w Statucie.
- (21) Dziedziny, których dotyczą nie uregulowano w prawie pierwotnym, jak np. prawo odmowy zeznań, można uregulować w Statucie.
- (22) Statut nie zawiera szczegółowych postanowień dotyczących zwrotu kosztów (podróż, pobyt, koszty ogólne), [zatrudnienia] asystentów (dodatek na sekretariat) i świadczeń socjalnych (art. 199 akapit 1 TWE). Parlament Europejski, w oparciu o art. 199 akapit 1 TWE, może podejmować autonomiczne decyzje w tej dziedzinie⁴.
- (23) Nie ma powodu, aby kwestionować tę autonomię Parlamentu Europejskiego. Celem art. 190 ust. 5 TWE jest rozszerzenie uprawnień Parlamentu Europejskiego do regulacji własnych spraw, a nie do ich ograniczenia.
- (24) Parlament Europejski zgodnie z art. 189 akapit 1 TWE składa się z „przedstawicieli narodów państw należących do Wspólnoty”. Owi przedstawiciele zgodnie z art. 190 ust. 1 TWE są „przedstawicielami do Parlamentu Europejskiego narodów państw należących do Wspólnoty”. Określenia tego używa się także w art. 190 ust. 2 TWE („liczba przedstawicieli wybieranych w każdym Państwie Członkowskim”) i w art. 190 ust. 3 TWE („Przedstawiciele są wybierani na okres pięciu lat.”).
- (25) Postanowienia te, na podstawie których członkowie są konstytucyjnymi przedstawicielami narodów, mają charakter konstytucyjny.
- (26) Uzasadniają one używanie w Statucie określenia „członek”.
- (27) Statut nie narusza prawa Parlamentu Europejskiego do regulowania swoich spraw wewnętrznych zgodnie z art. 199 akapit 1 TWE.

⁴ Trybunał Sprawiedliwości, orzeczenie z 15.9.1981, sprawa 208/80 (Lord Bruce), ECR 1981, s. 2205.

B. O poszczególnych postanowieniach

- (28) Art. 1 nawiązuje do pojęcia członka i wyjaśnia, że Statut nie reguluje praw i obowiązków członka, lecz w sposób bardziej ogólny ustala zasady i ogólne warunki wykonywania mandatu.
- (29) Wolność i niezależność członka, chronione w art. 2, wymagają uregulowania i nie są wymienione w żadnym postanowieniu prawa pierwotnego. Deklaracji, w których członkowie zobowiązują się do zrzeczenia się mandatu w określonym terminie lub deklaracji *in blanco* o zrzeczeniu się mandatu, którymi mogą się posługiwać partie wedle uznania, nie da się pogodzić z wolnością i niezależnością członka i dlatego nie mogą one być prawnie wiążące.
- (30) Ochrona wolności głosowania i wypowiedzi leży w elementarnym interesie publicznym. Art. 4 ust. 1 wyklucza zatem każde karnoprawne lub inne ściganie członka z powodu oświadczenia złożonego przez niego w związku z wykonywaniem mandatu. Zgodnie z art. 4 ust. 2 Parlament Europejski może rozstrzygnąć, czy oświadczenie zostało złożone w związku z wykonywaniem mandatu. W takim przypadku, tak jak przy weryfikacji mandatów zgodnie z postanowieniami Aktu z 1976 r., jest on organem orzecznictwa. Parlament Europejski, w swoich z pewnością porównywalnych decyzjach dotyczących immunitetu, dowiódł zdolności do właściwej oceny i poczucia realizmu.
- (31) Immunitet przewidziany w art. 5 chroni członka przed tendencyjnym ściganie[m] [karnym] (*fumus persecutionis*) oraz przed utrudnieniami [w wykonywaniu mandatu] ze strony egzekutywy. Jak świadczą przypadki rozstrzygnięte przez Parlament Europejski, nie może być mowy o tym, że te aspekty są już dziś bez znaczenia. Immunitet dotyczy tym samym kwestii równości, podziału władzy i praworządności.

Kolejny cel immunitetu polega na tym, aby zapewnić Parlamentowi Europejskiemu zdolność do funkcjonowania.

Niniejsze rozważania prowadzą do następującego rozwiązania:

Postępowanie przygotowawcze oraz karne przeciw członkowi można wszcząć w każdej chwili. Nie wymaga to uchylania immunitetu.

Obowiązujące prawo nie przynosi korzyści ani Parlamentowi Europejskiemu, ani członkowi, ponieważ nawet prosty czyn zabroniony, jak np. wykroczenie w ruchu drogowym, musi być rozpatrywany publicznie.

Ograniczenie wolności osobistej członka musi jednak zależeć od zgody Parlamentu Europejskiego (zdolność Parlamentu Europejskiego do funkcjonowania).

W przypadku *fumus persecutionis* musi istnieć możliwość zawieszenia postępowania przygotowawczego i karnego na żądanie Parlamentu Europejskiego.

Ustęp 2 daje takie gwarancje.

- (32) Prawo odmowy zeznań, przewidziane w art. 6, które dotychczas nie zostało uregulowane w prawie pierwotnym, chroni wolność członka w odniesieniu do informacji oraz stosunek zaufania pomiędzy nim i osobą, która powierzyła mu informacje. Jest to prawo jednostki, obowiązujące w każdym postępowaniu,

które przewiduje obowiązek składania zeznań. Parlament Europejski nie może nie uwzględnić tego prawa.

Zakaz zatrzymania rzeczy, przeszukania i wykorzystywania chroni to prawo. Byłoby absolutnie nie do przyjęcia, gdyby prawo odmowy zeznań przysługiwało dziennikarzom, a członkom nie.

- (33) Prawo członków do swobodnego przemieszczania się, uregulowane w art. 7, jest w zasadzie oczywiste. Nabiera ono jednak nowego znaczenia, ponieważ w związku z demonstracjami prawo to zostało ostatnio ograniczone przez władze publiczne.
- (34) Art. 9 gwarantuje, że notatki, dokumenty, projekty, listy i inna korespondencja członka są wyłączone z wszelkiego obowiązku ujawniania.
- (35) Przewidziane w art. 10 prawo inicjatywy jest kluczowym prawem Parlamentu i każdego członka. Artykuł ten wyjaśnia, że tego prawa każdego członka nie może ograniczać Regulamin Parlamentu Europejskiego.
- (36) Prawo wglądu w akta, uregulowane w art. 11, które istniało już w oparciu o Regulamin Parlamentu Europejskiego, stanowi istotny aspekt wykonywania mandatu i dlatego powinno być umocowane w Statucie.
- (37) Art. 12 ma na celu zapewnienie, że mimo inaczej brzmiących zapewnień wielojęzyczność nie będzie w rzeczywistości dalej ograniczana. Należy wykluczyć wszelką dyskryminację któregośkolwiek z języków urzędowych. Zasada ta musi obowiązywać także po kolejnych rozszerzeniach Unii Europejskiej.
- (38) (Członek, zgodnie z art. 15 i 16, ma otrzymywać dietę za to, że zrezygnował z prywatnej kariery zawodowej i – przez określony czas – służy Unii Europejskiej, swojemu krajowi i demokracji w Europie. W odniesieniu do wysokości tej diety grupa ekspertów powołana przez Parlament Europejski przedłożyła opracowanie w maju 2000 r. Dieta w wysokości 50% podstawowego wynagrodzenia sędziego Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich mieści się w przedziale, który eksperci uważają za odpowiedni.
- (39) Art. 15 ust. 3 jest niezbędny, ponieważ partie często oczekują, że część świadczeń wymienionych w ust. 1 i 2 zostanie wykorzystana do ich celów. Ta forma finansowania partii jest nielegalna.
- (40) Zasiłek przejściowy przewidziany w art. 15 ust. 2 i [art.] 19 został ustanowiony w celu połączenia okresu między końcem [wykonywania] mandatu i podjęciem na nowo pracy zawodowej [przez członka]. W przypadku objęcia nowego mandatu lub urzędu publicznego przez byłego członka, cel ten traci znaczenie.
- (41) W przypadku emerytury, uregulowanej w art. 20, sporna była kwestia, w którym roku życia uzyskuje się prawo do emerytury. Grupa ekspertów zaproponowała 65. rok życia lub – z potrąceniem zgodnie z zasadami matematyki ubezpieczeniowej – 60. rok życia. Zgodnie z art. 20 ust. 1, prawo do emerytury nabywa się po ukończeniu 60. roku życia. Członek, który po zdobyciu wykształcenia i kilkuletniego doświadczenia zawodowego w wieku 35 lub 40 lat zostanie po raz pierwszy wybrany i będzie wykonywał mandat przez 20 lat, opuści Parlament Europejski w wieku 55 lub 60 lat. Można oczekiwać, że po-

dejmie on pracę poza Parlamentem Europejskim w wieku 55 lat, ale już nie 60. Obliczenia administracji Parlamentu Europejskiego wykazują, że potrącenie zgodnie z zasadami matematyki ubezpieczeniowej byłoby tak znaczne, że nie można brać tego rozwiązania pod uwagę.

- (42) Postanowienia dotyczące renty dla pozostałych przy życiu członków rodziny są w zasadzie zgodne z prawem obowiązującym we Wspólnocie Europejskiej. Uprawnienie pozostałego przy życiu małżonka, który ponownie zawarł związek małżeński, opiera się na nowoczesnej koncepcji, zgodnie z którą odnosi się ono do osobistego świadczenia, a nie służy tylko „zaopatrzeniu”. Uprawnienia tego nie wyklucza się także wtedy, gdy pozostały przy życiu małżonek jest „zaopatrzony” ze względu na własne dochody lub osobisty majątek.
- (43) Celem art. 24 ust. 1 i 2 jest odciążenie, w perspektywie długookresowej, budżetu Unii Europejskiej. Powoływanie funduszu sprawdziło się w praktyce. Grupa ekspertów proponuje, aby Parlament Europejski przyczynił się do finansowania w dwóch trzecich, a członkowie w jednej trzeciej.
- (44) Art. 25 jest konieczny, ponieważ wraz z wejściem w życie Statutu ustają świadczenia Państw Członkowskich, takie jak zwrot kosztów choroby, zapomoga lub dopłata do składek na ubezpieczenie chorobowe. Świadczenia te utrzymuje się często także po zakończeniu wykonywania mandatu.
- (45) Postanowienia dotyczące zwrotu kosztów muszą uwzględnić zasady, wytyczone przez Trybunał Sprawiedliwości w orzeczeniu „Lord Bruce”.⁵
- (46) Zgodnie z tym orzeczeniem „rzeczą Parlamentu jest rozstrzyganie, które czynności i podróże członka Parlamentu są konieczne lub uzasadnione ze względu na wykonywanie jego obowiązków i które koszty są w tym celu konieczne lub uzasadnione. Niezależność przyznana Parlamentowi w tej kwestii w interesie jego zdolności do funkcjonowania obejmuje także upoważnienie do zwracania członkom kosztów podróży i pobytu nie za okazaniem poszczególnych rachunków, lecz na podstawie regulacji ryczałtowej. Wybór tego systemu (...) wynika z dążenia do zmniejszenia nakładów administracyjnych związanych z systemem kontroli każdego pojedynczego wydatku i odpowiada tym samym dobrej administracji”.⁶
- (47) Jednakże „ustalone w ten sposób należności nie mogą przekroczyć odpowiedniej granicy przy zwrocie kosztów podróży i pobytu”. Kwota ryczałtowana zwracanych należności nie może być zbyt wysoka, nie może też być zakamuflowanym wynagrodzeniem.⁷
- (48) Państwa Członkowskie powinny zapewnić, że zachowane zostaną regulacje, na podstawie których członkowie Parlamentu Europejskiego przy wykonywaniu mandatu w swoim Państwie Członkowskim będą zrównani w prawach z członkami parlamentu narodowego (zwrot kosztów przelotu lub bezpłatne

⁵ Zobacz przypis do uwagi 22.

⁶ Punkt 17.

⁷ Punkt 21.

bilety kolejowe itd.). Europejskie rozwiązanie tego problemu nie jest możliwe ze względu na wielość bardzo zróżnicowanych regulacji w Państwach Członkowskich. Wykonywanie mandatu przez członków Parlamentu Europejskiego w Państwach Członkowskich, w których zostali wybrani, byłoby bez takiej regulacji poważnie utrudnione lub wręcz niemożliwe. Efektywne wykonywanie mandatu leży także w interesie Państw Członkowskich.

(49) Art. 33 ust. 1 jest konieczny, ponieważ bardzo zróżnicowane narodowe regulacje, którym podlegali dotychczas członkowie, uniemożliwiają rozwiązanie na poziomie europejskim problemów związanych z przejściem ze starego systemu na nowy system europejski. Danie członkom możliwości wyboru wyklucza naruszenie ich praw oraz powstanie ekonomicznych szkód w rezultacie tej zmiany.

Ustępy 2 i 3 są konsekwencją wynikającą z decyzji, o której mowa w zdaniu 1.

(50) Wyrównywanie poważnych różnic ekonomicznych pomiędzy obecnymi a nowymi Państwami Członkowskimi po rozszerzeniu będzie następowało stopniowo. W związku z tym właściwe wydaje się umożliwienie nowym Państwom Członkowskim stosowania przejściowo odmiennych przepisów w odniesieniu do diety, zasiłku przejściowego, emerytury i renty dla pozostałych przy życiu członków rodziny.

PODJAŁ NINIEJSZĄ DECYZJĘ:

A. Status i ogólne warunki pełnienia funkcji przez członków Parlamentu Europejskiego

Artykuł 1

W niniejszym Statucie ustalono status i ogólne warunki pełnienia funkcji przez członków Parlamentu Europejskiego.

Artykuł 2

- (1) Członkowie są wolni i niezależni.
- (2) Porozumienia dotyczące zrzeczenia się mandatu przed upływem lub z końcem kadencji są nieważne i niebyłe.

Artykuł 3

- (1) Członkowie nie mogą być związani żadnymi instrukcjami, ani otrzymywać mandatu imperatywnego.⁸
- (2) Głosują indywidualnie i osobiście.

⁸ Patrz art. 37 ust. 2.

- (3) Porozumienia dotyczące sposobu wykonywania mandatu są nieważne i nie-
byłe.

Artykuł 4⁹

- (1) Członka nie można w żadnym czasie ścigać sędownie lub pociągnąć poza-
sędownie do odpowiedzialności z powodu czynności, głosowania lub oświad-
czenia, wchodzących w zakres wykonywania mandatu.
- (2) Parlament rozstrzyga na wniosek członka, czy oświadczenie zostało złożone
w związku z wykonywaniem mandatu.
- (3) Parlament ustanawia w swoim Regulaminie przepisy wykonawcze do tego ar-
tykułu.

Artykuł 5¹⁰

- (1) Ograniczenie wolności osobistej członka jest dopuszczalne tylko za zgodą Par-
lamentu, chyba że członek zostanie ujęty na gorącym uczynku.
- (2) Zatrzymanie dokumentów lub notatek elektronicznych członka lub przeszuki-
wanie jego samego, jego biura lub mieszkania oraz kontrolowanie jego kore-
spondencji pocztowej i rozmów telefonicznych można zarządzić tylko za
zgodą Parlamentu.
- (3) Postępowanie przygotowawcze lub karne przeciwko członkowi ulega zawie-
szeniu na żądanie Parlamentu.
- (4) Wniosek o wyrażenie zgody, o której mowa w ust. 2, mogą złożyć jedynie in-
stytucje właściwe na podstawie prawa narodowego.
- (5) Zgoda, o której mowa w ust. 2, lub zawieszenie [postępowania], o którym
mowa w ust. 3, mogą być przyznane warunkowo, na czas określony lub w ogra-
niczonym zakresie.
- (6) Art. 4 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 6

- (1) Członek ma w każdym czasie prawo do odmowy zeznań na temat osób, które
zawierzyły mu fakty lub którym on zawierzył fakty w związku z wykonywa-
niem mandatu, oraz [na temat] tych faktów.
- (2) Prowadzenie czynności, o których mowa w art. 5 ust. 2, oraz wykorzystywanie
zatrzymanych dokumentów jest niedopuszczalne.

Artykuł 7¹¹

- (1) Członkowie mają prawo do swobodnego przemieszczania się po całym obsza-
rze Unii Europejskiej.

⁹ Patrz art. 37 ust. 2.

¹⁰ Patrz art. 37 ust. 2.

¹¹ Patrz art. 37 ust. 2.

- (2) Prawa tego nie można ograniczyć ani ustawą, ani zarządzeniem organu administracji publicznej lub sądu.

Artykuł 8

Przywilejów i immunitetów członków, wynikających z powyższych artykułów, nie mogą ograniczać inne postanowienia prawa wtórnego Wspólnoty Europejskiej.

Artykuł 9

Dokumenty i notatki elektroniczne, które członek otrzymał, sporządził lub wysłał i które nie mają numeru oficjalnego dokumentu, nie są dokumentami Parlamentu Europejskiego.

Artykuł 10

- (1) Każdy członek ma prawo wносить propozycje wspólnotowych aktów prawnych w ramach prawa inicjatywy Parlamentu Europejskiego.
- (2) Art. 4 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 11

- (1) Członkowie mają prawo wglądu we wszystkie akta, które znajdują się w posiadaniu Parlamentu Europejskiego.
- (2) Nie dotyczy to akt osobowych ani rachunków.
- (3) Postanowień, o których mowa w ust. 1, nie stosuje się do aktów prawnych Unii Europejskiej oraz porozumień instytucji dotyczących dostępu do dokumentów.
- (4) Parlament Europejski wydaje przepisy w celu wykonania [postanowień] niniejszego artykułu.

Artykuł 12

- (1) Dokumenty Parlamentu Europejskiego tłumaczy się na wszystkie języki urzędowe.
- (2) Wystąpienia tłumaczy się symultanicznie na wszystkie pozostałe języki urzędowe.

Artykuł 13

- (1) Członkowie mogą łączyć się w grupy polityczne.
- (2) Art. 4 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 14

- (1) Grupy polityczne są częścią Parlamentu Europejskiego.
- (2) [Grupy polityczne] mogą pozywać i być pozywane.

Artykuł 15

- (1) Członkowie mają prawo do odpowiedniej diety zapewniającej im niezależność.
- (2) Po zakończeniu wykonywania mandatu mają prawo do zasiłku przejściowego oraz emerytury.
- (3) Porozumienia dotyczące wykorzystania diety, zasiłku przejściowego i emerytury na cele inne niż prywatne są nieważne i niebyłe.
- (4) Pozostali przy życiu członkowie rodziny członka lub byłego członka mają prawo do renty rodzinnej.

Artykuł 16

Dieta wynosi 50% podstawowego wynagrodzenia sędziego Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich.

Artykuł 17

Dieta, jaką członek otrzymuje za wykonywanie mandatu w innym parlamencie, odlicza się od diety [z tytułu wykonywania mandatu w PE].

Artykuł 18

- (1) Dieta objęta jest podatkiem wspólnotowym na tych samych warunkach, jakie zostały ustalone na podstawie art. 13 Protokołu o przywilejach i immunitetach Wspólnot dla urzędników i innych pracowników Wspólnot Europejskich.
- (2) Państwa Członkowskie zachowują prawo do uwzględniania diety przy określaniu podatku nakładanego na inne dochody.

Artykuł 19

- (1) Po zakończeniu wykonywania mandatu członkowie mają prawo do zasiłku przejściowego w wysokości diety zgodnie z art. 16.
- (2) Prawo to przysługuje w stosunku jeden miesiąc za każdy rok wykonywania mandatu, nie mniej jednak niż 6 i nie więcej niż 24 miesiące.
- (3) Prawo to nie powstaje w wypadku objęcia mandatu w innym parlamencie lub urzędu publicznego.
- (4) W przypadku śmierci zasiłek przejściowy wypłaca się po raz ostatni w miesiącu, w którym były członek zmarł.
- (5) Art. 18 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 20

- (1) Byli członkowie nabywają prawo do emerytury w chwili ukończenia 60. roku życia.

- (2) Emerytura wynosi, za każdy pełny rok wykonywania mandatu, 3,5% diety określonej w art. 16, a za każdy kolejny pełny miesiąc jedną dwunastą [tej kwoty], łącznie jednak nie więcej niż 70% [diety].
- (3) Prawo do emerytury przysługuje niezależnie od jakiegokolwiek [uprawnienia do] innej emerytury.
- (4) Art. 17 i 18 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 21

- (1) Prawo do renty mają członkowie, którzy stali się niepełnosprawni w okresie wykonywania mandatu.
- (2) Art. 20 ust. 2 stosuje się odpowiednio. Wysokość renty wynosi jednak co najmniej 35% diety, określonej w art. 16.
- (3) Prawo to powstaje wraz ze zrzeczeniem się mandatu.
- (4) Art. 11 ust. 4, [art.] 17 i 18 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 22

Jeżeli były członek ma jednocześnie prawo do otrzymywania zasiłku przejściowego zgodnie z art. 19 oraz emerytury zgodnie z art. 20 lub renty zgodnie z art. 21, stosuje się tę regulację, którą wybierze członek.

Artykuł 23

- (1) Małżonek oraz dzieci uprawnione do świadczeń alimentacyjnych mają prawo do renty w przypadku śmierci członka podczas trwania mandatu lub byłego członka, który w chwili swojej śmierci miał prawo do emerytury na podstawie art. 20 lub renty na podstawie art. 21.
- (2) Ogólna wysokość renty nie może być wyższa niż emerytura, do której członek miałby prawo przy końcu swojej kadencji, lub do której miał prawo być członek.
- (3) Pozostały przy życiu małżonek otrzymuje 60% kwoty wymienionej w ust. 2, co najmniej jednak 30% diety członka. Prawa tego nie narusza ponowne zawarcie związku małżeńskiego przez pozostałego przy życiu małżonka.
- (4) Dziecko uprawnione do świadczeń alimentacyjnych otrzymuje 20% tej kwoty.
- (5) W razie potrzeby maksymalna kwota renty, jaką należy wypłacić, dzieli się w proporcjach przewidzianych w ust. 3 i 4 pomiędzy małżonka i dzieci.
- (6) Renta jest płatna od pierwszego dnia miesiąca następującego po śmierci [członka].
- (7) W przypadku śmierci małżonka, jego prawo wygasa w końcu tego miesiąca, w którym nastąpiła śmierć.
- (8) Prawo dziecka wygasa z końcem miesiąca, w którym ukończy ono 21. rok życia.

Prawo to trwa jednak przez okres kształcenia lub szkolenia zawodowego, nie dłużej jednak niż do końca miesiąca, w którym [dziecko] ukończy 25. rok ży-

cia. [Prawo to] istnieje nadal, jeżeli dziecko z powodu choroby lub ułomności nie jest w stanie pokryć kosztów swojego utrzymania.

- (9) Partnerzy pozostający w związkach uznanych w Państwach Członkowskich są traktowani tak jak małżonkowie.
- (10) Art. 11 ust. 4 i [art.] 18 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 24

- (1) W celu finansowania emerytur i rent dla pozostałych przy życiu członków rodziny tworzy się fundusz, który stanowi rezerwy na emerytury i renty dla pozostałych przy życiu członków rodziny.
- (2) Rezerwy tworzy się w dwóch trzecich z miesięcznych wpłat Parlamentu i w jednej trzeciej z wpłat członków oraz z odsetek uzyskanych od tej kwoty.
- (3) Wysokość wymaganych składek określa co roku Parlament Europejski.
- (4) Składki, o których mowa w ust. 2, nie podlegają opodatkowaniu.
- (5) Kontroli rachunków dokonuje Europejski Trybunał Obrachunkowy.

Artykuł 25

- (1) Członkowie i byli członkowie otrzymujący emeryturę, oraz pozostali przy życiu członkowie rodziny uprawnieni do otrzymywania renty, mają prawo do zwrotu kosztów, jakie ponieśli w związku z chorobą, ciężką oraz urodzeniem dziecka.
- (2) W celu pokrycia tych kosztów tworzy się fundusz, w którego finansowaniu biorą również udział byli członkowie.
- (3) Art. 11 ust. 4 i [art.] 24 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 26

- (1) Członkowie mają prawo do objęcia ubezpieczeniem na wypadek ryzyka związanego z wykonywaniem mandatu.
- (2) Art. 11 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 27

- (1) Członkowie mają prawo do zwrotu kosztów, jakie powstają w związku z wykonywaniem mandatu.
- (2) Parlament ustala, w jakich przypadkach można dokonać zwrotu kosztów ryczałem.
- (3) Art. 11 ust. 4 i [art.] 15 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 28

- (1) Członkowie mają prawo do pomocy ze strony osobistych współpracowników, których sami wybierają.
- (2) Art. 11 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 29

- (1) Członkowie mają prawo do korzystania z urządzeń biurowych i telekomunikacyjnych oraz pojazdów służbowych Parlamentu.
- (2) Art. 11 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 30

Wszelkie płatności pokrywa się z budżetu Unii Europejskiej i z funduszy, które należy utworzyć na podstawie art. 24 i 25.

Artykuł 31

Świadczenia Parlamentu Europejskiego, o których mowa w art. 24 i 25, nie podlegają opodatkowaniu.

Artykuł 32

Decyzje podjęte w celu realizacji niniejszego Statutu publikuje się w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, seria L.

B. Przepisy przejściowe

Artykuł 33

- (1) Członkowie, którzy zasiadali już w Parlamencie na początku kadencji, w której niniejszy Statut wszedł w życie, i którzy zostali ponownie wybrani, mogą się zdecydować na korzystanie przez cały okres trwania mandatu z systemu narodowego dotyczącego diety, zasiłku przejściowego, emerytury i renty dla pozostałych przy życiu członków rodziny.
- (2) Należności te wypłaca się z budżetu Państw Członkowskich i są one objęte wyłącznie podatkiem narodowym.
- (3) Członkowie nie płacą składki na fundusz utworzony zgodnie z art. 24.

Artykuł 34

- (1) Członkowie, którzy zgodnie z art. 33 ust. 1 niniejszego Statutu chcą pozostać w dotychczasowym systemie narodowym, pisemnie informują o swojej decyzji przewodniczącego Parlamentu Europejskiego w ciągu 30 dni od wejścia w życie niniejszego Statutu.
- (2) Decyzja ta jest ostateczna i nieodwołalna.
- (3) Jeżeli informacja nie zostanie przekazana we wskazanym terminie, obowiązują postanowienia niniejszego Statutu.

Artykuł 35

- (1) Dobrowolny fundusz emerytalny, utworzony przez Parlament Europejski, będzie utrzymany po wejściu w życie niniejszego Statutu dla tych członków i byłych członków, którzy już nabyli prawa lub ekspektatywy w tym funduszu lub którzy zgodnie z art. 33 ust. 1 zdecydowali się na dotychczasowy system narodowy.
- (2) Nabyte prawa i ekspektatywy przysługują w pełnym wymiarze.
- (3) Składki na ten fundusz nie podlegają opodatkowaniu.
- (4) Członkowie, którzy płacą składkę na fundusz emerytalny [utworzony] zgodnie z art. 24, nie mogą nabyć nowych praw lub ekspektatyw w dobrowolnym funduszu emerytalnym.
- (5) Z funduszu nie mogą korzystać członkowie, którzy w chwili wejścia w życie niniejszego Statutu zostaną wybrani do Parlamentu po raz pierwszy.
- (6) Art. 15 ust. 3, [art.] 18 i 20 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

Artykuł 36

- (1) Prawo do emerytury, które członek nabył, zgodnie z prawem narodowym, w momencie zastosowania niniejszego Statutu, pozostaje zachowane w pełnym wymiarze.
- (2) Okresy wykonywania mandatu w Parlamencie Europejskim lub w parlamencie narodowym, które w świetle regulacji poszczególnych państw nie dają prawa do emerytury, uwzględnia się przy obliczaniu emerytury na podstawie niniejszego Statutu.

Artykuł 37

- (1) Na okres przejściowy każde nowe Państwo Członkowskie może przyjąć – dla wybranych w nim członków – reguły odmienne od postanowień niniejszego Statutu w odniesieniu do diety, zasiłku przejściowego oraz emerytury i renty dla pozostałych przy życiu członków rodziny.
- (2) To uregulowanie sytuuje członków co najmniej na równi z członkami odpowiednich parlamentów narodowych.
- (3) Wszelkie płatności pokrywa się z budżetu właściwego Państwa Członkowskiego.
- (4) Okres przejściowy zaczyna się w dniu wejścia w życie Traktatu Akcesyjnego i kończy się najpóźniej wraz z końcem drugiej pełnej kadencji Parlamentu Europejskiego następującej po tej dacie.
- (5) Uregulowania te nie mają wpływu na uprawnienia członków wynikające z art. 25 i 29.

C. Wejście w życie

Artykuł 38

- (1) Niniejszy Statut wchodzi w życie po jego zatwierdzeniu przez Radę i w tym czasie co zmiany traktatów przyjęte na podstawie prac Konwentu Europejskiego.
- (2) Niezależnie od ust. 1:
 - art. 3 ust. 1 i 2 wchodzi w życie dopiero po uchyleniu art. 4 ust. 1 Aktu z 1976 r.;
 - art. 4 wchodzi w życie dopiero po uchyleniu art. 9 Protokołu;
 - art. 5 wchodzi w życie dopiero po uchyleniu art. 10 Protokołu;
 - art. 7 wchodzi w życie dopiero po uchyleniu art. 8 Protokołu.
- (3) Po zatwierdzeniu przez Radę, Statut zostanie podpisany przez przewodniczącego Parlamentu Europejskiego oraz opublikowany w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, seria L.

**PRZYJĘCIE STATUTU CZŁONKÓW
PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO***

P5_TA(2003)0241
A5-0193/2003

**UCHWAŁA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO
W SPRAWIE PRZYJĘCIA STATUTU CZŁONKÓW
PARLAMENTU EUROPEJSKIEGOO (2003/2004/(INI))**

Parlament Europejski,

- uwzględniając art. 190 ust. 5 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską i art. 108 ust. 4 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej;
 - uwzględniając Akt dotyczący wyborów członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich dołączony do decyzji Rady z dnia 20 września 1976, a w szczególności artykuły od 1 do 6 [Aktu], oraz decyzję Rady z dnia 25 czerwca 2002 i z dnia 23 września 2002 zmieniającą ten Akt¹;
 - uwzględniając Protokół o przywilejach i immunitetach Wspólnot Europejskich, a w szczególności art. 8, 9 i 10 [Protokołu];
 - uwzględniając opinię Komisji;
 - uwzględniając art. 163 swojego Regulaminu;
 - uwzględniając raport Komisji Spraw Prawnych i Rynku Wewnętrznego oraz opinię Komisji Budżetowej (A5-0193/2003),
- 1) podejmuje decyzję w sprawie Statutu członków Parlamentu Europejskiego;
 - 2) uznaje, że skutki finansowe powyższej decyzji są zgodne z górnym pułapem sekcji 5 („Wydatki administracyjne”) perspektyw finansowych, bez konieczności ograniczania istniejących polityk;
 - 3) wzywa Komisję do przedłożenia, zgodnie z art. 48 TWE, propozycji uchylenia art. 8, 9 i 10 Protokołu o przywilejach i immunitetach oraz art. 4 ust. 1 i 2 Aktu z 1976 r.;

* Tłumaczenie nieoficjalne z języka niemieckiego tekstu uchwały opublikowanej na stronie internetowej Parlamentu Europejskiego (<http://www.europarl.eu.int>) – Zespół Przekładów Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. Uchwała opublikowana następnie w: ABl. 2004, C68E, S. 210.

¹ ABl. 2002, L 283, S. 1.

- 4) wzywa Radę do wydania swojej zgody;
- 5) poleca swojemu przewodniczącemu podpisanie Statutu członków i opublikowanie go w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej (seria L), gdy tylko Rada [go] zatwierdzi;
- 6) poleca swojemu przewodniczącemu przekazanie Radzie i Komisji decyzji w sprawie Statutu członków Parlamentu Europejskiego, razem z niniejszą uchwałą.

STATUT CZŁONKÓW*

P5_TA-PROV(2003)0573

UCHWAŁA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO W SPRAWIE STATUTU CZŁONKÓW PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Parlament Europejski,

- uwzględniając oświadczenia Rady i Komisji, wygłoszone w Parlamencie 17 grudnia 2003 r.,
 - uwzględniając art. 190 ust. 5 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz art. 108 ust. 4 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej,
 - uwzględniając swoją decyzję z 3 czerwca 2003 r.¹ i swoją uchwałę z 4 czerwca 2003 r.² w sprawie przyjęcia Statutu członków Parlamentu Europejskiego,
 - uwzględniając decyzję Prezydium z 28 maja 2003 r. w sprawie nowych zasad dotyczących zwrotu członkom kosztów,
 - uwzględniając art. 37 ust. 2, 3, 4 i 5 Regulaminu,
- A. zważywszy że w swoim piśmie z 25 czerwca 2003 r. Rada wskazała, iż nadal istnieją znaczne różnice pomiędzy odpowiednimi stanowiskami Rady i Parlamentu, które powstrzymują ją przed udzieleniem zgody,
- B. zważywszy że w swoim piśmie z 21 listopada 2003 r. Rada podkreśliła, że jest istotne, by blisko 25 lat po pierwszych powszechnych wyborach bezpośrednich i 6 lat po stworzeniu przez Traktat Amsterdamski niezbędnej podstawy prawnej przyjąć teraz Statut członków Parlamentu Europejskiego, oraz że pragnie ona umocnić dialog w celu osiągnięcia kompromisowych rozwiązań, które mogłyby zostać zaakceptowane przez obie instytucje,
1. Wzywa Radę do poinformowania Parlamentu, w możliwie najkrótszym terminie (najlepiej przed końcem prezydentury włoskiej, nie później jednak niż do 15 stycznia 2004 r.), czy jest w stanie zaakceptować zaproponowany kompromis

* Tłumaczenie nieoficjalne z języka angielskiego tekstu uchwały opublikowanej na stronie internetowej Parlamentu Europejskiego (<http://www.europarl.eu.int>) – OIDE.

¹ P5_TA(2003)0236.

² P5_TA(2003)0241.

- i zatwierdzić Statut członków Parlamentu Europejskiego, jeżeli decyzja przyjęta przez Parlament 3 i 4 czerwca 2003 r. zostanie w odpowiedni sposób zmieniona;
2. Uważa, że ogólny kompromis w sprawie Statutu członków Parlamentu Europejskiego mógłby obejmować następujące punkty:
 - a) część Statutu odnosząca się do prawa wtórnego powinna być rozpatrywana odrębnie i niezależnie od części odnoszącej się do prawa pierwotnego, a obie te części powinny zostać przyjęte na podstawie postanowień instytucjonalnych mających zastosowanie do każdej z nich;
 - b) jeśli chodzi o część odnoszącą się do prawa pierwotnego, to należy zwrócić się do Państw Członkowskich, aby znowelizowały te postanowienia Protokołu o przywilejach i immunitetach Wspólnot Europejskich z 8 kwietnia 1965 r., które dotyczą członków Parlamentu Europejskiego, wykorzystując jako wzorzec Statut przyjęty 3 i 4 czerwca 2003 r.;
 - c) a zatem, po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady, art. 4, 5, 6, 7, 8 i 38 ust. 2, punkty 7, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 30, 31, 32, 33, 34 oraz słowa *lub tylko „resztę”*, której nie reguluje prawo pierwotne w punkcie 14 powinny zostać skreślone;
 - d) członkowie powinni nabywać prawo do emerytury z chwilą ukończenia 63 roku życia;
 - e) a zatem, po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady, w art. 20 ust. 1 liczba *60* powinna zostać zastąpiona przez *63*;
 - f) postanowienie dotyczące podatku wspólnotowego, którym mają być objęte diety członków, nie narusza kompetencji Państw Członkowskich do objęcia tych diet przepisami narodowego prawa podatkowego, pod warunkiem uniknięcia wszelkiego podwójnego opodatkowania (kompromis osiągnięty w czasie prezydencji belgijskiej);
 - g) a zatem, po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady, w art. 18 po ustępie 1 powinien zostać dodany nowy ustęp 1a w brzmieniu: *postanowienia ustępu 1 nie naruszają kompetencji Państw Członkowskich do objęcia tych diet przepisami narodowego prawa podatkowego, pod warunkiem uniknięcia wszelkiego podwójnego opodatkowania*;
 - h) nowe zasady dotyczące zwrotu członkom kosztów powinny wejść w życie równocześnie ze statutem;
 3. Poleca swojemu przewodniczącemu zadanie przekazania tej uchwały Radzie i Komisji.

BIBLIOGRAFIA

PARLAMENT EUROPEJSKI: WYBORY, EUROPEJSKIE PARTIE POLITYCZNE, STATUS CZŁONKÓW PE

WYBRANE PUBLIKACJE DRUKOWANE

(pozycje dostępne w BS oznaczono *)

Książki w języku polskim

1. Barcz J.: *Parlament a Unia Europejska: analiza prawna na przykładzie doświadczeń Austrii (wraz z podstawowymi dokumentami)*, Warszawa 1999. *
2. Dydak E.: *Wybory do Parlamentu Europejskiego: zasady i wyniki głosowania*, Warszawa 2003. *
3. Galster J.: *Pozycja Parlamentu Europejskiego w systemie instytucjonalnym Wspólnot Europejskich*, Warszawa 1987. *
4. Jacobs F., Corbett R., Shackleton M.: *Parlament Europejski*, Rzeszów 1996. *
5. *Parlamenty a integracja europejska* (red. M. Kruk, E. Popławska), Warszawa 2002. *
6. Wahl J.: *Czym jest Europejska Partia Obywatelska i do czego zmierza*, Luksemburg 1998. *
7. *Wybory do Parlamentu Europejskiego*, Warszawa 2003. *
8. *Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku: Polacy też mogą wybierać*, (red. J. Wahl), Gliwice 2002. *

Książki w językach obcych

9. *The 1999 elections to the European Parliament* (red. J. Lodge), Basingstoke 2001. *
10. Anastassopoulos G. N.: *The debate on the system of electing the members of the European Parliament: from a uniform procedure to the common principles of the treaties*, Bruxelles 2002. *
11. Ashdown P., Barón Crespo E., Bocquet D.: *Comment donner la parole aux électeurs européens?*, Bruxelles 1995.
12. Auchet M., Bibes G., Brennan P.: *Les élections européennes de juin 1984. Une élection européenne ou dix élections nationales*, Paris 1986.
13. Bangemann M.: *Die Abgeordneten Europas: Möglichkeiten und Leistungen*, Baden-Baden 1984. *
14. Bangemann M., Bieber R.: *Die Direktwahl – Sackgasse oder Chance für Europa?*, Baden-Baden 1979.
15. Bibes G., Ménudier H.: *Europe elects its parliament*, London 1980.

16. Blackman R.: *European parliamentary elections 1999: guide to the electoral systems in the member states*, London 1999.
17. Blondel J., Sinnott R., Svensson P.: *People and parliament in the European Union: participation, democracy, and legitimacy*, Oxford 1998.*
18. Bomberg E.: *Green parties and politics in the European Union*, London 1998.*
19. Burbani J.-L.: *Le Parlement européen et son élection*, Bruxelles 1979.*
20. Butler D. E., Westlake M.: *British politics and European elections 1999*, Basingstoke 2000.*
21. Chabot J. L.: *Elections européennes. Suffrage partisan*, Grenoble 1980.
22. Charriot M.: *Les lois électorales pour les élections européennes*, Luxembourg 1997.
23. *Christlich-demokratische und konservative Parteien in Westeuropa* (red. H.-J. Veen), Paderborn 2000. *
24. Corbett R.: *The European Parliament's role in closer EU integration*, Basingstoke 2001. *
25. Decornoy J.: *Les premières élections européennes (Juin 1979)*, Paris 1979.
26. Deinzer G.: *Europäische Parteien: Begriff und Funktion in einem europäischen Integrationsensemble*, Baden-Baden 1999. *
27. Delwit P., De Waele J. M., Kulahci E., Van de Walle C.: *Les fédérations européennes de partis: des partis dans le processus décisionnel européen?*, W: *Le nouveau modèle européen, Vol. I, Institutions et gouvernance* (red. P. Magnette, E. Remacle), Bruxelles 2000.
28. *Demokratie in Europa: zur Rolle der Parlamente* (red. W. Steffani, U. Thaysen), Opladen 1995. *
29. *Direct elections to the European Assembly*, London 1977.
30. *Directory of European Union political parties* (red. A. J. Day), London 2000. *
31. Drouin P.: *Les deuxièmes élections européennes (juin 1984)*, Paris 1984.
32. Edwards G.: *European elections: direct elections to the European Parliament and their aftermath*, London 1979. *
33. Eijk C. van der, Franklin M. N.: *Choosing Europe?: the European electorate and national politics in the face of Union*, Michigan 1996. *
34. *Electoral laws for European elections*, Luxembourg 1989.
35. *Electoral systems in Europe: an overview*, Brussels 2000. *
36. *The enlarged European Union: diversity and adaptation* (red. P. Mair, J. Zielonka), London 2002. *
37. *Ergebnisse und Vergleichszahlen früherer Bundestags-, Europa- und Landtagswahlen sowie Strukturdaten für die Bundestagswahlkreise*, Stuttgart 2002. *
38. *The europarties. Organisation and influence* (red. P. Delwit, E. Kulahci, C. Van de Walle), Brussels 2004.
39. *Europawahl: eine Analyse der 3. Direktwahl zum Europaparlament 15. bis 18. Juni 1989*, Mannheim 1989. *
40. *Europawahl '99: Rechtsgrundlagen der Fünften Direktwahl der Abgeordneten des Europäischen Parlaments aus der Bundesrepublik Deutschland* (red. W. Gensior), Köln 1998. *
41. *Europäische politische Parteien: Dokumentation einer Hoffnung* (red. D. T. Tsatsos, G. Deinzer), Baden-Baden 1998. *
42. *Europe 1978. Eléments d'information en vue de préparer l'élection directe du Parlement européen*, Bruxelles 1978.
43. *Europe votes 3: European parliamentary election results 1989* (red. T. T. Mackie), Aldershot 1990.
44. *The European Parliament: moving toward democracy in the EU* (red. B. Steunenberg, J. Thomassen), Lanham 2002. *
45. *European political parties between cooperation and integration* (red. K. M. Johannsson, P. Zervakis), Baden-Baden 2002. *

46. Fitzmaurice J.: *The European Parliament*, Farnborough 1979. *
47. Geogel J., Hand G. J., Sasse C.: *Les régimes électoraux dans la Communauté européenne*, Paris 1979. *
48. Grabitz E.: *Europawahlrecht. Die deutschen gesetzlichen Bestimmungen für die erste Direktwahl des Europäischen Parlaments. Ein Gutachten im Auftrag des Instituts für Europäische Politik*, Bonn 1977.
49. Grabitz E., Meyer T.U.: *Europawahlgesetz. Kommentar. Unt. Einbeziehung des Bundeswahlgesetzes, der Europawahlordnung, der Bundeswahlgeraeteverordnung und sonstiger wahlrechtlicher Nebenvorschriften*, Bonn 1979.
50. Hahn K. J.: *Die christliche Demokratie in Europa*, Rom 1979. *
51. Heumann, Konofsky: *Der Wahlkampf zur Europa-Parlament. Eine Analyse europäischer Zeitungen*, Bonn 1980.
52. Hix S., Lord C.: *Political parties in the European Union*, London 1997. *
53. Hovehne M.: *Ein demokratisches Verfahren für die Wahlen zum Europäischen Parlament: Legitimation gemeinschaftlicher Entscheidungsstrukturen im europäischen Integrationsprozeß*, Frankfurt am Main 1999. *
54. Jansen T.: *Die Entstehung einer europäischen Partei: Vorgeschichte, Gründung und Entwicklung der EVP*, Bonn 1996.
55. Jansen T.: *The European People's Party: origins and development*, Basingstoke 1998.
56. Jouve J.: *Les nouveaux parlementaires européens. Radiographie des groupes politiques du Parlement européen*, Paris 1984.
57. Kreppel A.: *The European Parliament and supranational party system: a study in institutional development*, Cambridge 2002. *
58. Ladrech R.: *Political parties and the problem of legitimacy in the European Union, W: Legitimacy and the European Union. The contested polity* (red. T. Banchoff, M. P. Smith), London, New York 1999.
59. Ladrech R.: *Social democracy and the challenge of European Union*, Boulder 2000. *
60. Laeuffer T.: *Europawahl*, Bonn 1977.
61. Laeuffer T.: *Europa-Wahl achtundsiebzig. Zweiundzwanzig Fragen zur Direktwahl*, Bonn 1977.
62. La Malene C. de: *Faut-il modifier le mode de scrutin pour les élections européennes?*, Paris 1996. *
63. *The legislation of direct elections to the European Parliament* (red. V. Herman, M. Hagger), Westmead 1980. *
64. *Leitfaden für die Vorbereitung und Durchführung der Fünften Europawahl: Wahl der Abgeordneten des Europäischen Parlaments aus der Bundesrepublik Deutschland am 13. Juni 1999* (red. W. Gensior), Köln 1998. *
65. Lenz C.: *Ein einheitliches Verfahren für die Wahl des Europäischen Parlaments: unverwirklichte Vorgabe der Gemeinschaftsverträge*, Baden-Baden 1995. *
66. Leonard M.: *Politics without frontiers: the role of political parties in Europe's future*, London 1997.
67. Lequiller P.: *Réformer le mode de scrutin européen pour rapprocher l'Europe des citoyens*, Paris 2003. *
68. Lequiller P.: *Vers un statut des partis politiques européens*, Paris 2003. *
69. Lodge J.: *Direct elections to the European Parliament: a community perspective*, London 1982. *
70. *Les lois électorales pour les élections européennes*, Luxembourg 1989.
71. Lutter J., Hickersberger M.: *Wahlkampagnen aus normativer Sicht*, Wien 2000. *
72. Monath H.: *Politische Parteien auf europäischer Ebene: Der Inhalt des Art. 138a EGV und seine Bedeutung im Rahmen der europäischen Integration*, Bonn 1998.

73. Morgan R., Steed M.: *Choice and representation in the EU*, London 2003.
74. Nallet H.: *L'élection des membres du Parlement européen: pour une convergence européenne*, Paris 1998. *
75. Neßler V.: *Europäische Willensbildung: die Fraktionen im Europaparlament zwischen nationalen Interessen, Parteipolitik und europäischer Integration*, Schwalbach 1997. *
76. Niedermayer O.: *Europäische Parteien?: zur grenzüberschreitenden Interaktion politischer Parteien im Rahmen der Europäischen Gemeinschaft*, Frankfurt 1983. *
77. Owen B.: *Le système électoral et son effet sur la représentation parlementaire des partis: le cas européen*, Paris 2002. *
78. Papadopoulou T.: *Politische Parteien auf europäischer Ebene: Auslegung und Ausgestaltung von Art. 191 (ex 138a) EGV*, Baden-Baden 1999. *
79. *Le Parlement européen: cinq ans pour une revanche*, Bruxelles 1984. *
80. *Parteienfinanzierung im europäischen Vergleich: Die Finanzierung der politischen Parteien in den Staaten der Europäischen Gemeinschaft* (red. D. T. Tsatsos), 1992. *
81. *Les partis politiques et les élections européennes* (red. D. Sidjanski), Genève 1979.
82. *Les partis verts en Europe* (red. P. Delwit, J.-M. De Waelle), Bruxelles 1999. *
83. Perrineau P., Ysmal C.: *Le vote des Douze: Les élections européennes de juin 1994*, Paris, 1995.
84. *Political parties and the European Union* (red. J. Gaffney), London 1996. *
85. *Political parties in the European Community* (red. S. Henig), London 1979. *
86. Pridham G., Pridham P.: *Transnational party co-operation and European integration: the process towards direct elections*, London 1981. *
87. Raunio T.: *The European perspective: transnational party groups in the 1989–1994 European Parliament*, Aldershot, 1997. *
88. Reinartz I.: *Wahl für Europa*, Freiburg 1978.
89. Rinsche G., Friedrich I.: *Europa als Auftrag: die Politik deutscher Christdemokraten im Europäischen Parlament 1957–1997: von den Römischen Verträgen zur politischen Union*, Köln 1997. *
90. Sarrazin D.-H., Mauvilain-Guillot B., Voisard J.: *Élections européennes: Les territoires français face à l'enjeu communautaire*, Paris, 1999.
91. Sasse C., Georgel J.: *Das Wahlrecht der Neun. Wahlsysteme in der Europäischen Gemeinschaft*, Baden-Baden 1979.
92. Schöndube C.: *Die Direktwahl des Europäischen Parlaments*, Bonn 1977.
93. Schöndube C.: *Das Europäische Parlament vor der zweiten Direktwahl: Bilanz und Perspektiven*, Bonn 1983. *
94. Schweinoch J., Simader A.: *Europawahlgesetz Europawahlordnung*, München 1979.
95. Sidjanski D.: *Europe élections de la démocratie européenne*, Paris 1979.
96. Sieveking K.: *Das Kommunalwahlrecht für Ausländer*, Baden-Baden 1989.
97. *La signification politique de l'élection du parlement européen au suffrage universel direct*, Nancy 1978.
98. *Social democratic parties in the European Union: history, organization, policies* (red. R. Ladrech, P. Marliere), Basingstoke 1999. *
99. Spelkens E.: *Les élections européennes. Eléments d'histoire. Problématique électorale*, Bruxelles 1978.
100. Sweeney J. P.: *The first European elections: a critique of neo-functional integration theory*, Ann Arbor 1980.
101. *Transnational parties in the European Union* (red. D. Bell, C. Lord), Aldershot 1998.*
102. Trechsel A.H., Mendez F., Kies R.: *The European Parliament and the challenge of internet voting*, Florence 2003.

103. Uterwedde H.: *Vor den Europa Wahlen: die Europäische Gemeinschaft – Stillstand oder Fortschritt?*, Berlin 1977.
104. Vanlaer J.: *Géographie des élections européennes de juin 1984 (en Belgique et dans la Communauté)*, Bruxelles, 1984.
105. Viola D.: *European foreign policy and the European Parliament in the 1990s: an investigation into the role and voting behaviour of the European Parliament's political groups*, Aldershot 2000.
106. *Le vote des Quinze: les élections européennes du 13 juin 1999* (red. G. Grunberg, P. Perrineau, C. Ysmal), Paris 2000. *
107. Woyke W.: *Europäische Gemeinschaft – Europäisches Parlament – Europawahl: Bilanz und Perspektiven*, Opladen 1984. *
108. Woyke W., Steffens U.: *Europawahl 1979. Daten, Fakten, Probleme*, 1978.
109. Zarka J.-C.: *Les députés européens: élection – mandat – rôle: le Parlement européen et ses pouvoirs*, Paris 1999. *

Artykuły z polskich czasopism specjalistycznych

110. Antoszewski A.: *Koalicje gabinetowe w Europie*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Politologia”, 1996, nr 20, s. 55–69.
111. Dumala A.: *Spójność grup politycznych w Parlamencie Europejskim*, „Biuletyn Europejski”, 1996, T. 2, s. 49–72.
112. Gebethner S., Urbaniak K.: *Przyszły polski system wyborczy do Parlamentu Europejskiego w świetle prawa wspólnotowego i analizy prawnooporównawczej* (streszczenie w jęz. ang.), „Przegląd Legislacyjny”, 2003, nr 1, s. 13–37. *
113. Jarentowski M. G.: *Wielkość okręgów wyborczych i formuła wyborcza a proporcjonalność wyborów*, „Państwo i Prawo”, 2002, R. 57, z. 7, s. 38–50. *
114. Jasiński F., Mik C.: *Rozporządzenie Parlamentu i Rady (WE) nr 2004/2003 z 4.11.2003 r. w sprawie przepisów o partiach politycznych na poziomie europejskim oraz zasad dotyczących ich finansowania – komentarz*, „Kwartalnik Prawa Publicznego”, 2003, nr 3, s. 285–316. *
115. Kownacki T.: *Parlament Europejski w perspektywie prac nad jednolitą ordynacją wyborczą: wybrane problemy* (streszczenie w jęz. ang.), „Przegląd Europejski”, 2000, nr 1, s. 73–93. *
116. Ociepka Z.: *Parlament Europejski – frakcje partyjne przed trzecimi bezpośrednimi wyborami* (streszczenie w jęz. ang.), Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Nauki Społeczne”, 1993, Z. 6, s. 111–121.
117. Patrzalek A.: *Niektóre problemy systemu wyborczego do Parlamentu Europejskiego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo”, nr 257, 1997, s. 173–180.
118. Tosiek P.: *The formation of political groups in the European Parliament* (streszczenie w jęz. pol.), „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia”, 2001, Vol. 8, s. 41–53. *
119. Tosiek P.: *Funkcjonowanie grup politycznych w Parlamencie Europejskim (analiza ilościowa)*, „Studia Europejskie”, 2000, nr 2, s. 91–106 *
artykuł dostępny także na stronie
http://www.ce.uw.edu.pl/wydawnictwo/Kwart_2000_2/Tosiek.pdf
120. Tosiek P.: *Polityka koalicyjna w Parlamencie Europejskim – analiza ilościowa*, „Stosunki Międzynarodowe”, 2001, tom 23, nr 1–2, s. 141–154. *

Artykuły z zagranicznych czasopism specjalistycznych

121. *After the European elections*, „Government and Opposition”, 1979, Vol. 14, s. 411–530.
122. Arnim H. H. von, Schurig M.: *Das Abgeordneten-Statut des Europäischen Parlaments: Die gross herausgestellte Vereinheitlichung droht zum Vehikel für gewaltige Erhöhungen zu werden*, „Deutsches Verwaltungsblatt”, 2003, Nr. 18, s. 1176–1186. *
123. Attinà F.: *Parties, party systems and democracy in the European Union*, „International Spectator”, 1992, R. 27, no. 3, s. 67–86.
124. Bardi L.: *Transnational party federations in the European Community*, „Party Organizations”, 1992, s. 931–973.
125. Belot C., Greffet F.: *Quinze élections nationales pour un Parlement européen*, „Regards sur l’actualité”, 1999, n° 253, s. 3–24.
126. Bibes G., Charlot M., Le Gall G., Ménudier H., Parodi J.-L.: *Dossier: Les élections européennes de 1984*, „Revue Politique et Parlementaire”, 1984, A. 86, n° 910, s. 8–82. *
127. Blaise P., Lentzen E.: *La préparation des élections européennes de juin 1994*, „Courrier hebdomadaire du CRISP”, 1994, n° 1436–1437, s. 1–55.
128. Blaise P., Lentzen E.: *Les élections européennes de juin 1994*, „Courrier hebdomadaire du CRISP”, 1994, n° 1443–1444, s. 1–54.
129. Bogdanor V.: *Direct elections, representative democracy and European integration*, „Electoral Studies”, 1989, Vol. 8, no. 3, s. 205–216.
130. Bogdanor V.: *The June 1989 European elections and the institutions of the Community*, „Government and opposition”, 1989, Vol. 24, no. 2, s. 199–214. *
131. Bréchon P., Greffet F., Subileau F.: *Dossier: Europe postélectorale: contrecoups d’un scrutiny*, „Revue Politique et Parlementaire”, A. 101, 1999, n° 1001, s. 5–104. *
132. Carbone R.: *Statut et financement des partis politiques européens*, „L’Europe en formation”, 2001, n° 322, s. 41–66.
133. Cerri F., Pfennig G., Schöndube C.: *Elections européennes 1984*, „Objectif Europe”, 1983, n° 23, s. 5–48.
134. Charlot J.: *Y a-t-il une spécificité des élections européennes?*, „Annales de droit de Liège”, 1985, A. 30, n° 4, s. 273–280.
135. Charlot M., Le Gall G., Ménudier H.: *Dossier: Européennes 1994: des élections de politique intérieure*, „Revue Politique et Parlementaire”, A. 96, 1994, n° 971, s. 3–48. *
136. Chiroux R.: *Les élections européennes de juin 1999 et leurs conséquences politiques*, „La Revue Administrative”, 1999, A. 52, n° 310, s. 437–440. *
137. Coates K.: *Towards a European Socialist Party?*, „European Labour Forum. SL”, 1994, no. 5, s. 3–9.
138. Collas P.: *Les Européennes de 1994 en France: des électeurs impatients d’un renouvellement de l’offre politique*, „Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l’Étranger”, 1995, t.111, n° 2, s. 495–516. *
139. Collinge M.: *Elections européennes en Belgique: géographie des voix de préférence*, „Courrier hebdomadaire du CRISP”, 1990, n° 1266, s. 3–37.
140. Coosemans T.: *Les partis politiques transnationaux et les groupes politiques dans l’Union européenne*, „Courrier hebdomadaire du CRISP”, 2000, n° 1680–1681, s. 5–72.
141. Coosemans T.: *La famille libérale européenne*, „Revue du Marché Commun et de l’Union Européenne”, 2001, n° 446, s. 175–184. *
142. Duo C.: *Les élections européennes de juin 1999: illusions et désillusions*, „Commentaire” 1999, Vol. 22, n° 87, s. 693–698.
143. Ecker S., Gerwen J., Tegye G.: *Dossier: élections européennes*, „Objectif Europe”, 1994, n° 29, s. 2–58.

144. *Les élections parlementaires européennes*, „Objectif Europe” 1989/02, numéro spécial, s. 2–32.
145. *European elections... What happens next? Role and powers of the European Parliament*, „JUSletter Bulletin”, 1989, no. 6.
146. Evans J. A. J., Ivaldi G. : *Les dynamiques électorales de l’extrême droite européenne*, „Revue Politique et Parlementaire”, A. 104, 2002, n° 1019, mai-juin/juillet-août, s. 67–83. *
147. T. Faas: *To defect or not to defect?: National, institutional and party group pressures on MEPs and their consequences for party group cohesion in the European Parliament*, „European Journal of Political Research”, 2003, Y. 42, no. 6, s. 841–866.
148. Fontaine N., Klepsch E., Vinci E.: *Dossier: le Parlement européen*, „Chronique Européenne”, 1994, n° 13, s. 21–44.
149. Gaspers K.: *Europawahl 1989*, „Wirtschaft und Statistik”, 1989, Nr. 3, s. 149–156.
150. Giacometti P.: *Les élections européennes de juin 1994*, „Commentaire”, A. 17, 1994, n° 67, s. 629–638.
151. Habert P.: *Les élections européennes de 1989. Le temps des mutations*, „Commentaire”, 1990, Vol. 13. n° 49., s. 17–30.
152. Habsburg O. von: *Status of electoral legislation for European Parliament*, „Politische Studien” 1978, 29/238, s. 198–211.
153. Hausmann H., Meyer Ch.: *Dossier : Europawahl*, „EU Magazin”, 1999, J. 31, Nr. 5, s. 8–17.
154. Herbert H. Ch.: *Europawahl 1999*, „Wirtschaft und Statistik”, 1999, Nr. 4, s. 282–292.
155. Hix S., Kreppel A., Noury A.: *The party system in the European Parliament: collusive or competitive?*, „Journal of Common Market Studies”, 2003, Vol. 41, no. 2, s. 309–331. *
156. Hopkins, J.: *Les élections européennes 1984 et les régions*, „Informations de l’Eurostat”, 1985, n° 2, s. 6–27.
157. Hrbek R.: *Das Europäische Parlament nach der Direktwahl 1989 – Reduzierte Handlungsfähigkeit durch grössere Vielfalt*, „Integration”, 1989, Nr. 3. s. 107–118.
158. Huot-Pleuroux P., Tegye G., Verbeke J.: *Les élections parlementaires européennes*, „Objectif Europe”, 1989, n° 2, s. 1–32.
159. Ivaldi G.: *Une nouvelle majorité pour l’Europe*, „Revue Politique et Parlementaire”, A. 101, 1999, s. 58–70. *
160. Jansen T.: *Zur Entwicklung eines europäischen Parteiensystems*, „Integration”, 1995, J. 18, Nr. 3, s. 157–165.
161. Johnson C.: *Parlement européen: du chemin à faire*, „Revue du Marché Commun et de l’Union Européenne”, 1999, n° 431, s. 517–520. *
162. Kinsky F.: *L’Europe face à l’impasse électoraliste*, „L’Europe en formation”, 2001, n° 321, été, s. 7–14.
163. Lakeman E.: *Elections to the European Parliament*, 1989, „Parliamentary Affairs”, 1990, Vol. 43. no. 1, s. 77–89. *
164. Lambert G., Reman P., Willame J.C.: *Dossier: elections: après une législature sans retour*, „Revue Nouvelle”, 1999, n° 5–6, s. 57–153.
165. Laprat G.: *Les groupes politiques au Parlement européen: la dialectique de l’unité et de la diversité*, „Revue du Marché Commun et de l’Union Européenne”, 1985, n° 286, s. 220–230.
166. Läufer T.: *Die Europäische Gemeinschaft im Wandel: Aufgaben und Ziele vor der dritten Europawahl*, „Europa Archiv”, 1988, Nr. 23, 10 Dezember 1988, s. 679–686. *
167. Le Gall G., Guastoni, Mario: *Européennes 99: majorité confirmée et crise accentuée à droite*, „Revue Politique et Parlementaire”, A. 101, 1999, n° 1000, s. 71–88. *
168. Leinen J., Schönlau: *Auf dem Weg zur europäischen Demokratie: Politische Parteien auf EU-Ebene: neueste Entwicklungen*, „Integration”, 2003, J. 26, Nr. 3, s. 218–227.
169. Lentzen E., Mabile X.: *Le Parlement européen à la veille des élections de juin 1989*, „Courrier hebdomadaire du CRISP”, 1989, n° 1239, s. 3–44.

170. Lentzen E., Mabilie X., Vanlaer J.: *Les élections européennes de juin 1989*, „Courrier hebdomadaire du CRISP”, 1989, 1242, s. 3–45.
171. Lobkowicz W. de: *Ein europäisches Kommunalwahlrecht für alle EG-Bürger*, „Die Öffentliche Verwaltung”, 1989, 42/12, s. 519–530.
172. Lobkowicz W. de: *Une élection européenne ou des élections nationales?*, „Revue Politique et Parlementaire”, 1984, A. 86, n° 909, s. 85–107. *
173. Lodge J.: *The 1984 direct elections to the European Parliament: profile of the political forces*, „Revue d’Intégration Européenne”, 1984, Y. 8, no. 1, s. 33–57.
174. Louis J.V., Ripa Di Meana C.: *The European elections in June 1989: what is at stake?*, „Europe Documents”, 1989, no. 1547, s. 1–6.
175. Mabilie X., Lentzen E.: *Le Parlement européen*, „Courrier hebdomadaire du CRISP” 1989/1239, s. 3–47.
176. Madelin A.: *L’enjeu des élections européennes*, „Revue Politique et Parlementaire”, 1999, A. 101, n° 999, s. 59–64. *
177. Mickel W. W.: *Das Europäische Parlament vor der Europawahl 1989*, „Gegenwartskunde”, 1988, Nr. 4, s. 429–439.
178. Millar D.: *A uniform electoral procedure for European elections*, „Electoral Studies”, 1990, Vol. 9. no. 1, s. 37–44.
179. Niedermayer O., Reif K.: *The European Parliament and the political parties*, „Revue d’Intégration Européenne”, 1987, Y. 10, no. 2–3, s. 157–172.
180. Nessler V.: *Deutsche und europäische Parteien. Beziehungen und Wechselwirkungen im Prozess der Demokratisierung der Europäischen Union*, „Europäische Grundrechte Zeitschrift”, 1998, Jg. 25, H. 7–8, s. 191–196. *
181. Nessler V.: *Die Fraktion im Europäischen Parlament*, „Europarecht”, 1997, Nr. 3, s. 311–320.
182. Niedermayer O.: *Turnout in the European elections*, „Electoral Studies”, 1990, Vol. 9, no. 1, s. 45–50.
183. *Le nouveau Parlement européen. Résultats comparés par tendances politiques, les noms de tous les élus*, „Europe Documents”, 1999, n° 2147–2148, s. 1–16. *
184. Noury A.G., Roland G.: *More power to the European Parliament*, „Economic Policy”, 2002, no. 35, October, s. 281–319.
185. Offerié M.: *Des voix qui parlent: les élections du 13 juin 1999 en France*, „Regards sur l’actualité”, 1999, n° 253, s. 25–42.
186. Portelli H.: *L’élection européenne des 9 et 12 juin 1994*, „Regards sur l’actualité”, 1994, n° 203, s. 3–13.
187. Portelli H.: *Les élections européennes de juin 1989*, „Regards sur l’actualité”, 1989, n° 153, Juillet – août, s. 3–11.
188. Rabier J.-R.: *Les paradoxes d’un scrutin: les citoyens de dix pays élisent le Parlement européen*, „Revue d’Intégration Européenne”, 1984, A. 8, n° 1, s. 5–32.
189. *Les résultats des élections du 18 juin 1989 pour l’Assemblée des Communautés européennes*, „Bulletin d’Information et de Documentation”, 1989, n° 2, Numéro spécial, s. 8–10.
190. Rothley W.: *Vers un statut unique des députés européens*, „Revue du Marché Commun et de l’Union Européenne”, 1999, n° 431, s. 559–563. *
191. Sägerser C.: *Les résultats des élections européennes*, „Courrier hebdomadaire du CRISP”, 2000, n° 1678, s. 1–47.
192. Schmitt H.: *The European elections of June 1989*, „West European Politics”, 1990, Vol. 13, no. 1, s. 116–123.
193. Scully R., Farrell D. M.: *MEPs as representatives: individual and institutional roles*, „Journal of Common Market Studies”, 2003, Vol. 41, no. 2, s. 269–288. *

194. Silvestro M.: *Des groupes politiques du Parlement européen aux partis européens*, „Revue du Marché Commun et de l'Union Européenne”, 1989, n° 327, s. 309–311.
195. Silvestro M.: *Droit de vote et d'éligibilité aux élections municipales et au Parlement européen*, „European Institute of Public Administration”, 1994, n° 4, s. 69–79.
196. Silvestro M.: *L'élection des membres du Parlement européen au suffrage universel et direct*, „Revue du Marché Commun et de l'Union Européenne”, 1990, n° 335, s. 216–218.
197. Steppat S.: *Die Entwicklung des Europäischen Parlaments in seiner ersten Wahlperiode: eine Funktionenbilanz*, „Zeitschrift für Politik”, 1988, Nr. 3, s. 269–292. *
198. Teasdale A. L.: *The politics of the 1999 European elections*, „Government and Opposition”, 1999, Vol. 34, no. 4, s. 435–455. *
199. Tregomain P. de: *Relations franco-allemandes: la pomme de discorde autrichienne et le parti populaire européen*, „Allemagne d'aujourd'hui”, 2002, n° 159, s. 44–56.
200. Tsatsos D.: *European political parties? Preliminary reflections on interpreting the Maastricht Treaty article on political parties (Article 138 a of the EC Treaty)*, „Human Rights Law Journal”, 1998, Vol. 19, no. 1–3, s. 1–9. *
201. Vries G. de: *La procédure électorale uniforme du Parlement européen: un pas pour rapprocher l'Europe des citoyens*, „Revue du Marché Commun et de l'Union Européenne”, 1996, n° 399, s. 417–421.
202. Zucca F.: *La contribution du Conseil des Communes d'Europe à la première élection du Parlement européen*, „Historiens de l'Europe contemporaine”, R. 11, 1996, n° 1–4, s. 23–46.

WYBRANE PUBLIKACJE ELEKTRONICZNE

Stan na dzień 1.04.2004

American Political Science Association

203. Schmitt H., Eijk C. van der: *Strategic non-voting in European Parliament elections*, 2001.
<http://www.mzes.uni-mannheim.de/projekte/manifestos/schmitt/nonvoting99.pdf>

Assemblée Nationale (Zgromadzenie Narodowe Republiki Francuskiej)

204. Lequiller P.: *La modification du mode de scrutin applicable aux élections européennes*, Paris 2003.
<http://www.assemblee-nationale.fr/12/europe/rap-info/i0597.asp>

Centre for European Reform

205. Laan L. van der: *The case for a stronger European Parliament*.
<http://www.cer.org.uk/publications/491.html>

Deutsche Hochschule für Verwaltungswissenschaften Speyer

261. Arnim H. H. von: *A salary of 9,053 euros for members of the European Parliament?*
<http://www.hfv-speyer.de/VONARNIM/Abgeordnetenstatutengl.htm>

European Centre for Parliamentary Research and Documentation (ECPRD)

206. *Electoral systems in Europe: an overview*, Luxembourg 2001.
http://www.ecprd.org/Doc/publica/OTH/elect_system.html

European Integration Online Papers (EIOP)

207. Faas T.: *Why do MEPs defect?: an analysis of party group cohesion in the 5th European Parliament*, European Integration Online Papers (EIOP), Vol. 6 (2002), N° 2.
<http://eiop.or.at/eiop/texte/2002-002.htm>

208. Kulałci E.: *Theorizing party interaction within EPFs and their effects on the EU policy-making process*, European Integration Online Papers (EIOP), Vol. 6 (2002), N° 16.
<http://eiop.or.at/eiop/texte/2002-016a.htm>

European University Institute, The Robert Schuman Centre for Advanced Studies

209. Peters A.: *A plea for a European semi-parliamentary and semi-consociational democracy*, Policy Papers (Series: Constitutional Reform of the EU) CR 2003/05.
<http://www.iue.it/RSCAS/e-texts/CR2003-05.pdf>
210. Trechsel A. H., Mendez F., Kies R.: *The European Parliament and the challenge of internet voting*, Policy Papers 2003/03.
http://www.iue.it/RSCAS/WP-Texts/03_03p.pdf

Friedrich Ebert Stiftung – program Europolity – virtual conference

- <http://www.fes.de/europolity/Menueseite.htm>
211. Gabel M., Carrubba C.: *The European Parliament and transnational political representation: party groups and political conflict*, „Europäische Politik”, 2004, nr 3.
<http://www.fes.de/europolity/finalversionGab.PDF>
212. Schmitter P. C.: *Just what might an eventual Euro-party system look like*, „Europäische Politik”, 2004, nr 2.
<http://www.fes.de/europolity/finalversionSchmitt.PDF>

House of Commons

213. House of Commons Research Paper 99/57: *European Parliament election – 1979 to 1994*.
<http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp99/rp99-057.pdf>
214. House of Commons Research Paper 99/64: *Elections to the European Parliament – June 1999*.
<http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp99/rp99-064.pdf>

Instytut Spraw Publicznych

215. Fałkowski M.: *Wybory do Parlamentu Europejskiego 2004: problem frekwencji oraz znaczenia dla polskich wyborców i krajowej sceny politycznej*, „Analizy i Opinie”, Warszawa 2003.
<http://www.isp.org.pl/docs/briefs/analizy11.pdf>

London School of Economics and Political Science, European Parliament Research Group

- <http://www.lse.ac.uk/Depts/eprg/working-papers.htm>
216. Hix S., Raunio T., Scully R.: *An institutional theory of behaviour in the European Parliament*.
<http://www.lse.ac.uk/Depts/eprg/pdf/Working%20Paper%201.pdf>
217. Carubba C., Gabel M.: *Roll-call votes and party discipline in the European Parliament: re-considering MEP voting behaviour*.
<http://www.lse.ac.uk/Depts/eprg/pdf/Working%20Paper%202.pdf>
218. Kreppel A.: *Rules, ideology and coalition formation in the European Parliament: past, present and future*.
<http://www.lse.ac.uk/Depts/eprg/pdf/Working%20Paper%204.pdf>
219. Scully R.: *Between nation, party and identity: a study of European parliamentarians*.
<http://www.lse.ac.uk/Depts/eprg/pdf/Working%20Paper%205.pdf>
220. Scully R.: *National parties and European parliamentarians: developing and testing an institutionalist theory*.
<http://www.lse.ac.uk/Depts/eprg/pdf/Working%20Paper%206.pdf>

221. Mamadouh V., Raunio T.: *Allocating reports in the European Parliament: how parties influence committee work*.
<http://www.lse.ac.uk/Depts/eprg/pdf/Working%20Paper%207.pdf>
222. McElroy G.: *Committees and party cohesion in the European Parliament*.
<http://www.lse.ac.uk/Depts/eprg/pdf/Working%20Paper%208.pdf>
223. Hix S., Noury A., Roland G.: *A 'normal' parliament? Party cohesion and competition in the European Parliament, 1979–2001*.
<http://www.lse.ac.uk/Depts/eprg/pdf/Working%20Paper%209.pdf>
224. Hix S.: *How electoral institutions shape legislative behaviour: explaining voting-defection in the European Parliament*.
<http://www.lse.ac.uk/Depts/eprg/pdf/Working%20Paper%2010.pdf>

National Europe Centre Paper

225. Flickinger R. S., Studlar D. T.: *Turnout in European Parliament elections: towards a European-centered model*, August 2003.
http://www.anu.edu.au/NEC/studlar_paper.pdf

Österreichische Akademie der Wissenschaften Forschungsstelle für Institutionellen Wandel und Europäische Integration – IWE

226. Poier K.: *Electoral law in the European Union*, Working Paper No. 38, Juni 2003.
<http://www.soe.oew.ac.at/workingpapers/WP38.pdf>

Parlament Europejski

227. *National provisions concerning ineligibility and incompatibility with regard to the European Parliament*.
http://www4.europarl.eu.int/estudies/internet/workingpapers/pana/pdf/w9_en.pdf
228. Lehmann W.: *Statut et financement des partis politiques européens*, Luxembourg 2003.
http://www4.europarl.eu.int/estudies/internet/workingpapers/afco/pdf/105_fr.pdf

Trinity College Dublin

229. March M.: *'Surge and decline' in European parliament elections: A new challenge for a classic theory of electoral change*, 2000.
http://www.tcd.ie/Political_Science/Staff/Michael.Marsh/S&Da_apsa2000.pdf

University College Dublin – program *Democratic Participation and Political Communication in Systems of Multi-level Governance*

- <http://www.ucd.ie/dempart/index.html>
230. Sinnott R., Lyons P.: *The determinant of turnout/abstention in European Parliament elections – a summary of research findings and a framework for policy development*, 15 April 2003.
<http://www.ucd.ie/dempart/workingpapers/determinants.pdf>
231. Bicchi F., Blondel J., Svensson P.: *The European Parliament campaign*, March 2003.
<http://www.ucd.ie/dempart/workingpapers/campaign.pdf>
232. Banducci S., Semetko H. A.: *Media, mobilisation and European elections*, March 2003.
<http://www.ucd.ie/dempart/workingpapers/media1.pdf>